

Vissa elmarknadsfrågor

Sammanfattning

Utskottet behandlar i betänkandet motionsyrkanden från allmänna motionstiden gällande framför allt frågor om elmarknaden. De aktuella motionerna innehåller krav rörande bl.a. reformering av elmarknaden, förändring av elprissättningen, byte av elleverantör och införande av ett nationellt anläggningsregister. Därtill tas konkurrensen inom fjärrvärmesektorn och handläggningstiderna vid Statens energimyndighet upp. Samtliga motioner avstyrks av utskottet. Avvikande uppfattningar i förhållande till utskottsmajoriteten ges uttryck för i reservationer av företrädare för olika partier i utskottet på följande områden: reformering av elmarknaden (mp), elprissättningen (v), byte av elleverantör (m, fp, kd; mp), nationellt anläggningsregister (mp), konkurrensen inom fjärrvärmesektorn (m, fp; kd) och Energimyndighetens handläggningstider (m, fp, kd).

Som bilaga till betänkandet finns dokumentation av näringsutskottets offentliga utfrågning om säker elförsörjning i februari 2004 (bilagorna 2 och 3).

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Redogörelse för ärendet.....	6
Ärendet och dess beredning.....	6
Bakgrund.....	6
Utskottets överväganden.....	8
Reformering av elmarknaden.....	8
Motionerna.....	8
Vissa kompletterande uppgifter.....	9
Utskottets ställningstagande.....	12
Elprissättningen.....	13
Motionerna.....	13
Vissa kompletterande uppgifter.....	13
Utskottets ställningstagande.....	14
Byte av elleverantör.....	16
Motionerna.....	16
Vissa kompletterande uppgifter.....	16
Utskottets ställningstagande.....	19
Nationellt anläggningsregister.....	19
Motionerna.....	19
Vissa kompletterande uppgifter.....	20
Utskottets ställningstagande.....	21
Mellanstatlig samverkan.....	22
Motionerna.....	22
Vissa kompletterande uppgifter.....	22
Energipolitikens riktlinjer.....	22
Nordiskt samarbete.....	23
Östersjöländerna.....	24
Europeiskt samarbete.....	24
Utskottets ställningstagande.....	25
Konkurrensen inom fjärrvärmesektorn.....	25
Motionerna.....	26
Vissa kompletterande uppgifter.....	26
Utskottets ställningstagande.....	28
Energimyndighetens handläggningstider.....	28
Motionen.....	28
Vissa kompletterande uppgifter.....	28
Utskottets ställningstagande.....	30
Reservationer.....	32
1. Reformering av elmarknaden, punkt 1 (mp).....	32
2. Elprissättningen, punkt 2 (v).....	34
3. Byte av elleverantör, punkt 3 (m, fp, kd).....	35
4. Byte av elleverantör, punkt 3 – motiveringen (mp).....	37
5. Nationellt anläggningsregister, punkt 4 – motiveringen (mp).....	38
6. Konkurrensen inom fjärrvärmesektorn, punkt 6 (m, fp).....	38
7. Konkurrensen inom fjärrvärmesektorn, punkt 6 (kd).....	39

8. Energimyndighetens handläggningstider, punkt 7 (m, fp, kd).....	40
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	41
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2003.....	41
<i>Bilaga 2</i>	
Program för näringsutskottets offentliga utfrågning om säker elförsörjning.....	43
<i>Bilaga 3</i>	
Näringsutskottets offentliga utfrågning om säker elförsörjning.....	44
Stenografiska uppteckningar.....	44

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Reformering av elmarknaden

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:N303 och 2003/04:N415 yrkande 5.

Reservation 1 (mp)

2. Elprissättningen

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:N265 och 2003/04:N277.

Reservation 2 (v)

3. Byte av elleverantör

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:N324 yrkande 9, 2003/04:N342 yrkande 7 och 2003/04:N413 yrkande 8.

Reservation 3 (m, fp, kd)

Reservation 4 (mp) – motiv

4. Nationellt anläggningsregister

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:N266 och 2003/04:N297.

Reservation 5 (mp) – motiv

5. Mellanstatlig samverkan

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:N279 yrkandena 1 och 2 och 2003/04:N395.

6. Konkurrensen inom fjärrvärmesektorn

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:N358 och 2003/04:N413 yrkandena 13 och 14.

Reservation 6 (m, fp)

Reservation 7 (kd)

7. Energimyndighetens handläggningstider

Riksdagen avslår motion 2003/04:N413 yrkande 9.

Reservation 8 (m, fp, kd)

Stockholm den 30 mars 2004

På näringsutskottets vägnar

Marie Granlund

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Marie Granlund (s), Ingegerd Saarinen (mp), Nils-Göran Holmqvist (s), Eva Flyborg (fp), Sylvia Lindgren (s), Ann-Marie Fagerström (s), Maria Larsson (kd), Lennart Beijer (v), Karl Gustav Abramsson (s), Ulla Löfgren (m), Carina Adolfsson Elgestam (s), Yvonne Ångström (fp), Åsa Torstensson (c), Anne Ludvigsson (s), Anne-Marie Pålsson (m) och Lars Johansson (s).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlas 12 motioner från allmänna motionstiden om vissa elmarknadsfrågor.

En gemensam skrivelse från HSB, Lantbrukarnas Riksförbund, Svensk Elbrukarförening, Riksbyggen, Hyresgästföreningen, Oracle Svenska AB, Oberoende Elhandlare och Villaägarnas Riksförbund har inkommit i ärendet.

En sammanställning av utskottets offentliga utfrågning den 19 februari 2004 om säker elförsörjning återfinns som bilaga i betänkandet.

Bakgrund

Den 1 januari 1996 reformerades elmarknaden i Sverige och nya regler infördes. Det nya regelverket, vilket riksdagen beslöt om hösten 1995 (prop. 1994/95:222, bet. 1995/96:NU1), innebar att konkurrens infördes för handel med och produktion av el, medan nätverksamheten förblev ett reglerat monopol. Omregleringen syftade till att skapa en ökad pris- och kostnadspress på elmarknaden, öka valfriheten och ge lägre elkostnader för konsumenterna. En huvudprincip i det nya regelverk som infördes är att det skall vara en klar boskillnad mellan å ena sidan produktion och försäljning av el och å andra sidan överföring av el.

Hösten 1997 beslöt riksdagen (prop. 1996/97:136, bet. 1997/98:NU3) att införa en ny ellag, vilken trädde i kraft den 1 januari 1998. Med den nya ellagen (1997:857) infördes bl.a. bestämmelser som syftar till att skapa bättre förutsättningar för en effektivare tillsyn.

För att även de små elkonsumenterna skulle kunna dra nytta av omregleringen genom sänkta elkostnader beslöt riksdagen hösten 1999 (prop. 1998/99:137, bet. 1999/2000:NU4) – efter tidigare initiativ av näringsutskottet – att fr.o.m. den 1 november 1999 avskaffa kravet på timvis mätning. I stället infördes en schablonbaserad beräkning på elmarknaden. De kunder som ville byta elleverantör var tidigare tvungna att installera utrustning för timvis mätning av elförbrukningen. Införandet av schablonberäkning gav samtliga kunder möjlighet att fritt välja elleverantör. Samtidigt släpptes elhandelspriserna helt fria och tillsynen över dem togs bort.

Våren 2002 beslöt riksdagen (prop. 2001/02:56, bet. 2001/02:NU9) om vissa ändringar i ellagen i syfte att bl.a. förbättra tillsynen över elnätföretagens närtariffer. Beslutet innebar att tillsynen skall inriktas på en bedömning av skäligheten i tariffen utifrån nätföretagets prestation i stället för utifrån dess kostnader.

I den proposition om vissa elmarknadsfrågor som förelades riksdagen våren 2003 (prop. 2002/03:85, bet. 2002/03:NU11) meddelade regeringen sin avsikt att genomföra vissa förändringar beträffande mätning och debitering av el. Regeringen ämnar att dels införa tätare mätaravläsningar, dels sänka gränsen för timvis mätning. Kravet på månadsvis mätning, avläsning och rapportering för samtliga kunder bör enligt regeringen vara obligatoriskt senast den 1 juli 2009.

Även övriga länder i Norden har genomfört reformeringar av sina elmarknader. I Norge fick hushållskunderna möjlighet att byta elleverantör utan kostnad i och med att schablonavräkning infördes år 1995. En liknande förändring skedde i Finland år 1998. För hushållskunderna i Danmark öppnades marknaden i januari 2003.

I Norden finns också en gemensam elbörs, Nord Pool, där aktörer från Norge, Finland, Sverige och Danmark kan handla med el. Nord Pool organiserar handel med el på en fysisk och en finansiell marknad samt erbjuder clearingtjänster. En relativt stor del av handeln med el inom Norden sker via Nord Pool, men det förekommer även handel genom s.k. bilaterala kontrakt.

Därtill pågår ett arbete inom EU för att utveckla den gemensamma elmarknaden. I juni 2003 antogs elmarknadsdirektivet (2003/54/EG) och förordningen om gränsöverskridande handel med el (EG nr 1228/2003). Direktivet innehåller bl.a. slutdatum för en fullständig öppning av elmarknaderna i EU. Medlemsstaterna skall senast den 1 juli 2004 ha genomfört direktivet i nationell rätt, med undantag för öppnandet av elmarknaden för hushållskunder som får uppskjutas till den 1 juli 2007. Nämnda förordning innehåller bl.a. regler för hantering av systemoperatörernas kostnader vid gränsöverskridande handel med el för att få bort diskriminerande gränstariffer.

Utskottets överväganden

Reformering av elmarknaden

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om en reformering av elmarknaden. Utskottet hänvisar bl.a. till den pågående utredningen om fortsatt utveckling av el- och naturgasmarknaderna. Jämför reservation 1 (mp).

Motionerna

I två motioner från företrädare för Miljöpartiet framförs krav på en reformering av elmarknaden. I motion 2003/04:N303 (mp) framhålls att den nuvarande marknadsmodellen utgör ett allvarligt hinder för konkurrensen på elmarknaden. Dagens elmarknad bygger på att konsumenterna skall byta mellan olika elbolag, trots att elen levereras via ett och samma nätbolag. I det nuvarande systemet tvingas konsumenterna att handla elavtal. En prisbildning som bygger på elavtal kan enligt motionärerna dock aldrig skapa fortlöpande balans mellan utbud och efterfrågan på marknaden, då avtalen inte avser en viss mängd el. Detta hindrar den faktiska konkurrensen, ökar kostnaderna och skapar en marknad som inte fungerar. Elmarknaden skulle fungera bättre om handeln med elavtal togs bort och konsumenterna fick tillgång till konkurrensen på spotmarknaden där prisbildningen sker. Om nätbolagen i stället levererar el till spotpris får konsumenterna automatiskt tillgång till konkurrensen på spotmarknaden. El kan då handlas utan avtal genom att konsumenterna väljer att slå på eller av sina strömbrytare. Motionärerna menar att ett sådant system även skulle skapa goda incitament till effektiv elanvändning. Som tillägg till handeln med el kan konsumenterna även behöva handla prisförsäkringar. Även andra typer av prisförsäkringar, t.ex. mellan producenter, lyfts fram i motionen. Motionärerna föreslår därför att elmarknaden utformas så att nätbolagen debiteras spotpriser för inmatad el och att dessa i sin tur debiterar konsumenterna spotpriser för levererad el och nätförluster, i tillägg till nätavgiften. På den nya elmarknaden handlar konsumenterna fysisk el bara genom att trycka på strömbrytaren. Som en följd av detta finns det inget behov av elavtal, leverantörsbyten eller dubbla fakturor, sägs det i motionen.

I den andra här aktuella motionen – 2003/04:N415 (mp) – föreslås ett tillkännagivande av riksdagen om en elmarknadsreform där effektförbrukningen prissätts på ett samhällsekonomiskt korrekt sätt. Förslaget är ett av de i motionen nämnda styrmedlen för att minska beroendet av kärnkraften. Motionären menar att elmarknaden är en oligopolmarknad och att företagen har haft stora möjligheter att korssubventionera mellan olika kraftslag och olika konsumentgrupper. Vidare har kraftindustrin kunnat ta ut betydande överpriser.

Genom en reform av elmarknaden som innebär att konsumenterna köper el till spotmarknadspris kan konsumenterna få rätt pris med minsta ansträngning. Den reform motionären förordar innebär även att det blir dyrare för alla att använda el när elen är dyr, dvs. framför allt på vintern, något som blir särskilt märkbart för elvärmekunder. Detta kommer att ge tydliga incitament att spara el, särskilt om leverantören förhindras att ta ut fasta avgifter. Med sådana prissignaler bör svenskarnas elförbrukning på sikt minska till de nivåer som är vanliga på kontinenten, sägs det i motionen.

Vissa kompletterande uppgifter

Våren 2003 behandlade utskottet vid två tillfällen motioner med krav på en reformering av elmarknaden. I mars 2003 avstyrkte utskottet (bet. 2002/03:NU6) två motioner från Miljöpartiet vari begärdes att en utredning om elmarknaden skulle tillsättas i syfte att reformera denna. Utskottet framhöll i detta sammanhang att en reformering av det slag som föreslogs skulle innebära dramatiska förändringar av det gällande regelverket. Vidare pekade utskottet på att förslaget bl.a. skulle innebära att nätföretagen hamnar i en monopolsituation gentemot konsumenterna, varför det inte skulle finnas några direkta incitament att pressa priserna på börsen. Det skulle heller inte finnas någon möjlighet för kunderna att byta elleverantör om de inte är nöjda med sitt pris. I en reservation (mp) förordades den i motionerna föreslagna modellen. I en annan reservation (v) framhölls att de särskilda nätavgifterna bör slopas och att det i stället bör införas ett system där nätägarna tar betalt för nätverksamheten av eldistributörerna som använder nätet samt att ett elpris-system med enbart rörlig avgift bör utredas.

Även i maj 2003 behandlade utskottet (bet. 2002/03:NU11) vissa motioner rörande en reformering av elmarknaden. I en motion hävdades att elmarknadens aktörer saknar tillräckliga incitament för att avhjälpa effektkriser genom att tillföra ny kapacitet. I den andra motionen begärdes ett tillkännagivande om en utredning av en grundläggande reform av elmarknaden. Även dessa båda motioner avstyrkes av utskottet som vid sin behandling hänvisade bl.a. till den pågående utredningen om fortsatt utveckling av el- och naturgasmarknaderna. Motionerna följdes upp i reservationer (kd; mp).

Med anledning av en interpellation (ip. 2002/03:404) av Ingegerd Saarinen (mp) om konkurrensen och elmarknadens utformning redogjorde näringsminister Leif Pagrotsky i maj 2003 för regeringens syn på frågan. Interpellanten menade att den nuvarande elmarknaden är konsumentvänlig och orättvis samt hindrar såväl konkurrensen som ett effektivt resursanvändande. I debatten framhöll näringsministern sin uppfattning att den nordiska elmarknaden fungerar ganska väl och pekade på några av de åtgärder som regeringen vidtagit under senare tid för att ytterligare förbättra elmarknadens funktion, bl.a. vad gäller timmätning. I sitt anförande hänvisade näringsministern även till att regeringen i februari 2003 tillkallat en särskild utredare med uppdrag att utreda en fortsatt utveckling av el- och naturgasmarknaderna. Utredaren har

enligt näringsministern möjlighet att överväga om det av interpellanten föreslagna systemet, eller något annat system, skulle kunna bidra till att ytterligare utveckla elmarknaden. Vidare påpekade han att det ingår i utredningens uppdrag att se över dessa frågor.

Den nyssnämnda utredningen om fortsatt utveckling av el- och naturgasmarknaderna (dir. 2003:22), den s.k. El- och gasmarknadsutredningen, som regeringen tillsatte i februari 2003 har bl.a. till uppgift att analysera om det finns tänkbara förbättringar att göra på elmarknaden och naturgasmarknaden och om så är fallet föreslå åtgärder för detta. Vidare skall utredaren (informationschef Sten Kjellman) utvärdera hur strukturförändringarna har påverkat konkurrensen på elmarknaden och belysa konkurrensen på marknaden ur ett nordiskt och europeiskt perspektiv. Uppdraget skall i den del som omfattar en analys av eventuella förbättringar av de svenska el- och gasmarknaderna samt vissa frågor om elmarknadens funktion redovisas i september 2004. Av utredningsdirektivet framgår inte att utredaren skall studera den modell som redogörs för i här aktuella motioner. Enligt uppgift har utredaren emellertid för avsikt att behandla frågan.

El- och gasmarknadsutredningen redovisade ett delbetänkande (SOU 2003:113) om el- och naturgasmarknaderna i december 2003. Utredningen lämnade i detta betänkande förslag om ändringar i svensk lagstiftning som krävs för att genomföra EU:s el- och naturgasmarknadsdirektiv. Därtill lämnades förslag om en åtskillnad mellan elnätsverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet.

I juni 2003 redovisade de nordiska konkurrensmyndigheterna en gemensam rapport om elmarknaden (A Powerful Competition Policy – Towards a more coherent competition policy in the Nordic market for electric power, No. 1/2003). Det sägs i rapporten att regelreformen av den nordiska elmarknaden i stort sett har varit framgångsrik, även om det fortfarande finns vissa hinder för konkurrensen. Det påpekas bl.a. att en ökad överföringskapacitet mellan länderna skulle förbättra konkurrensen. Även den koncentrerade marknaden, där korsägande och samägande av produktionsanläggningar påverkar konkurrenssituationen, nämns som ett konkurrensproblem. Enligt konkurrensmyndigheterna kan den nordiska marknaden till viss del fortfarande betraktas som olika geografiska marknader på grund av de flaskhalsar som finns i överföringssystemen.

Även den utredning om utvärdering av vissa regelreformerade marknader (dir. 2003:151) som regeringen tillsatte i december 2003 kan nämnas i detta sammanhang. Utredaren (chefsekonom Dan Andersson) skall, utifrån de utvärderingar som gjorts av regelreformerings inom tele-, el-, post-, inrikesflyg-, taxi- och järnvägsmarknaderna, utvärdera de långsiktiga effekterna för konsumenterna, näringslivet, arbetsmarknaden och samhällsekonomin. Vidare skall utredaren, på basis av de genomförda utvärderingarna, föreslå åtgärder som kan behövas för att ytterligare förbättra marknadernas funktion. Uppdraget skall redovisas i november 2004.

I mars 2004 framlade Svenska elföretagens forsknings- och utvecklings AB – Elforsk AB – en rapport om elmarknadens funktion (Hur bör elhandeln organiseras? Rapport 2004:10). Syftet med rapporten är att identifiera förändringar i elhandelns organisering och reglering som kan bidra till en från samhällsekonomisk synpunkt bättre elmarknad. I rapporten görs en jämförelse mellan fyra olika modeller för elhandelns organisering. En av dessa modeller överensstämmer med den som förordas i här aktuella motioner och som har föreslagits av direktör Gunnar Fabricius, Svenska Kraftbörsen AB. När det gäller den modell som Miljöpartiet pläderar för konstateras i rapporten att den skulle ha vissa positiva effekter, men att den inte är förenlig med elmarknadsdirektivet. Enligt direktivet skall alla kunder ha rätt att välja elleverantör, medan denna modell innebär att alla kunder är hänvisade till ett lokalt monopol. Bland de positiva effekterna med modellen nämns att kostnaderna för att framställa och förmedla mätvärden skulle bli lägre. En annan positiv effekt är att elkonsumenterna skulle konfronteras med priser som bättre än för närvarande speglar elproduktionens faktiska marginalkostnader. De nackdelar som uppmärksammas i rapporten är att modellen skulle medföra reducerad konkurrens och ett mer begränsat utbud av alternativa kontrakt på elmarknaden. Därtill framhålls omställningskostnaderna.

Riksdagens utredningstjänst presenterade i början av mars 2004 en promemoria om konkurrensen på elmarknaden (InfoPM 3/2004). Promemorian omfattar en genomgång av elmarknaden samt lyfter fram några av de utredningar som gjorts under senare år i syfte att analysera elmarknaden och dess funktion. Vidare berörs några alternativa modeller till dagens elhandelssystem, bl.a. den av direktör Gunnar Fabricius vid Svenska Kraftbörsen AB och Miljöpartiet förespråkade. Utredningstjänsten anser att denna sistnämnda modell är intressant, främst för att den skapar en marknad för eleffekt. I promemorian påpekas att elkonsumenterna i dag sällan möter marginalkostnaden för elanvändningen då de oftast betalar ett fast pris. Även med rörliga elpriser saknas en tydlig korrelation mellan pris och nivå på den totala elanvändningen. Enskilda konsumenter får inte några incitament att minska sin elanvändning då kostnaden slås ut på ett större kollektiv, sägs det i promemorian. Det påpekas dock att statistiken över hushållens elanvändning har en låg detaljeringsgrad. Detta gör det svårt att bedöma hur hushållen skulle kunna påverka sin elanvändning om känslighet för elpris och bristkostnader ökas. Exempelvis har lägenhetskunder antagligen en oelastisk efterfrågan på el. Kostnaden av att ”öka” hushållens elpriskänslighet måste vägas mot den samhällsekonomiska nyttan av att öka den. Samtidigt påtalas att utredningstjänsten i modellen inte ser utbudssidans incitament till prispress då konsumenten inte kan välja elleverantör. Därtill betonas att ett ensidigt införande av modellen i Sverige kan innebära försämrade villkor för industrin eftersom ett eventuellt införande av modellen troligen skulle leda till högre energirelaterade kostnader genom högre priser då industrin inte kan teckna bilaterala avtal. Det sägs även att premierna för riskförsäkringar möjligen kan bli högre. Utrednings-

tjänsten efterlyser emellertid en mer djuplodande analys av vilka effekterna är om Sverige ensidigt inför ett nytt handelssystem utifrån den av Gunnar Fabricius förordade modellen.

Utskottets ställningstagande

Hösten 1995 beslöt riksdagen om nya regler för elmarknaden, vilka trädde i kraft den 1 januari 1996. Det nya regelverket innebar att konkurrens infördes för handel med el. Regleringar som hindrade handel med el avskaffades medan nätverksamhet förblev ett reglerat monopol. Omregleringen syftade till att skapa en ökad pris- och kostnadspress på elmarknaden, öka valfriheten och ge lägre elkostnader för konsumenterna. Från och med november 1999 slopades kravet på timvis mätning av elförbrukningen och en schablonbaserad beräkning infördes. Detta gav samtliga elanvändare möjlighet att fritt välja leverantör.

I två motioner från företrädare för Miljöpartiet föreslås en reformering av dagens elmarknad som innebär stora förändringar i förhållande till det nuvarande systemet. Som utskottet gett uttryck för i tidigare sammanhang skulle det resultera i en dramatisk förändring av gällande regelverk. Förslaget innebär bl.a. att konsumenterna inte skulle ha någon möjlighet att byta elleverantör om de är missnöjda med sitt elpris. Som nämnts har Elforsk AB nyligen presenterat en rapport vari den i motionerna föreslagna modellen analyseras. I rapporten konstateras att ett avgörande problem med modellen är att den inte är förenlig med EG:s elmarknadsdirektiv, enligt vilket alla kunder skall ha rätt att välja elleverantör.

Samtidigt vill utskottet betona vikten av att den nu rådande ordningen på elmarknaden utsätts för granskning. Omregleringen av elmarknaden syftade till att genom konkurrens ge konsumenterna ökad valfrihet och skapa bättre förutsättningar för ett effektivt resursutnyttjande. Mot denna bakgrund är det positivt att marknadens utformning ifrågasätts och att dess funktion kontinuerligt skärskådas.

Den utredning om el- och gasmarknaderna som regeringen tillsatte i februari 2003 har i uppdrag att analysera om det finns tänkbara förbättringar att göra på elmarknaden och naturgasmarknaden och om så är fallet föreslå åtgärder för detta. Utredaren skall utvärdera marknadens funktionssätt med huvudinriktning på hur strukturförändringar har påverkat konkurrensen på elmarknaden samt belysa konkurrensen på elmarknaden ur ett nordiskt och europeiskt perspektiv. Utskottet har erfarit att utredaren har för avsikt att även närmare analysera den i motionerna föreslagna modellen och ser med tillförsikt fram mot utredningens slutsatser i frågan.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 2003/04:N303 (mp) och 2003/04:N415 (mp) i berörda delar.

Elprissättningen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om att dels utreda elprisutvecklingen, dels förändra elprissättningen. Jämför reservation 2 (v).

Motionerna

En utvärdering av elprisets utveckling begärs i motion 2003/04:N277 (s). Motionären framhåller att elpriset under senare år stigit i betydligt snabbare takt än övriga konsumentpriser. Orsakerna till detta bör undersökas och invägas i de framtida besluten på energiområdet.

I motion 2003/04:N265 (v) förordas att regeringen utreder möjligheterna att slopa alla fasta elavgifter och införa ett system med rörlig eltaxa. Med dagens system är det mindre intressant för den enskilde elkunden att spara el då det endast är elleveransen som kan påverkas. Enligt motionärerna kan en effektivare elanvändning uppnås genom att alla fasta avgifter slopas och en rörlig taxa införs. Elräkningen skall endast innehålla uppgifter om antalet konsumerade kilowattimmar (kWh) vilka skall multipliceras med priset. Det pris som sätts är summan av nätavgifter, elpriser och skatter. Kostnaden för att använda nätet får göras upp mellan nätbolaget och elleverantören. Ett system med enbart rörlig taxa skulle skapa ett allmänt intresse för elsparande, sägs det i motionen.

Vissa kompletterande uppgifter

Våren 2003 behandlade utskottet (bet. 2002/03:NU6) en motion vari ett tillkännagivande begärdes om att en utredning skulle tillsättas i syfte att förändra elprissättningen i riktning mot rörliga priser och förstärkt effektprissättning. Utskottet avstyrkte motionen och menade att nätverksamhet är en kapitalintensiv verksamhet med höga fasta kostnader som inte påverkas av mindre variationer i eldistributionen. Nätavgifterna skall grundas på kostnader som hör till nätverksamheten och de skall vara kostnadsriktiga. Enligt utskottets mening föll det sig därför naturligt att en stor del av nätavgiften är fast. Utskottet påpekade i detta sammanhang att praktiskt taget alla nätföretag tillämpar en nätavgift som består av både en fast och en rörlig del. Den rörliga delen av nätavgiften styrs av konsumenternas förbrukning och innebär således ett incitament till effektivare elanvändning. Utskottet menade att statsmakterna inte bör gripa in i elmarknaden genom att reglera förhållandet mellan fasta och rörliga avgifter. Samtidigt betonade utskottet vikten av Energimyndighetens tillsyn av att nätavgifterna är skäliga. I reservationer (v; mp) framförde företrädare för dessa partier sin avvikande syn i frågan.

Med anledning av vad som anförs i motion 2003/04:N277 (s) om elprisets utveckling kan nämnas att Elkonkurrensutredningen i sitt slutbetänkande om konkurrensen på elmarknaden (SOU 2002:7) redovisade elprisutvecklingen

för såväl industrikunder som hushållskunder för perioden 1990–2000. Under den period som redovisades hade det totala elpriset minskat för industrikunderna. Hushållens totala elpris har däremot stigit under motsvarande period. Utredningen konstaterar att det främst är höjningar av elskatten som medfört ökade priser för hushållskunderna, medan priset på elenergi och nät varit fallande även för dessa kunder.

Två av de resultatindikatorer som regeringen använder sig av för att till riksdagen redogöra för utvecklingen på elmarknaden bör noteras i detta sammanhang – prisutvecklingen på den nordiska elbörsen och elpriser till slutanvändare. I budgetpropositionen för år 2004 (prop. 2003/04:1 utg.omr. 21) konstaterar regeringen, beträffande prisutvecklingen på elbörsen, att den låga vattenkraftproduktionen under andra delen av år 2002 i Sverige och Norge innebar att dyrare elproduktionslag fick utnyttjas för att täcka efterfrågan på el. Detta medförde historiskt höga systempriser under den sista delen av år 2002. Som en följd av den låga fyllnadsgraden i vattenmagasinen fortsatte elpriset att vara högt under år 2003. När det gäller priser till slutanvändare pekar regeringen på att priserna steg under åren 2001 och 2002 till följd av utvecklingen på spotmarknaden. Regeringens sammantagna bedömning är att Sverige har en säker tillgång på el till konkurrenskraftiga priser, även om det under extremt kalla dagar kan uppstå prissvängningar till följd av risken för effektbrist.

Näringsminister Leif Pagrotsky besvarade i januari 2003 en fråga (fr. 2002/03:408) av Åsa Domeij (mp) om han avsåg att agera för att den rörliga andelen av elpriset skulle bli större. Frågeställaren betonade att en större rörlig andel är viktig av miljöskäl eftersom det behövs större ekonomiska incitament för att minska elförbrukningen. I sitt svar framhöll näringsministern att han inte avsåg att vidta några åtgärder för att göra den rörliga delen av elpriset större. Han påpekade att den fasta kostnaden på elpriset utgör en mycket liten del av konsumenternas totala elkostnad. Beträffande priset på nättjänsten poängterade näringsministern att en mycket stor del av nätbolagens kostnader är kapitalkostnader och därmed i princip fasta kostnader samt att nätföretagens stora kostnader uppstår oavsett hur stor förbrukning konsumenten har.

Utskottets ställningstagande

I motion 2003/04:N277 (s) efterlyses en utvärdering av elprisets kostnadsutveckling. När det gäller prisutvecklingen kan utskottet konstatera att priset på elenergi till slutkunderna sjönk efter omregleringen av elmarknaden år 1996. Elkonkurrensutredningen (SOU 2002:7), som presenterade sina slutsatser i januari 2002, noterade att det totala elpriset (pris för elenergi, nätavgifter och skatter) sedan avregleringens början har sjunkit för industrikunderna, medan hushållens totala elpris stigit. Det senare beror främst på att elskatten ökat under perioden. Trenden med fallande elpriser bröts dock under år 2001 och priserna började stiga till följd av utvecklingen på spotmarknaden. I början av år 2002 sjönk elpriserna något för att åter stiga kraftigt under hösten. I januari

2003 var under några dagar systempriset för Sverige rekordhøgt. Därefter har priserna minskat något. Elprisökningen mellan åren 2002 och 2003 beror främst på minskad tillrinning till vattenmagasinen i Sverige och Norge, vilket minskar den möjliga vattenkraftproduktionen och leder till att dyrare produktion måste utnyttjas. Även ökade skatter och minskad överskottskapacitet i det nordiska elproduktionssystemet kan ha bidragit till att driva upp priset.

Frågan om bristande konkurrens på elmarknaden kan ha bidragit till ett ökat pris på elenergi under de senaste åren ligger, menar utskottet, inom ramen för det uppdrag som El- och gasmarknadsutredningen getts. Som tidigare nämnts har utredaren att utvärdera elmarknadens funktionssätt med huvudinriktning på hur strukturförändringarna har påverkat konkurrensen på elmarknaden och även belysa konkurrensen ur ett nordiskt och europeiskt perspektiv. Att tillsätta en särskild utredning med uppdraget att särskilt utvärdera elprisets utveckling är därför inte erforderligt.

En utredning av de fasta elavgifterna begärs i motion 2003/04:N265 (v). Med anledning därav vill utskottet anföra följande. Sedan omregleringen år 1996 sätts elpriset på en konkurrensutsatt marknad. Priset för elenergi utgörs i huvudsak av en rörlig del samt, i vissa fall, av en mindre fast kostnad. Nätpriset, å andra sidan, är reglerat enligt ellagen, och Energimyndigheten utövar tillsyn över skäligheten i avgifterna. Vid bedömningen av en nättariffs skälighet skall konsumenternas intresse av låga och stabila priser särskilt beaktas. Vidare skall tarifferna vara kostnadsriktiga och grundas på kostnader som hör till nätverksamheten. Våren 2002 beslutade riksdagen (prop. 2001/02:56, bet. 2001/02:NU9) om vissa ändringar i ellagen, bl.a. ändrades kriterierna för skälig nättariff. Enligt den nya bestämmelsen skall skälighetsbedömningen göras på nätkoncessionshavarens prestation. Energimyndigheten arbetar med att ta fram en modell, nätnyttomodellen, för bedömning av nättarifferna.

En mycket stor del av nätbolagens kostnader är kapitalkostnader, vilket innebär att bolagen har höga fasta kostnader som inte påverkas av mindre variationer i eldistributionen. Den rörliga delen av nätavgiften, som är beroende av kundernas förbrukning, är liten och består till stor del av nätförluster. Som tidigare nämnts behandlade utskottet våren 2003 en motion vari den fasta nätavgiften ifrågasattes. I detta sammanhang framhöll utskottet att det faller sig naturligt att en stor del av nätavgiften är fast. Utskottet påpekade även att statsmakterna inte bör gripa in i elmarknaden genom att reglera förhållandet mellan fasta och rörliga avgifter. Vid detta står utskottet fast.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 2003/04:N265 (v) och 2003/04:N277 (s).

Byte av elleverantör

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden med krav på införande av ett sanktionssystem vid leverantörsbyten med hänvisning till det uppdrag som El- och gasmarknadsutredningen har. Jämför reservationerna 3 (m, fp, kd) och 4 (mp).

Motionerna

Att det måste bli lättare att byta elleverantör för att konkurrensen på marknaden skall fungera väl framhålls i motion 2003/04:N342 (m). Riksdagen har vid upprepade tillfällen begärt förslag från regeringen om införande av ett sanktionssystem gentemot nätägare som missköter kunders krav på byte av elleverantör. Vid det senaste tillfället krävde riksdagen förslag om ett sanktionssystem så fort som möjligt. Då det nu har gått två år sedan riksdagen gjorde sitt uttalande utan att någonting har hänt, bör riksdagen upprepa sin kritik mot regeringens sätt att hantera frågan.

Enligt vad som anförs i motion 2003/04:N324 (fp) bör riksdagen besluta om att införa ett sanktionssystem för de nätbolag som fördröjer byte av elleverantör. Även i denna motion erinras om att riksdagen vid två tidigare tillfällen uttalat att ett sanktionssystem bör införas utan att regeringen presenterat något förslag. Detta beklagas av motionärerna som menar att regeringens senfärdighet kommer att innebära att många elkunder kan få vänta mycket länge på leverantörsbyte.

Även i motion 2003/04:N413 (kd) begärs ett tillkännagivande av riksdagen om att ett sanktionssystem mot de nätbolag som inte uppfyller regelverkets krav vid byte av elleverantör bör införas.

Vissa kompletterande uppgifter

Utskottet avstyrkte senast i mars 2003 (bet. 2002/03:NU6) tre motioner vari frågan om leverantörsbyte och införande av ett sanktionssystem berördes. Vid detta tillfälle beklagade utskottet den fördröjning som skett i hanteringen av riksdagens beställning. Samtidigt framhöll utskottet att det var berett att acceptera ytterligare utredningsarbete för att uppnå att ett eventuellt sanktionssystem blir så enkelt som möjligt från administrativ synpunkt. Vidare menade utskottet att det var värt att pröva möjligheterna att på frivillig väg lösa problemen vid leverantörsbyten. I en reservation (m, fp, kd, mp) förordades att riksdagen genom ett tillkännagivande skulle uppmana regeringen att omgående tillse att frågan om leverantörsbyte fick en lösning.

Som nämns i motionerna har riksdagen vid två tillfällen, våren 2001 och våren 2002, uttalat sig för att regeringen bör utreda frågan och framlägga förslag om ett sanktionssystem mot de nätbolag som inte uppfyller regelverkets krav på leverantörsbyten. Våren 2001 beslöt riksdagen, på förslag från ett

enhälligt utskott (bet. 2000/01:NU8), anmoda regeringen att skyndsamt utreda förutsättningarna och formerna för införande av ett effektivt sanktionssystem mot de nätbolag som inte uppfyller regelverkets krav vid byte av elleverantör eller gällande föreskrifter om angivande av anläggningsidentitet vid mättrapportering.

På uppdrag av regeringen utredde Linklaters Lagerlöf Advokatbyrå förutsättningarna för att införa ett sanktionssystem. Utredningen redovisades till Näringsdepartementet i september 2001. Vid denna tidpunkt tillsatte regeringen även Elkonkurrensutredningen (dir. 2001:69) med uppdrag att se över konkurrensen på elmarknaden. I uppdraget ingick bl.a. att utreda betydelsen av olika hinder för kundernas rörlighet på marknaden. I detta sammanhang betonades att leverantörbytesprocessen fungerat bristfälligt och att detta kan ha haft en negativ inverkan på kundernas rörlighet och därmed på konkurrensen på elmarknaden. I november 2001 avlämnade Elkonkurrensutredningen en delrapport (Vissa frågor kring kunders rörlighet m.m.) vari framför allt problem med leverantörbyten och hinder mot hushållskundernas rörlighet på marknaden behandlades. Det förslag som utredningen lämnade innebar införandet av ett sanktionssystem riktat mot nätföretagen. Utgångspunkten för det system som föreslogs är att den enskilde kunden alltid skall hållas skadeståndslös så länge denne gjort vad som krävs av honom. Om kunden på ett korrekt sätt meddelat den information som är nödvändig för leverantörbytet men bytet ändå inte kommer till stånd vid avsett datum bör någon form av kompensation utgå till kunden. Vidare betonas i rapporten betydelsen av att det i systemet för utbyte av information i samband med leverantörbytet finns inbyggt automatiska mottagningsbevis.

Frågan om leverantörbyten behandlades ånyo av utskottet i februari 2002 i samband med hanteringen av propositionen om energimarknader i utveckling (prop. 2001/02:56). I detta sammanhang påpekade utskottet (bet. 2001/02:NU9) att regeringen inte hade hanterat frågan på ett tillfredsställande sätt och att det i propositionen borde framlagts förslag om ett sanktionssystem. Med anledning därav förordade utskottet att riksdagen skulle anmoda regeringen att utan tidsspilla lämna det av riksdagen tidigare begärda förslaget om införande av ett sanktionssystem vid leverantörbyte. I en reservation (s, v) angavs att regeringen borde återkomma till riksdagen under riksmötet 2002/03 så att bestämmelser kan träda i kraft så fort som möjligt. Riksdagen gjorde ett tillkännagivande i enlighet med vad utskottet anfört.

Regeringen tog åter upp frågan om ett sanktionssystem i propositionen om samverkan för en trygg, effektiv och miljövänlig energiförsörjning (prop. 2001/02:143), vilken riksdagen behandlade senare under våren 2002. I propositionen gör regeringen bedömningen att om ett system för sanktioner mot nätägarna införs bör det vara administrativt lätthanterligt samt inbegripa automatiska mottagningsbevis som entydigt visar om orsaken till en försening av ett leverantörbyte ligger hos nätägaren. Vidare framhöll regeringen att möjligheten att på frivillig eller annan väg se till att kunden får en skälig ersättning för den olägenhet som det uteblivna leveransbytet orsakat bör utredas

närmare. Utskottet ansåg (bet. 2001/02:NU17) att ett ytterligare riksdagsuttalande i frågan kunde undvaras, men framhöll samtidigt att detta i sak inte förändrade något i förhållande till vad riksdagen tidigare sagt. I reservationer (kd, fp; mp) efterlystes åtgärder för att underlätta leverantörsbyten.

I budgetpropositionen för år 2003 (prop. 2002/03:1 utg.omr. 21) tog regeringen igen upp frågan om leverantörsbyten. Regeringen hänvisade till den bedömning som gjordes i den energipolitiska proposition som förelades riksdagen våren 2002, vari framhölls att möjligheten bör utredas närmare för att se till att kunden på frivillig eller annan väg får skälig ersättning för den olägenhet som det uteblivna leverantörsbytet orsakat. Vidare hänvisades till att branschorganisationen Svensk Energi i en skrivelse till regeringen framfört sin målsättning att införa ersättningsregler i de allmänna avtalsvillkoren. Regeringen avsåg att följa denna utveckling och återkomma till riksdagen beträffande konkurrensen på elmarknaden vid ett senare tillfälle.

Den tidigare nämnda utredningen om el- och naturgasmarknaderna (dir. 2003:22), som regeringen tillsatte i februari 2003, skall bl.a. utreda behovet av ett sanktionssystem riktat mot nätföretag som inte följer ellagens regler om leverantörsbyten. Om utredaren finner att det behövs skall denne föreslå formerna för ett sådant system. Utredaren skall även beakta möjligheten att på frivillig väg eller på annat sätt se till att kunderna får en skälig ersättning för den olägenhet som det uteblivna leverantörsbytet orsakat. Härvid skall beaktas vad som framkommit i betänkandet om konkurrensen på elmarknaden (SOU 2002:7). I detta sammanhang skall utredaren även se över behovet av sanktioner riktade mot nätägare som inte följer ellagens regler om avläsning av elmätare. Om utredaren finner behov skall denne föreslå formerna för ett sådant system. Utredaren skall rapportera sitt arbete i denna del senast i september 2004.

Näringsminister Leif Pagrotsky besvarade i november 2003 en fråga (fr. 2003/04:281) av Ulla Löfgren (m) om när han avsåg införa det av riksdagen beställda sanktionssystemet. I sitt svar framhöll näringsministern att införandet av ett sanktionssystem visat sig svårt att genomföra, framför allt för att det inte alltid är enkelt att fastställa vem som har orsakat det försenade leverantörsbytet. Vidare hänvisade han till Energimyndighetens rapport om leverantörsbytesprocessen vari framhölls att det finns brister i olika delar av kedjan och att allt inte enbart kan skyllas på nätägarna. Ett välfungerande sanktionssystem förutsätter dels att det kan fastställas vem som orsakat förseningen, dels att ekonomiska krav kan ställas såväl på elhandlare som nätföretag, menade ministern. Han hänvisade även till att frågan behandlas av el- och gasmarknadsutredningen och att han därför inte kunde ge något klart besked om när ett sanktionssystem kan införas.

För närvarande pågår ett arbete inom branschorganisationen Svensk Energi med att, i samverkan med Konsumentverket, ta fram nya allmänna avtalsvillkor. De nya avtalsvillkoren kommer att omfatta regler om ersättning till kund

vid försenat leverantörsbyte. Enligt uppgift från Svensk Energi är förhoppningen att de nya avtalsvillkoren skall beslutas under våren och träda i kraft under sommaren 2004.

Utskottets ställningstagande

Riksdagen har, såsom nämnts, vid två tillfällen uttalat sig för att regeringen bör utreda och framlägga ett förslag om sanktionssystem mot de nätbolag som inte uppfyller regelverkets krav vid leverantörsbyten. Utskottet (bet. 2002/03:NU6) har även beklagat de fördröjningar som skett men samtidigt understrukit att det är viktigt att ett eventuellt sanktionssystem blir så enkelt som möjligt från administrativ synpunkt. Därtill har utskottet framhållit att det kan vara värt att pröva möjligheterna att på frivillig väg lösa problemen vid leverantörsbyten.

Som tidigare redogjorts för har regeringen låtit genomföra ett omfattande utredningsarbete i syfte att tillmötesgå de krav som riksdagen ställt. Införandet av ett sanktionssystem är emellertid behäftat med vissa problem, inte minst när det gäller att fastställa vem som har orsakat det försenade leverantörsbytet. Regeringen har därför uppdragit åt utredningen om el- och gasmarknaderna att studera frågan om ett sanktionssystem. Möjligheten att på frivillig väg hantera problemen vid leverantörsbyten skall även beaktas av utredaren. Det är utskottets uppfattning att riksdagen bör avvakta utredningens slutsatser och därpå följande beredning av dessa.

Med hänvisning till det ovan sagda avstyrker utskottet här aktuella motioner i berörda delar.

Nationellt anläggningsregister

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om ett nationellt anläggningsregister för elmarknaden. Utskottet menar att slutsatserna från den pågående utredningen om el- och gasmarknaderna först bör avvaktas. Jämför reservation 5 (mp).

Motionerna

Regeringen bör, enligt vad som anförs i motion 2003/04:N266 (v), uppdra åt Svenska kraftnät eller Energimyndigheten att införa och driva ett nationellt anläggningsregister för elmarknaden som möjliggör standardiserade och obligatoriska informationsrutiner mellan nätägare och elleverantörer. Elmarknadens funktion är beroende av snabb, kontinuerlig och tillförlitlig kommunikation mellan nätägare och elleverantörer, sägs det i motionen. Dagens system, där såväl elhandlarna som nätägarna använder olika IT-system, leder till stora administrativa problem och ständiga behov av manuell

hantering då systemen inte är anpassade till varandra. Införandet av ett nationellt anläggningsregister skulle enligt motionärerna innebära att de problem som i dag finns kan undvaras.

Även i motion 2003/04:N297 (mp) förordas införandet av nationellt anläggningsregister för elmarknaden. Dagens informationshantering sker via direktkontakter mellan nätägare och elleverantörer som använder olika system för kommunikation. Då elnätbolagens mätvärdesrapportering till elleverantörerna under de närmaste åren successivt kommer att gå mot ett drygt tiofaldigande – när nuvarande krav på årsvis avläsning av elmätare blir månadsvis – kommer det att krävas standardiserade system för att inte reformen skall haverera. Införandet av ett nationellt anläggningsregister leder till en bättre fungerande elmarknad, en minskad elkonsumention och därmed även till lägre elkostnader för konsumenterna, sägs det i motionen. Svenska kraftnät bör ansvara för införandet och driften av ett sådant register. Ett riksdagsuttalande med innebörden att denna fråga bör utredas med förtur begärs därför.

Vissa kompletterande uppgifter

Frågan om införande av ett nationellt anläggningsregister behandlades av Konkurrensutredningen (SOU 2002:7). Föreningen Oberoende Elhandlare framförde till utredningen förslag om att ett centralt anläggningsregister borde införas och administreras av exempelvis Energimyndigheten. Den bedömningen utredningen gjorde var att ett nationellt register skulle ha vissa positiva effekter, men att uppbyggnad och administration av ett sådant register i första hand var en uppgift för marknadens aktörer. Mot denna bakgrund fann utredningen inga skäl att föreslå att ett centralt anläggningsregister skulle upprättas.

Frågan om krav på speciella IT-system för informationsutbyte för såväl elhandlare som nätföretag togs upp av regeringen i propositionen om samverkan för en trygg, effektiv och miljövänlig energiförsörjning (prop. 2001/02:143), som riksdagen behandlade våren 2002. Enligt regeringen förutsätter ett väl fungerande sanktionssystem att krav kan ställas på såväl elhandlare som nätföretag bl.a. om tillgång till IT-system som kan frambringa automatiska mottagningsbevis. Införandet av ett sanktionssystem borde därför enligt regeringen samordnas med införandet av sådana krav. För att underlätta byte av elleverantör menade regeringen att specifika krav borde kunna ställas på såväl elhandlare som nätföretag när det gäller tillgång till IT-system för informationsutbyte mellan nätägare, elhandelsföretag och Svenska kraftnät, bl.a. vad gäller automatiska mottagningsbevis. Utformningen borde enligt regeringen utredas vidare.

Utredningen om fortsatt utveckling av el- och naturgasmärknaderna (dir. 2003:22) skall bl.a. analysera om ytterligare krav bör ställas på elleverantörerna och om det anses nödvändigt föreslå hur sådana krav bör utformas. Som exempel anges i direktivet krav på speciella IT-system för informationsutbyte eller krav på att elleverantörerna skall offentliggöra vissa elprisuppgifter.

Utredningen skall i denna del redovisa sina slutsatser senast i september 2004. Frågan om ett nationellt anläggningsregister tas inte uttryckligen upp i utredningsdirektivet. Utredningen kommer dock enligt uppgift att beröra frågan.

HSB, Lantbrukarnas Riksförbund, Svensk Elbrukarförening, Riksbyggen, Hyresgästföreningen, Oracle Svenska AB, Oberoende Elhandlare och Villaägarnas Riksförbund har inkommit med en gemensam skrivelse (daterad den 23 februari 2004) till utskottet med plädering för att ett nationellt anläggningsregister skall etableras på elmarknaden.

Utskottets ställningstagande

I två motioner pläderas för införandet av ett nationellt anläggningsregister för elmarknaden. Såväl i motion 2003/04:N266 (v) som i motion 2003/04:N297 (mp) påtalas de positiva effekter ett nationellt, centralt anläggningsregister skulle ha för elmarknadens funktion.

Utskottet anser, i likhet med motionärerna, att elmarknadens funktion är beroende av snabb, kontinuerlig och tillförlitlig kommunikation mellan nätägare och elleverantörer. Exempelvis är korrekt information om elförbrukningen av avgörande betydelse för elleverantörers möjligheter att debitera sina kunder korrekt och att prognostisera sina egna inköp. Sveriges ca 130 elhandlare använder i dag olika IT-system för att hantera informationsutbytet med de 200 nätägarna, vilka i sin tur även de använder olika IT-system. Ett centralt anläggningsregister, med standardiserade och obligatoriska informationsrutiner, skulle innebära att de ca 330 elleverantörerna och nätägarna kan kommunicera med en enda part, på ett enda språk. Enligt utskottet är det väsentligt att olika hinder som begränsar elmarknadens funktion undanröjs för att en väl fungerande konkurrens skall uppnås. Liksom motionärerna ser utskottet möjliga fördelar med inrättandet av ett nationellt anläggningsregister.

Som redogjorts för har den av regeringen tillsatta utredningen om el- och naturgasmarknaderna att analysera om ytterligare krav bör ställas på elleverantörerna och, om det anses nödvändigt, föreslå hur sådana krav bör utformas. Ett exempel som anges i direktivet är krav på speciella IT-system för informationsutbyte. Därtill har utredaren, som tidigare nämnts, att ta ställning i frågan om ett sanktionssystem vid leverantörsbyte. Enligt den information som nått utskottet har utredaren även för avsikt att beröra frågan om ett nationellt anläggningsregister. Enligt utskottets mening bör utredningens resultat i denna del avvaktas innan riksdagen tar ställning i frågan.

Med det anförda avstyrker utskottet nämnda motioner.

Mellanstatlig samverkan

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om dels internationell samordning, dels ett gemensamt nordiskt stamnätsbolag. Utskottet hänvisar bl.a. till det arbete som bedrivs samt, när det gäller frågan om ett nordiskt stamnätsbolag, till att det är utskottets uppfattning att detta fortsatt skall vara en nationell angelägenhet.

Motionerna

Bildandet av ett gemensamt nordiskt stamnätsbolag föreslås i motion 2003/04:N395 (s). Motionärerna menar att det är angeläget att pröva olika vägar för att förbättra såväl försörjningstryggheten och distributionen som att effektivisera elhandeln. Ett gemensamt nordiskt stamnätsbolag skulle troligen, menar de, påskynda ytterligare samordning av investeringarna i de enskilda länderna i syfte att motverka flaskhalsar och åstadkomma en allmän kapacitetshöjning i stamnätet både i Norden och mot kontinenten. Frågan bör utredas av de nordiska energiministrarna och diskuteras i Nordiska rådet, sägs det i motionen.

Vikten av internationell samordning kring regelverk, skatter och avgifter för produktion, distribution och handel med el framhålls i motion 2003/04:N279 (v). Då handeln sker på marknadsmässiga villkor är det viktigt att de företag som producerar, förmedlar och säljer el gör detta på likartade grunder, sägs det i motionen. Det är även av stor vikt att miljöregler, skatter och avgifter anpassas för att åstadkomma en hållbar och uthållig utveckling. Motionärerna menar att Sverige måste bli än mer aktivt och pådrivande för att åstadkomma lika villkor inom produktion, distribution och handel med el. Det gäller såväl i Norden och Östersjöområdet som i EU. I motionen förordas bl.a. att en organisation skapas inom Regeringskansliet i syfte att driva detta arbete.

Vissa kompletterande uppgifter

Energipolitikens riktlinjer

Enligt de riktlinjer som riksdagen fastställt skall energipolitiken bl.a. bidra till ett breddat energi-, miljö- och klimatsamarbete i Östersjöregionen (prop. 2001/02:143, bet. 2001/02:NU17). På den gemensamma och internationella marknaden är det av största vikt att tillförseln av energi sker på lika villkor och med klara och tydliga miljömål. En avgörande del av energipolitiken är att harmonisera regler, avgifter och skatter så att energileverantörer oavsett land kan konkurrera på lika villkor samtidigt som energiförsörjningen bidrar till en hållbar utveckling.

Nordiskt samarbete

Den gemensamma nordiska elmarknaden omfattar samtliga nordiska länder utom Island. En viktig del av den nordiska elmarknaden utgörs av den nordiska elbörsen Nord Pool, där aktörer från Norge, Finland, Sverige och Danmark kan handla med el. Nord Pool ägs till lika delar av systemoperatörerna i Norge (Statnett) och Sverige (Svenska kraftnät). Nord Pool organiserar handel med el på en fysisk och en finansiell marknad samt erbjuder clearingtjänster.

Vid Nordiska ministerrådets möte i september 2003 träffades de nordiska energiministrarna i Göteborg. Bland de frågor som diskuterades var det nordiska elsamarbetet samt utvecklingen av energisamarbetet i Östersjöområdet. När det gäller utvecklingen på den nordiska elmarknaden var ministrarna mycket positiva till att ett fördjupat samarbete hade utvecklats mellan de nordiska myndigheterna och systemoperatörerna för att säkra försörjningstryggheten i Norden. Detta arbete inkluderar bl.a. planläggning och utbyggnad av det nordiska överföringsnätet. Av mötets slutsatser framgår att en översyn av lagar och regler skall genomföras för att identifiera om det är nödvändigt med ändringar för att fördjupa detta samarbete ytterligare. Beträffande energisamarbetet i Östersjöområdet (BASREC, se nästa sida) och samarbetet med Ryssland beslutade ministerrådet att stödja en intensifiering av energisamarbetet med närområdena och Östersjöregionen.

De nordiska energiministrarna har även beslutat att genomföra en sårbarhetsanalys av den nordiska kraftmarknaden för att identifiera konkreta förbättringsåtgärder och för att förbättra försörjningstryggheten. Samarbetsorganisationen Nordel skall senast i juni 2004 överlämna en rapport med bl.a. förslag till hur det nordiska stamnätssamarbetet kan utvecklas för att ytterligare öka driftsäkerheten. Rapporten skall följas upp vid de nordiska energiministrarnas möte i september 2004.

Regeringen har även lagt ett uppdrag på Energimyndigheten (N2004/564/ESB) att utreda olika metoder att hantera begränsningar i det svenska överföringsnätet för el. Uppdraget syftar till att ge kunskaper för en fortsatt harmonisering av den nordiska elmarknaden. Myndigheten skall redovisa uppdraget i december 2004.

Med anledning av vad som anförs i motion 2003/04:N395 (s) bör det samarbete som bedrivs inom Nordel nämnas. Nordel är ett samarbetsorgan för de systemansvariga företagen i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige. Målsättningen är att skapa förutsättningar för och vidareutveckla en effektiv och harmoniserad nordisk elmarknad. Samarbetet omfattar i huvudsak följande områden.

- Systemutveckling och nätdimensioneringsregler.
- Systemdrift, driftsäkerhet, leveranssäkerhet och informationsutbyte.
- Principer för prissättning av nät- och systemtjänster.
- Internationellt samarbete.

- Upprätthålla och utveckla kontakter med organisationer och myndigheter, särskilt i Norden och Europa.
- Utarbeta och sprida neutral information om det nordiska elsystemet och elmarknaden.

De nordiska elbranschföreningarna beslöt vid ett möte i september 2003 att etablera ett gemensamt organ – Nordenergi med syfte att arbeta för en vidareutveckling av den nordiska elmarknaden i ett europeiskt perspektiv.

Östersjöländerna

Energiministrarna i regionen kring Östersjön (Danmark, Estland, Finland, Tyskland, Island, Lettland, Litauen, Norge, Polen, Ryssland och Sverige) beslöt tillsammans med EG-kommissionen i oktober 1999 att formalisera energisamarbetet i regionen genom inrättandet av samarbetsorganet BASREC (Baltic Sea Region Energy Co-operation). Året innan hade ett beslut fattats om att verka för att Östersjöregionen skulle bli ett försöksområde för Kyotoprotokollets flexibla mekanism för gemensamt genomförande (Joint Implementation). Samarbetet inom BASREC omfattar förutom klimatfrågor även samarbete kring el- och gasmarknaderna, energieffektivisering och bioenergiutveckling.

Europeiskt samarbete

Inom EU pågår ett arbete med att integrera de europeiska el- och naturgasmarknaderna. EG-kommissionen presenterade i mars 2001 sitt meddelande om fullbordande av den inre marknaden för energi (KOM/2001/125). I juni 2003 antogs elmarknadsdirektivet (2003/54/EG) och naturgasmarknadsdirektivet (2003/55/EG) samt förordningen om gränsöverskridande handel med el (EG nr 1228/2003). Elmarknadsdirektivet innehåller bl.a. slutdatum för en fullständig öppning av elmarknaderna i EU, skärpta krav när det gäller systemoperatörers och distributörers oberoende från elhandels- och elproduktionsverksamhet, krav på oberoende tillsynsmyndighet, icke-diskriminerande tillgång till nätet samt rapporteringskrav beträffande försörjningstrygghet och tillhandahållande av allmännyttiga tjänster. Naturgasmarknadsdirektivet omfattar motsvarande för naturgas. Förordningen om gränsöverskridande handel med el innehåller regler för hantering av systemoperatörernas kostnader vid gränsöverskridande handel med el för att få bort diskriminerande gränstariffer. Vidare innehåller förordningen principer för fördelning av kapacitet vid s.k. flaskhalsar vid överföring av el. Medlemsstaterna skall senast den 1 juli 2004 ha genomfört direktiven i nationell rätt, med undantag för öppnandet av elmarknaden för hushållskunder som får skjutas upp till den 1 juli 2007.

Ett samarbete mellan de europeiska systemoperatörerna sker genom organisationen ETSO (European Transmission System Operators). Här arbetar man för att finna ett mer harmoniserat regelverk för att främja utvecklingen av den gemensamma europeiska elmarknaden.

Utskottets ställningstagande

Sedan omregleringen av elmarknaden år 1996 har handel med el över Sveriges gränser ökat, vilket har lett till ett effektivare utnyttjande av resurser. Den svenska elmarknaden integreras alltmer med övriga nordiska länders elmarknader, och arbetet inom EU lägger även grunden för en ökad integration med elmarknaderna på kontinenten.

Målet för den gemensamma europeiska elmarknaden är en fri handel med el och att elföretag kan driva verksamhet i vilket EU-land de vill. Ett viktigt steg på vägen togs i juni 2003 då elmarknadsdirektivet och förordningen om gränsöverskridande handel med el antogs. Inom de europeiska systemoperatörernas samarbetsorgan (ETSO) pågår även ett arbete med att skapa bättre förutsättningar för gränsöverskridande handel med el. Det energipolitiska samarbetet med Östersjöländerna är inriktat på att utveckla det rättsliga och administrativa regelverket för att underlätta en integrering av energimarknaderna.

Ett aktivt arbete från svensk sida när det gäller att åstadkomma internationell samordning kring såväl regelverk som skatter och avgifter för produktion, distribution och handel med el ser utskottet som en prioriterad uppgift. Utskottet delar således den allmänna uppfattning som framförs i motion 2003/04:N279 (v) om vikten av internationell samordning. Samtidigt vill utskottet peka på det arbete som i dag utförs och som i det föregående redovisats. Det bedrivs ett omfattande samordningsarbete vad gäller integrering av elmarknaderna inom EU, runt Östersjön samt inom ramen för Nordiska ministerrådets arbete. Mot denna bakgrund finner utskottet det inte påkallat med ett uttalande i sak från riksdagens sida.

Utskottet delar däremot inte den åsikt som framförs i motion 2003/04:N395 (s) när det gäller behovet av att bilda ett gemensamt nordiskt stamnätsbolag. Enligt utskottets uppfattning bör detta fortsatt vara en nationell angelägenhet. Utskottet vill i sammanhanget dock betona vikten av det arbete som sker inom samarbetsorganet Nordel för att vidareutveckla en effektiv och harmoniserad elmarknad i Norden. Därtill vill utskottet uttrycka sitt gillande när det gäller de åtgärder Nordiska ministerrådet vidtagit i syfte att öka det nordiska samarbetet ytterligare.

Med det anförda avstyrker utskottet de här aktuella motionerna.

Konkurrensen inom fjärrvärmesektorn

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden som rör konkurrensen inom fjärrvärmesektorn med hänvisning till pågående utrednings- och beredningsarbete. Jämför reservationerna 6 (m, fp) och 7 (kd).

Motionerna

Vikten av att fjärrvärmenäten på sikt öppnas för konkurrens påtalas i motion 2003/04:N358 (m). Prissättningen är i dag fri samtidigt som fjärrvärmen inte är konkurrensutsatt för dem som är anslutna. Kostnaderna för att byta uppvärmningsform är höga, vilket gör att konsumenterna hamnar i händerna på producenterna som i princip har monopol på leveranserna. Då såväl överföring av el på nätet som distribution av fjärrvärme utgör naturliga monopol krävs en effektiv tillsyn av priserna för att marknaden skall fungera. Annars är risken uppenbar att monopolverksamheterna subventionerar den konkurrensutsatta elhandeln. Fjärrvärmemarknadens fria prissättning och bristen på konkurrens är eftertraktad för att kunna genomföra s.k. korssubventionering, sägs det i motionen. Motionären menar att det är viktigt att uppmärksamma den situation som fjärrvärmekunderna befinner sig i och snabbt få till stånd en lösning för att avhjälpa den bristande konkurrensen.

Konkurrensen inom fjärrvärmesektorn behandlas även i motion 2003/04:N413 (kd). Motionärerna betonar att distributionen av hetvatten är ett naturligt monopol och att konkurrensen från andra uppvärmningsformer är mycket begränsad. Fjärrvärmekunder har inte några möjligheter att byta leverantör på grund av priser eller leveransvillkor. Därför bör utredas hur konsumenterna skall skyddas från oskäligen prishöjningar. Vidare bör möjligheterna att genomföra ett tredjepartstillträde till fjärrvärmenäten och särredovisning, alternativt krav på att fjärrvärmeverksamheten skall bedrivas i separat juridisk form, utredas. Att korssubventionering, dvs. att intäkterna från nätverksamheten används för att subventionera värmepriser, måste förhindras sägs det i motionen.

Vissa kompletterande uppgifter

Utskottet har vid upprepade tillfällen hanterat frågan om konkurrens inom fjärrvärmesektorn. Senast i maj 2003 behandlade utskottet motionsyrkanden med förslag till åtgärder på området (bet. 2002/03:NU11). Motionsyrkandena avstyrktes med hänvisning till den utredning (dir. 2002:160) regeringen tillsatt med uppgift att se över konkurrensen inom fjärrvärmesektorn. Utskottet såg ingen anledning att genom ett uttalande föregripa det pågående utredningsarbetet. I en reservation (m, fp) förordades omedelbara åtgärder för att hejda den negativa utvecklingen. Bland de åtgärder som förslogs kan nämnas skärpt pristillsyn, införande av ett system för s.k. benchmarkingkonkurrens, införande av utökade möjligheter till tredjepartstillträde, inrättande av en instans för hantering av klagomål för konsumenter på priser och leveransvillkor och förbättrade möjligheter att utnyttja spillvärme.

Våren 2002 behandlade utskottet (bet. 2001/02:NU9) riksdagens proposition om energimarknader i utveckling (prop. 2001/02:56), vilken bl.a. omfattade frågor om åtskillnad mellan nätverksamhet och konkurrensutsatt elverksamhet. Enligt regeringens förslag skulle det införas ett förbud mot gemensam verkställande direktör i ett nätföretag och i ett företag som bedri-

ver produktion av eller handel med el och mot att flertalet av styrelseledamöterna i ett nätföretag samtidigt är styrelseledamöter i ett företag som bedriver produktion av eller handel med el. Utskottet, som avstyrkte regeringens förslag i denna del, framhöll att det bör vara kongruens i regelverken för å ena sidan nätföretag och företag som bedriver produktion av och handel med el och å andra sidan fjärrvärmeföretag och elhandelsföretag. Utskottet föreslog ett tillkännagivande från riksdagens sida. Riksdagen följde utskottet.

Energimyndigheten har regeringens uppdrag att årligen följa och analysera utvecklingen på värmemarknaderna med avseende på priser, konkurrensförhållanden, bränsleslag, utsläpp av koldioxid och andra miljöfarliga utsläpp från olika typer av uppvärmning. I juni 2003 redovisade myndigheten en rapport om värme i Sverige 2002 (ET 23:2002). Av de uppföljningar som gjorts framgår bl.a. att det finns en betydande prisspridning mellan fjärrvärmeföretagen och att prissättningen i ökad grad sker efter alternativa uppvärmningsformer.

I februari 2003 tillsatte regeringen en utredare (direktör Bengt-Owe Birgersson) med uppdrag (dir. 2002:160) att belysa fjärrvärmens konkurrenssituation på värmemarknaderna och föreslå åtgärder för att skydda konsumenterna mot oskälig prissättning på fjärrvärme. Därtill skall bl.a. lämpligheten i att införa tredjepartstillträde på fjärrvärmemarknaden analyseras. Uppdraget skall slutredovisas i september 2004. Genom tilläggsdirektiv har utredaren även getts i uppgift att utvärdera behovet av koncessionsplikt för att bygga och använda rörledningar som utnyttjas för transport av fjärrvärme (dir. 2003:102) samt, om det bedöms lämpligt, föreslå regler för hur förbikoppling av värmemätare i fjärrvärmesystemet kan beivras (dir. 2003:77).

Fjärrvärmeutredningen redovisade ett delbetänkande i december 2003 om tryggare fjärrvärmekunder (SOU 2003:115). I betänkandet lämnas förslag till skärpta regler och tillsyn av särredovisning av fjärrvärmeverksamhet i syfte att undvika korssubventionering och prisdiskriminering. Utredningen lämnar bl.a. följande förslag:

- att det införs en skyldighet för den som bedriver fjärrvärmeverksamhet att särredovisa denna verksamhet,
- att elmarknadsverksamhet och fjärrvärmeverksamhet inte skall få bedrivas i samma juridiska person,
- att en åtskillnad av ledningsfunktioner för styrelseledamöter och verkställande direktör införs,
- att de regler om tillsyn som finns i ellagen skall gälla även för fjärrvärmeverksamhet i tillämplig utsträckning och att Statens energimyndighet blir tillsynsmyndighet.

Utredningens förslag har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Näringsminister Leif Pagrotsky besvarade i januari 2004 en fråga (fr. 2003/04:515) av Maria Larsson (kd) om vilka åtgärder han avsåg att vidta för att fjärrvärmeutredningens förslag inte skulle medföra ökade el- och vär-

mekostnader för konsumenterna. I sitt svar betonade näringsministern att utredningens förslag skulle innebära förhållandevis små kostnadsökningar – ca 10 miljoner kronor – för företagen, vilket kan jämföras med att fjärrvärmeföretagens intäkter från värmeförsäljning uppgår till nära 20 miljarder kronor per år. Vidare framhöll han att det ingår i utredningens uppdrag att föreslå åtgärder för att skydda konsumenten mot oskälig prissättning på fjärrvärme.

Utskottets ställningstagande

Som redovisats utreds konkurrensen inom fjärrvärmesektorn för närvarande av den av regeringen tillsatta utredningen om fjärrvärme. I december 2003 överlämnade utredningen ett delbetänkande till regeringen om tryggare värmekunder (SOU 2003:115), vilket är under beredning inom Regeringskansliet. Utredaren skall avlämna sin slutredovisning senast i september 2004. Utskottet finner inga skäl att genom ett uttalande i linje med vad som föreslås i motionerna föregripa det nu pågående utrednings- och beredningsarbetet. Därtill motsvarar utredningens uppdrag, enligt utskottets uppfattning, väl de krav som framförs i motion 2003/04:N413 (kd), varför motionen kan anses tillgodosedd i denna del.

Med detta får nämnda motion anses tillgodosedd i berörd del och den avstyrks därmed. Även motion 2003/04:N358 (m) avstyrks.

Energimyndighetens handläggningstider

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå här aktuellt motionsyrkande med hänvisning bl.a. till pågående beredningsarbete i frågan. Jämför reservation 8 (m, fp, kd).

Motionen

Handläggningstiderna för koncessionsärenden vid Statens energimyndighet måste kortas enligt vad som anförs i motion 2003/04:N413 (kd). Myndigheten är tillsynsmyndighet för naturgasmarknaden som öppnades för konkurrens under år 2000 och det är angeläget att verksamheten fungerar tillfredsställande. Därför bör Energimyndigheten intensifiera arbetet med att utveckla tillsynsmetoder och uppfylla sitt ansvar.

Vissa kompletterande uppgifter

I augusti 2000 trädde en ny naturgaslag (2000:599) i kraft. Den syftar till att öppna naturgasmarknaden för konkurrens genom att bl.a. skilja på handel och transport av naturgas. I den nya naturgaslagen finns bestämmelser om tillstånd

att bygga och använda naturgasledningar (koncession), särredovisning och ledningsägarens skyldigheter i övrigt samt tillsyn. Energimyndigheten är tillsynsmyndighet och föreskrivande myndighet enligt naturgaslagen. Det är Energimyndigheten som skall bereda tillstånd att leverera naturgas (koncessionsärenden), medan regeringen beslutar om koncession. Vidare har myndigheten regeringens uppdrag att följa och analysera utvecklingen på naturgasmarknaden, särskilt avseende strukturförändringar inom gasanvändning, handel med naturgas och överföringsverksamhet samt prisutvecklingen på gas och transporttjänster. Energimyndigheten skall årligen till regeringen redovisa resultatet av dessa analyser samt föreslå de ändringar av regelverket och andra åtgärder som kan behövas för att främja en vidareutveckling av gasmarknadsreformen.

Energimyndigheten har genomfört en översyn av den nuvarande naturgaslagstiftningen i syfte att föreslå förbättringar av förutsättningarna för en fungerande marknad. I rapporten om översyn av naturgaslagen (ER 3:2003) har myndigheten pekat på lagändringar som kan behöva göras på naturgasområdet. De förslag som myndigheten lämnat gäller införande av koncession för naturgasdistribution, klarläggande av systemansvar, juridisk separation av nät- och handelsföretag samt nya regler för transport och tredjepartstillträde. När det gäller koncessionsfrågan är myndighetens förslag att en ny koncession bör införas för naturgasområdet. Koncessionen skall avse sådana ledningar och ledningsnät som ligger efter mät- och reglerstationer, dvs. för sådana ledningar som till ett lägre tryck än på transmissionsledningarna transporterar naturgas regionalt och lokalt, och vara avgränsad i förhållande till en viss mät- och reglerstation.

Utredningen om en fortsatt utveckling av el- och naturgasmarknaderna (dir. 2003:22) skall bl.a. utvärdera naturgasmarknadens funktionssätt och analysera om det finns tänkbara förbättringar att göra. I detta sammanhang skall utredaren ta ställning till de bedömningar Energimyndigheten gör i nyssnämnda rapport om översyn av naturgaslagen. Utredaren skall särskilt beakta behovet av koncession för distributionsledningar samt frågan om systemansvar. Därtill skall utredaren bedöma konsekvenserna för resursbehov för tillsynen av el- och naturgasmarknaderna av de förslag som läggs fram. Utredningen skall i dessa delar redovisa sina slutsatser senast i september 2004.

Beträffande tillsynen över naturgasmarknaden bör även det uppdrag Statskontoret haft nämnas. På uppdrag av regeringen har Statskontoret genomfört en översyn av verksamheten inom Energimyndighetens ansvarsområde med särskild fokus på tillsynsuppgifter på energimarknaderna. Uppdraget redovisades november 2003 i rapporten om effektivare tillsyn över energimarknaderna (2003:27). Mot bakgrund av den problembild som redovisas i rapporten avseende energimarknaderna och tillsynen lämnar Statskontoret förslag dels om förstärkt tillsyn i sak, dels om en förändrad organisation av tillsynsfunktionen. Bland annat föreslås effektivare utnyttjande av befintliga regler och förstärkt tillsyn av myndigheten, tillförande av nya myndighetsuppgifter och ökad samverkan med andra myndigheter. När det gäller förslaget om en ny

organisation av tillsynsfunktionen menar Statskontoret att tillsynsuppgifterna inte haft en tillräckligt stark ställning inom Energimyndigheten. Inrättandet av en fristående tillsynsmyndighet skulle lämpligen kunna ske genom att dagens myndighet delas upp i två separata myndigheter, sägs det i rapporten.

När det gäller naturgasmarknaden framhåller Statskontoret fem specifika problem som de menar bör uppmärksammas. För det första att en stor del av marknaden är monopolskyddad. För det andra att konkurrensen är begränsad i handelsledet. Vidare pekar de på att svenska naturgaspriser är höga i ett europeiskt perspektiv. För det fjärde påtalas svårigheterna för tredje part att få tillträde. Avslutningsvis framhålls att marknaden i stor utsträckning är uppläst av långsiktiga avtal mellan leverantörerna och de stora kunderna. Statskontoret föreslår därför att Energimyndigheten ges i uppdrag att löpande följa prisutvecklingen och avtalstyper för olika kundkategorier.

I budgetpropositionen för år 2004 (prop. 2003/04:1 utg.omr. 21) meddelade regeringen sin avsikt att återkomma i 2004 års ekonomiska vårproposition i frågorna om Energimyndighetens verksamhet och resursbehov med anledning av uppdraget till Statskontoret.

Uppgifter om handläggningstiderna beträffande koncessionsansökningar för naturgasanläggningar har inhämtats från Energimyndigheten. Sedan år 1999 finns det fyra aktuella fall. I juli 1999 inkom Sydgas AB med en ansökan avseende en naturgasledning från Hyltebruk till Gislaved. Energimyndigheten lämnade sitt yttrande till Näringsdepartementet i juni 2000 och regeringsbeslutet togs i maj 2001. I november 2001 inkom Sydgas AB med en ansökan för den svenska delen av en naturgasledning från Rostock i Tyskland till den svenska sydkusten. Energimyndigheten lämnade sitt yttrande till Näringsdepartementet i april 2003. Något regeringsbeslut är ej fattat. Under år 2003 inkom ytterligare två ansökningar: dels i augusti från Sykraft Gas AB (tidigare Sydgas AB), dels i december från Nova Naturgas AB. Båda ansökningarna avser en mät- och reglerstation för att möjliggöra överföring av naturgas till Öresundsverket. Ingen av dessa ansökningar är färdigberedda vid myndigheten.

Utskottets ställningstagande

I motion 2003/04:N413 (kd) framhålls bl.a. Energimyndighetens tillsynsuppdrag och att handläggningstiderna för koncessionsärenden måste kortas.

Energimyndigheten har att följa och analysera utvecklingen på naturgasmarknaden, inom överförings- och handelsverksamhet samt i fråga om prisutvecklingen på gas-, överförings- och lagringstjänster. Därtill skall myndigheten följa utvecklingen av den europeiska naturgasmarknaden och, i samarbete med övriga europeiska tillsynsmyndigheter, verka för att likvärdiga förutsättningar skapas för EU:s inre marknad för naturgas. Som redovisats har Statskontoret på uppdrag av regeringen genomfört en översyn av Energimyndighetens tillsynsuppgifter på energimarknaderna, däribland naturgas-

marknaden, och framlagt vissa förslag. De förslag som Statskontoret lämnat bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Med hänvisning till det pågående arbetet menar utskottet att ett riksdagsuttalande kan besparas.

Med det anförda avstyrker utskottet nämnda motion i berörd del.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Reformering av elmarknaden, punkt 1 (mp)

av Ingegerd Saarinen (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:N303 och avslår motion 2003/04:N415 yrkande 5.

Ställningstagande

Jag anser att elmarknaden bör reformeras i enlighet med vad som förordas i motion 2003/04:N303 (mp). Den nuvarande ellagstiftningen fyller inte avsedd funktion. Syftet med dagens regelverk är att skapa konkurrens genom att konsumenterna skall byta mellan olika leverantörer av fysisk el. Detta är naturligtvis i realiteten en omöjlighet, i och med att elmarknaden är ledningsbunden. Den nuvarande marknaden med leverantörer och leverantörsbyten är inget annat än en administrativt skapad kuliss.

Vid sidan av denna kulissmarknad har även en spotmarknad upprättats för handel med fysisk el. Det är på spotmarknaden som den faktiska konkurrensen uppstår på elmarknaden, inte i den handel som förekommer enligt regelverket. Bakgrunden är att el produceras och konsumeras i samma ögonblick och därför även måste handlas och prissättas momentant. På spotmarknaden handlas och prissätts elen per timme, vilket är det närmaste momentan elhandel vi kan komma idag. Ett annat sätt att uttrycka sig är att man på spotmarknaden handlar och prissätter effekt i form av medeleffekt per timme (MWh/h eller kWh/h). Denna prisbildning på effekt har en avgörande betydelse för elmarknadens funktion och förmåga att skapa balans mellan utbud och efterfrågan.

Den nuvarande ellagstiftningen skapar dock ett fundamentalt problem vad avser prisbildningen. Dagens elmarknad inbjuder nämligen till att teckna avtal med fast pris på leveransen av el, oavsett vad priset är på effekt vid ett visst tillfälle. Man kan säga att konsumenterna har möjlighet att handla effekt gratis, vilket innebär att det aldrig kan uppstå någon prisbildning på effekt i konsumentledet. Följden blir att konsumenterna saknar incitament att spara på

effekt men även att det saknas marknadsmässiga möjligheter att ta betalt för investeringar i effektproduktion. Marknaden saknar förmåga att skapa balans mellan utbud och efterfrågan.

Problemet blir inte mindre av att passiva lågförbrukande konsumenter på dagens marknad subventionerar aktiva konsumenter som byter leverantör. Konsumenter som förbrukar stora mängder effekt kan på så sätt handla effekt gratis till ett förhållandevis lågt energipris. Problemet förvärras dessutom när marknaden börjar närma sig effektbrist. En ond cirkel uppstår där effektbrist leder till ökad effektbrist i och med att högre effektpriser på spotmarknaden ökar intresset av att handla energi till fast pris. Den nuvarande lagstiftningen läser därmed elmarknaden till en avtalsform som skapar sämre konkurrens, minskad effektivitet, högre elpriser och en ökad risk för marknadskollaps. Jag har svårt att förstå hur denna marknad kan beskrivas som väl fungerande.

Genom att avskaffa kulissmarknaden öppnas elmarknaden för handel och prisbildning på effekt i stället för energi. Den fysiska elen handlas med strömbrytaren och det skapar en förståelse av hur elmarknaden faktiskt fungerar. Att ansluta sig till nätet är att ansluta sig till handeln och prisbildningen på spotmarknaden. Att tända en 60-wattslampa är att handla 60 watt – dvs. effekt. El handlas momentant och per objekt som slås på eller av med strömbrytaren. På en effektmarknad blir det också naturligt att betala extra för att prisförsäkra effekt. En villaägare kan exempelvis behöva prisförsäkra 10 kW elvärme mot priser som överstiger 40 öre/kWh och för detta betala en begränsad premie. Det stora flertalet lågförbrukande konsumenter har troligtvis inget behov alls av att köpa prisförsäkringar. Om konsumenterna utgår ifrån sina renodlade elinköp när de väljer om och hur de skall prisförsäkra sig skapas en marknad där kostnaderna fördelas på ett rättvist sätt mellan olika elanvändare.

En majoritet av utskottets ledamöter tycker att den reform som här förordas skulle innebära en dramatisk förändring av det gällande regelverket. Jag menar att det är fråga om en förhållandevis liten förändring av regelverket som ger stora positiva effekter för elmarknaden. Ett av argumenten mot reformen är att konsumenterna inte skulle ha möjlighet att byta elleverantör och att den därmed inte skulle vara förenlig med EU:s elmarknadsdirektiv. Man kan emellertid konstatera att dagens elleverantörer i realiteten inte kan sälja fysisk el utan endast prisförsäkringar på energi. En reformerad marknad med betydligt större möjligheter för konsumenterna att fritt välja hur de skall prissäkra sin el borde alltså inte strida mot EU:s regelverk. Jag vill även framhålla att de svenska och nordiska elmarknaderna var bland de första att avregleras och att de i stor utsträckning stått modell vid utformningen av EU:s regelverk. Upp-täcks allvarliga brister i det svenska systemet bör dessa naturligtvis rättas till så att avregleringen inom EU kan ledas i rätt riktning.

Jag ställer mig också frågande till flertalet av de slutsatser som presenteras i de tidigare nämnda rapporterna från Elforsk AB och riksdagens utredningstjänst som utskottsmajoriteten refererar till. Riksdagens utredningstjänst invänder exempelvis att industrin inte skulle kunna teckna bilaterala avtal och

därmed skulle riskera högre elpriser om förslaget ensidigt skulle införas i Sverige. Det finns ingenting som hindrar bilaterala affärssuppgörelser. Snarare blir det avsevärt enklare att genomföra affärer när elen levereras över spotmarknader och affärstransaktioner sker med finansiella avtal.

Utskottets majoritet menar att det är positivt att marknadens utformning ifrågasätts och att dess funktion kontinuerligt skärskådas. Det håller jag med om, men de senaste åren har Sverige översvämmats av utredningar som alla utan undantag påstått att konkurrensen på elmarknaden fungerar bra. De sista i raden är utredningarna från Elforsk AB och riksdagens utredningstjänst. Man kan undra vad syftet med allt detta utredande har varit. I samtliga fall har utgångspunkten varit konsumenternas frihet att välja mellan fiktiva leverantörer på en låtsasmarknad för elleverans. I övrigt har analyserna grundats på bedömningar av marknadsmakt ur ett energiperspektiv, trots att den relevanta konkurrensen sker i en effekthandel på spotmarknaden. Det har skapat en helt missvisande bild av konkurrensförhållandena på elmarknaden. En utredning som särskilt bör nämnas är den s.k. Elkonkurrensutredningen. Här var det huvudsakliga budskapet att det inte finns några fundamentala funktionsfel på elmarknaden. Samtidigt ansågs effektbalansproblemet ligga utanför utredningens uppdrag. Det är förhoppningsvis ett lågvattenmärke för en svensk offentlig utredning. På den nuvarande elmarknaden finns det ingen marknadsmässig lösning av effektproblemet.

Sammanfattningsvis kan sägas att den modell jag förordar innebär att elmarknaden omformas till en effektmarknad, mot bakgrund av att el definitionsmässigt är effekt. Det innebär att ett regelverk bör utformas så att nätbolagen debiteras spotpris för inmatad el och debiterar konsumenterna spotpris för levererad el och nätförluster, i tillägg till nätavgiften. Nätbolagen får inte samordna sin verksamhet med verksamheter som har med prisförsäkringar att göra. Handeln med och försäljning av prisförsäkringar bör regleras av värdepapperslagstiftningen.

Riksdagen bör således genom ett tillkännagivande anmoda regeringen att tillsätta en utredning med uppdrag att utforma ett regelverk i enlighet med vad som här angivits. Med det anförda tillstyrks därmed motion 2003/04:N303 (mp). Det övriga här aktuella motionsyrkandet bör i det här sammanhanget inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

2. Elprissättningen, punkt 2 (v)

av Lennart Beijer (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anføres i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:N265 och avslår motion 2003/04:N277.

Ställningstagande

Jag anser att den del av utskottets ställningstagande som börjar med ”En utredning” och slutar med ”och 2003/04:N277 (s)” borde ha följande lydelse:

Det är min uppfattning – i likhet med vad som anförs i motion 2003/04:N265 (v) – att systemet med fasta nätavgifter minskar motivationen för stora kundgrupper att dra ned på elanvändningen och bli mer eleffektiva. För den vanliga hushållskunden är det i dag relativt ointressant att söka en ny elleverantör eller att vara mer eleffektiv. Det beror naturligtvis på att det enbart är priset på elenergi, vilket utgör omkring en tredjedel av priset, som kan påverkas medan nätkostnader och skatter inte är påverkbara. Samtidigt måste framhållas att effektivare elanvändning sannolikt är den bästa vägen för att uppnå ett mer robust och miljövänligt energisystem. Statsmakterna måste följaktligen prioritera en effektivare elanvändning och vidta åtgärder som leder till ett effektivare resursutnyttjande.

Jag menar därför att regeringen bör utreda möjligheten att slopa alla fasta elavgifter. Det pris konsumenterna möter skall i stället utgöras av summan av nätavgifter, elpris och skatter. Principen är att de särskilda nätavgifterna slopas och att det i stället införs ett system där nätägarna tar betalt för nätverksamheten av eldistributören som använder nätet. Detta skulle medföra att det rörliga elpriset andel av totalpriset skulle öka på bekostnad av den fasta delen. En sådan förändring skulle göra det intressant för merparten av hushållen att bli mer eleffektiva och minska sin elanvändning.

Genom ett tillkännagivande bör riksdagen anmoda regeringen att utreda ett system för prissättning på elmarknaden i enlighet med vad som ovan anförs. Därmed blir motion 2003/04:N265 (v) tillgodosedd. Motion 2003/04:N277 (s) avstyrks.

3. Byte av elleverantör, punkt 3 (m, fp, kd)

av Eva Flyborg (fp), Maria Larsson (kd), Ulla Löfgren (m), Yvonne Ångström (fp) och Anne-Marie Pålsson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 3. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:N324 yrkande 9, 2003/04:N342 yrkande 7 och 2003/04:N413 yrkande 8.

Ställningstagande

Vi menar att det måste bli lättare att byta elleverantör för att konkurrensen på elmarknaden skall fungera. Det är av denna anledning som riksdagen, på utskottets initiativ, uppdragit åt regeringen att återkomma med förslag på ett sanktionssystem gentemot nätägare som inte uppfyller regelverkets krav vid

byte av elleverantör. Det är därför ytterst otillfredsställande att regeringen inte verkställt riksdagens beslut. Frågan är om det är senfärdighet eller underlåtenhet som regeringen försöker göra till dygd. Oavsett vilket anser vi att regeringens hantering av ärendet är under all kritik.

Redan våren 2001 beslöt riksdagen, på förslag från ett enhälligt utskott, att anmoda regeringen att *skyndsamt* utreda förutsättningarna och formerna för införande av ett effektivt sanktionssystem mot de nätbolag som inte uppfyller de krav som ställs enligt gällande regelverk. När regeringen våren 2002 överlämnade en proposition till riksdagen om energimarknader i utveckling (prop. 2001/02:56) behandlades frågan om ett sanktionssystem endast kortfattat och något förslag lämnades inte. Riksdagen valde då, på initiativ från utskottet, att ånyo uppmana regeringen att utan ytterligare tidsspillan lämna förslag om införande av ett sanktionssystem. I sammanhanget påtalades att regeringen inte hanterat beställningen från riksdagen på ett tillfredsställande sätt.

Som tidigare redovisats har regeringen bollat frågan från utredning till utredning. För närvarande är det den av regeringen tillsatta utredningen om el- och naturgasmarknaderna som har att hantera frågan. Enligt direktiven skall utredaren utreda *behovet* av ett sanktionssystem riktat mot de nätföretag som inte följer ellagens regler när det gäller leverantörsbyten och, om denne finner att det behövs, föreslå formerna för ett sådant system. Huruvida det föreligger behov av ett sanktionssystem eller inte torde emellertid inte råda några tveksamheter kring efter att riksdagen vid upprepade tillfällen så tydligt markerat sin ställning i frågan. Förslag från nämnda utredning förväntas i september 2004. Därefter följer sedvanlig remissbehandling och beredning, innan ett eventuellt förslag kan komma till riksdagen. Det innebär att de nya bestämmelser som i så fall kan bli aktuella kan träda i kraft först år 2005 eller år 2006. Vari regeringens skyndsamhet att effektuera riksdagens beställning ligger kan man fråga sig, då ett eventuellt sanktionssystem därmed tidigast kan vara i funktion fyra eller fem år efter riksdagens anhållan.

Kundernas tillgång till olika leverantörer av en tjänst eller vara är en förutsättning för att konkurrensen på marknaden skall fungera. På den del av elmarknaden som är konkurrensutsatt är tillgången på olika elleverantörer som kunderna kan vända sig till alltså av stor betydelse. För att kunderna på elmarknaden skall kunna använda sin konsumentmakt som ett medel för att effektivisera konkurrensen krävs dessutom att byte av elleverantör fungerar smidigt och inte försvåras av elleverantörerna. Ett väl fungerande system för leverantörsbyte är enligt vår mening en förutsättning för att kunderna skall kunna vara aktiva på elmarknaden. De svårigheter som finns vid leverantörsbyten lägger hinder i vägen för kundernas rörlighet och därmed såväl konkurrensen som effektiviteten på elmarknaden.

Det har nu gått tre år sedan riksdagen uppmanade regeringen att skyndsamt utreda förutsättningarna för ett effektivt sanktionssystem och lägga fram erforderliga förslag till de lagändringar som krävs för ett snabbt införande. Av denna anledning bör riksdagen genom ett uttalande rikta klander mot regeringen och dess sätt att hantera frågan. Därtill bör riksdagen genom detta

tillkännagivande anmoda regeringen att omgående tillse att frågan om leverantörsbyte får en lösning. Regeringen bör ej senare än i samband med överlämnandet av budgetpropositionen för år 2005 lämna förslag till riksdagen i enlighet med vad som här anförs. Regeringen får vidta erforderliga åtgärder för att tillse att denna begäran tillgodoses.

Med det anförda tillstyrks motionerna 2003/04:N342 (m), 2003/04:N324 (fp) och 2003/04:N413 (kd) i berörda delar.

4. Byte av elleverantör, punkt 3 – motiveringen (mp)

av Ingegerd Saarinen (mp).

Ställningstagande

Jag delar den kritik som framförs i motionerna 2003/04:N342 (m), 2003/04:N324 (fp) och 2003/04:N413 (kd) när det gäller regeringens hantering av riksdagens beställning av ett sanktionssystem gentemot nätägare som inte uppfyller regelverkets krav vid byte av elleverantör. Redan våren 2001 beslöt riksdagen, på förslag från ett enhälligt utskott, att anmoda regeringen att skyndsamt utreda förutsättningarna och formerna för införande av ett effektivt sanktionssystem mot de nätbolag som inte uppfyller de krav som ställs enligt gällande regelverk. När regeringen våren 2002 överlämnade en proposition till riksdagen om energimarknader i utveckling (prop. 2001/02:56) behandlades frågan om ett sanktionssystem endast kortfattat och något förslag lämnades inte. Riksdagen valde då, på initiativ från utskottet, att ånyo uppmana regeringen att utan ytterligare tidsspilla lämna förslag om införande av ett sanktionssystem. I sammanhanget påtalades att regeringen inte hanterat beställningen från riksdagen på ett tillfredsställande sätt.

De svårigheter som finns vid leverantörsbyten lägger hinder i vägen för kundernas rörlighet och påverkar därmed såväl konkurrensen som effektiviteten på dagens elmarknad. Samtidigt är det min mening, vilket jag tidigare redogjort för, att elmarknaden behöver reformeras. Som jag framfört förordar jag en modell som innebär att konsumenterna ges direkt tillgång till spotmarknaden genom att nätföretagen sköter upphandlingen på spotmarknaden och försäljningen av el till konsumenterna. Den föreslagna reformen skulle innebära att elbolagen blev överflödiga, vilket skulle medföra att de problem som i dag finns när det gäller leverantörsbyten med automatik skulle försvinna.

Mot den bakgrunden avstyrks här nämnda motioner i berörda delar.

5. Nationellt anläggningsregister, punkt 4 – motiveringen (mp)
av Ingegerd Saarinen (mp).

Ställningstagande

Utbyte av information mellan elmarknadens aktörer är, som framhålls i de båda här aktuella motionerna, i högsta grad väsentligt för elmarknadens funktion. Korrekt information om elförbrukningen är exempelvis av avgörande betydelse för elleverantörernas möjligheter att debitera sina kunder korrekt och för deras möjlighet att prognostisera elinköpen. Svagheter i kommunikationssystemet kan även försvåra leverantörsbyten och därmed minska kundrörligheten på elmarknaden. Dagens system där såväl nätbolagen som elföretagen använder sig av olika IT-system för informationsutbyte har brister och kan därför i viss utsträckning sägas hämma konkurrensen på elmarknaden.

En möjlig väg att förhindra denna typ av problem är att, som motionärerna föreslår, införa ett nationellt anläggningsregister. Ett sådant register skulle underlätta informationsflödet mellan nätägare och elleverantörer och därigenom bidra till en bättre konkurrens på elmarknaden med den utformning som den har i dag.

Ett annat sätt att lösa de problem som motionärerna lyfter fram är att genomföra en reformering av elmarknaden i enlighet med vad som förordas i motion 2003/04:N303 (mp). Denna reform skulle innebära att elsäljarna blev överflödiga liksom behovet av att rapportera mätvärden och leverantörsbyten mellan nätbolagen och elföretagen. Behovet av ett nationellt anläggningsregister skulle därigenom minimeras.

Mot den bakgrunden avstyrker jag motionerna 2003/04:N266 (v) och 2003/04:N297 (mp).

6. Konkurrensen inom fjärrvärmesektorn, punkt 6 (m, fp)
av Eva Flyborg (fp), Ulla Löfgren (m), Yvonne Ångström (fp) och Anne-Marie Pålsson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 6. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:N358 och 2003/04:N413 yrkandena 13 och 14.

Ställningstagande

Avsaknaden av konkurrens på dagens fjärrvärmemarknad innebär ett reellt problem för de konsumenter som är anslutna till fjärrvärmesystemet. Distributionen av hetvatten är ett naturligt monopol och konkurrensen från andra

uppvärmningsformer är mycket begränsad då kostnaderna för konsumenterna att byta uppvärmningsform är höga. Detta medför risk för monopolprissättning. Den utredning som tillsatts i syfte att se över konkurrenssituationen på fjärrvärmemarknaden kan ses som ett tecken på att regeringen tagit till sig av den kritik som vi från oppositionens sida framfört under lång tid. Detta till trots finns det ett behov av att vidta omedelbara insatser för att stoppa den negativa utvecklingen. Vi menar därför att åtgärder såsom exempelvis skärpt pristillsyn, införande av ett system med riktmärkesjämförelser av priser, införande av utökade möjligheter till tredjepartstillträde, inrättande av en instans för hantering av klagomål från konsumenterna på priser och leveransvillkor, förbättrade möjligheter att utnyttja spillvärme m.m. måste vidtas utan ytterligare fördröjande utredningsarbete och tidsspillan.

Med det anförda tillstyrks motionerna 2003/04:N358 (m) och 2003/04:N413 (kd) i berörda delar.

7. Konkurrensen inom fjärrvärmesektorn, punkt 6 (kd)

av Maria Larsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anføres i reservation 7. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:N358 och 2003/04:N413 yrkandena 13 och 14.

Ställningstagande

Jag anser – i likhet med vad som anføres i motion 2003/04:N413 (kd) – att konsumenterna på fjärrvärmemarknaden måste skyddas mot oskäligen pris-höjningar. Distributionen av hetvatten är ett naturligt monopol och konkurrensen från andra uppvärmningsformer är mycket begränsad då kostnaderna för konsumenterna att byta uppvärmningsform är höga. Detta medför risk för monopolprissättning. En lösning på dagens problem är att genomföra tredjepartstillträde till fjärrvärmesektorn.

Riksdagen bör genom ett tillkännagivande anmoda regeringen att vidta erforderliga åtgärder för att tillse att de problem som föreligger på dagens fjärrvärmemarknad får en lösning i enlighet med vad som här anføres.

Med det ovan sagda tillstyrks motionerna 2003/04:N358 (m) och 2003/04:N413 (kd) i berörda delar.

- 8. Energimyndighetens handläggningstider, punkt 7 (m, fp, kd)**
av Eva Flyborg (fp), Maria Larsson (kd), Ulla Löfgren (m), Yvonne Ångström (fp) och Anne-Marie Pålsson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 8. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:N413 yrkande 9.

Ställningstagande

Statskontoret har på uppdrag av regeringen sett över Energimyndighetens tillsynsuppgifter på energimarknaderna, däribland naturgasmarknaden. Statskontoret konstaterar i sin rapport att tillsynsuppgifterna inte har haft en tillräckligt stark ställning inom Energimyndigheten. Vi ser detta som alarmerande och menar att regeringen omedelbart måste agera för att tillse att problemen på detta område åtgärdas. Därtill anser vi det helt nödvändigt att myndighetens handläggningstider för koncessionsärenden kortas.

Riksdagen bör genom ett tillkännagivande anmoda regeringen att vidta åtgärder i enlighet med vad som här förordas. Därmed tillstyrks motion 2003/04:N413 (kd) i berörd del.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2003

2003/04:N265 av Lennart Beijer m.fl. (v):

Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag på en utredning kring fasta elavgifter enligt vad i motionen anförs.

2003/04:N266 av Lennart Beijer m.fl. (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att uppdra åt Svenska kraftnät eller Energimyndigheten att snarast möjligt etablera ett nationellt, centralt anläggningsregister för elmarknaden.

2003/04:N277 av Krister Örnfjäder (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en utvärdering av kostnadsutvecklingen för elpriset och dess konsekvenser.

2003/04:N279 av Lennart Beijer m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av internationell samordning av regelverk, skatter och avgifter för produktion, distribution och handel med el.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett svenskt offensivt arbete för en samordning, som prioriterar Norden, Östersjöområdet och EU.

2003/04:N297 av Lars Ångström (mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att med förtur utreda förutsättningarna för ett snabbt införande av ett centralt anläggningsregister på elmarknaden.

2003/04:N303 av Ingegerd Saarinen m.fl. (mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att anpassa avreglering av elmarknaden till verkligheten så att elmarknaden fungerar.

2003/04:N324 av Eva Flyborg m.fl. (fp):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om sanktioner för nätägare som försvårar byte av elleverantör.

2003/04:N342 av Mikael Odenberg m.fl. (m):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om krav på nätföretagen och förutsättningarna för byte av elleverantör.

2003/04:N358 av Peter Danielsson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att öppna fjärrvärmäten för konkurrens.

2003/04:N395 av Michael Hagberg och Christin Nilsson (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om bildande av ett gemensamt nordiskt stamnätsbolag.

2003/04:N413 av Maria Larsson m.fl. (kd):

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ett sanktionssystem mot de nätbolag som inte uppfyller regelverkets krav vid byte av elleverantör bör införas.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Energimyndighetens handläggningstider för koncessionsärenden måste kortas.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om konkurrens inom fjärrvärmesektorn.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett regelverk för att förhindra korssubventionering inom fjärrvärmesektorn.

2003/04:N415 av Ingegerd Saarinen (mp):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en elmarknadsreform där effektförbrukning prissätts på ett samhällsekonomiskt korrekt sätt.

BILAGA 2

Program för näringsutskottets offentliga utfrågning om säker elförsörjning

Datum: Torsdagen den 19 februari 2004

Tid: 09.00 — 12.00

Plats: Riksdagens andrakammersal

Program

Inledning

Stamnätet och utlandsförbindelserna

Generaldirektör Jan Magnusson, Affärsverket svenska kraftnät

Kärnkraftverkens tillförlitlighet

Generaldirektör Judith Melin, Statens kärnkraftinspektion

Leveranssäkerheten på regional och lokal nivå

Överdirektör Håkan Heden, Statens energimyndighet

Frågor från utskottets ledamöter

Energibranschens syn på säkerheten i elförsörjningen och åtgärder för att minska elavbrotten

Verkställande direktör Bo Källstrand, Svensk Energi

Näringslivets syn på säkerheten i elförsörjningen

Verkställande direktör Håkan Murby, Jernkontoret (tillika vice ordförande i organisationen SKGS – Skogen och Kemin, Gruvorna och Stålet)

Konsumenternas syn på säkerheten i elförsörjningen

Generalsekreterare Charlotte Hedin, Sveriges Konsumentråd

Regeringens syn på säkerheten i elförsörjningen

Statssekreterare Claes Ånstrand, Näringsdepartementet

Frågor från utskottets ledamöter

Avslutning

BILAGA 3

Näringsutskottets offentliga utfrågning om säker elförsörjning

Stenografiska uppteckningar

Inledning

Ordföranden: Jag får hälsa alla hjärtligt välkomna till näringsutskottets offentliga hearing om säker elförsörjning.

Vi är glada över att så många från branschen, från myndigheter, från den politiska sfären och från intresseorganisationer har kunnat komma hit. Vi ser fram emot att den här dagen få en allsidig belysning av hur det ser ut när det gäller de svenska elnäten och den svenska elförsörjningen.

Utskottet har tagit initiativ till denna hearing på grund av det som inträffat under senare tid. Det har ju varit många elavbrott – i Sydsverige, i Västra Götaland och i Stockholm. Det fenomenet kan man se också i andra länder, till exempel i Italien och USA.

Självklart vill vi bilda oss en uppfattning om vad det här beror på. En del talar om omregleringen, andra om för stora vinster i sektorn. Åter andra talar om dåligt underhåll. Kanske korresponderar alla dessa saker på olika sätt. Vi vill, som sagt, bilda oss en uppfattning så att vi i framtiden kan fatta kloka beslut.

Vi på podiet är jag själv, Marie Granlund. Jag är socialdemokrat och ordförande i näringsutskottet. Och till höger om mig sitter Per Bill, förste vice ordförande och moderat. Till vänster om mig sitter Ingegerd Saarinen, andre vice ordförande och miljöpartist.

Vi är, som sagt, väldigt glada över att så många har kunnat komma hit. Det krävs dock lite disciplin eftersom vi har många inbjudna. Jag skulle vilja vädja till er som ska ha anföranden att hålla tiden. Också vi ledamöter vill ha tid här på slutet för att kunna ställa frågor, vilket vi brukar vara ganska bra på. Jag vädjar alltså till er om att ni håller tiden.

Stamnätet och utlandsförbindelserna

Ordföranden: Först ut på plan är Jan Magnusson från Affärsverket svenska kraftnät. Varmt välkommen hit för en redogörelse om er syn på detta med säker elförsörjning. Varsågod!

Generaldirektör Jan Magnusson, Svenska kraftnät: Jag hade tänkt berätta lite grann om de åtgärder som vi är på väg att vidta med anledning av elavbrottet i Sydsverige den 23 september. Men jag har blivit ombedd att berätta något också om hur vi arbetar med utlandsförbindelserna och med utbyggnaden av dem.

Jag kan börja med en kort rekapitulation av elavbrottet den 23 september. Elavbrottet inträffade i en situation med låg belastning på stamnätet. Vi hade en belastning på ungefär 15 000 MW, vilket är drygt hälften av den belastning vi har en riktigt kall vinterdag. Det innebär alltså att vi hade goda marginaler i nätet.

Dimensioneringskriterierna är sådana att stamnätet i de mest belastade situationerna ska klara det allvarligaste felet: att det största kärnkraftverket eller den största kraftproduktionsanläggningen faller bort, att den största ledningen upphör att fungera. Detta ska alltid klaras. Det innebär att i situationer med en mindre belastning är marginalerna större än så.

Rätt så många störningar inträffar i ett tekniskt system som stamnätet – ungefär 200 per år, alltså drygt en varannan dag. Det beror på många saker. Den vanligaste orsaken är åska men en orsak kan också vara tekniska fel av olika slag. Då ska systemet assimilera det största felet, vilket sker regelmässigt.

Den 23 september klockan 12.30 inträffade alltså ett stort fel. Oskarshamn 3, ett av våra största kärnkraftsblock, föll bort. Systemet började då agera för att hantera den situationen. Vattenkraftsproduktionen i norra Sverige började öka för att kompensera för detta. Det blev en annan lastfördelning på nätet. I en sådan situation kan vi också dra i gång gasturbiner, vilket tar 10–15 minuter.

Kravet på stamnätet är att 15 minuter efter ett sådant här stort fel ska systemet vara helt återställt och vara i samma balans som tidigare samt klara ytterligare ett stort fel. Men efter 4 1/2 minut hände ytterligare ett stort fel i nätet i och med att vi fick ett fel i ett ställverk utanför Varberg. Ett ställverk är, kan man säga, ett slags trafikkorsning för det elektriska stamnätet. I och med att det här felet uppstod – en så kallad frånskiljare havererade – fick vi ett dubbelt fel i ställverket, och två block i Ringhals kopplades bort från nätet.

De här tre produktionsanläggningarna – Oskarshamn 3 och de två blocken i Ringhals – svarade för sammanlagt 3 000 MW, alltså 20 % av konsumtionen, balansen, i det svenska systemet. Detta i kombination med att vi hade mindre anläggningar som upprätthöll spänningen i systemet gjorde att det inte längre var möjligt att ha stabilitet i stamnätet, utan vi fick ett sammanbrott på sträckan Varberg–Norrköping och söder därom.

Vad vi gör i en sådan situation är att vi återuppbygger nätet från den del som fortfarande är intakt, i det här fallet norrifrån. Det skedde successivt. Efter en timme var hela nätet, inklusive överföringsförbindelsen till Själland, åter i gång. Sedan är det en fråga om att balansera, att ta konsumtion i drift. Det skedde under ytterligare några timmar. Detta var alltså förloppet under eftermiddagen den 23 september. Det var första gången på 20 år som vi hade ett sådant här fel i det svenska elsystemet.

Vad gör vi då med anledning av detta? I mitten av oktober var jag i utskottet och redovisade förloppet mera ingående. Då var vi i färd med att utarbeta en åtgärdsrapport, vilken vi publicerade den 4 november. Jag tänker här redovisa åtgärder i denna. Åtgärder är åtta till antalet.

Åtgärder

1. Översyn av Nordels dimensioneringskriterier och driftsäkerhetsregler
2. Ombyggnad av ställverket i Horred. Översyn av liknande ställverk
3. Ombyggnad av äldre ledning till 400 kV på sträckan Hallsberg - Värnamo - Malmö
4. Förstärkt kontroll av frånskiljare. Pågående ombyggnadsprogram påskyndas

Åtgärder (forts.)

5. Förstärkt styrning och uppföljning av underhållet på stamnätet
6. Systemtekniska krav på produktionsanläggningar läggs fast. Speciellt förmågan till husturbindrift uppmärksammas
7. Säkerställning av fjärrkontroll. Speciellt viktigt i störningssituationer
8. Översyn av informationshanteringen i kritiska situationer

Produktionsunderskottet i Sydsverige uppmärksammas

En åtgärd är att vi har kommit överens med våra nordiska kollegor om att se över det som kallas för Nordels dimensioneringsregler, alltså hur vi dimensionerar och hur vi operativt driver näten i de nordiska länderna. Det här måste ske samordnat därför att de nordiska näten hänger ihop så kraftigt att vi är så att säga tätt beroende av varandra, vilket är en fördel. Men det innebär också att vi måste ligga på samma driftsäkerhetsnivå för att ha ett optimalt system. Det här arbetet kommer att resultera i en första rapport i juni i år. Den kommer att finnas tillgänglig för den diskussion som de nordiska energiministerna har för avsikt att ha i början av hösten kring de här frågorna.

I ställverket i Horred utanför Varberg fick vi, som sagt, ett dubbelt fel – en händelse som man inte räknat med tidigare. Ställverket är från mitten av 1970-talet. Det finns inte dokumenterat att detta dubbla fel skulle kunna inträffa, vilket alltså skedde. Vi bygger om ställverket till sommaren för att undvika att ett sådant här fel kan uppstå en gång till.

Dessutom har vi påbörjat en mer omfattande genomgång, ombyggnad, av våra ställverk från 1970-talet för att kraftigt höja driftsäkerhetsnivån i dem, bland annat som en följd av det som hände den 23 september.

Vi har också påbörjat arbetet med en ny 400-kilovoltsledning, i huvudsak i den ledningsgata som finns mellan Hallsberg och Värnamo, och en 220-kilovoltsledning vidare från Värnamo ned till sydvästra Skåne. Det kommer vi att lite mer detaljerat presentera i den treårsplan som vi nästa vecka överlämnar till regeringen.

Jag nämnde att det var en frånskiljare som var primärfelet i ställverket i Horred. Vi hade faktiskt tidigare startat en översyn av äldre frånskiljare och har nu skyndat på det programmet – den fjärde åtgärden.

Svenska kraftnät började år 1992. Då blev det beslutat att vår verksamhet skulle vara inriktad på planering och övergripande styrning av stamnätet, medan den mer operativa hanteringen av till exempel underhållet blev kvar i Vattenfall. Vi har sedan utvecklat den modellen så att vi har handlat upp vårt underhåll på entreprenad under den här tioårsperioden, vilket har fungerat väldigt väl. Men vi är nu mitt inne i en intern utredning där vi kommer att titta på om vi behöver styra och kontrollera entreprenadarbetena hårdare än vi kanske gjort i det förgångna. Det är också en fråga som ”varit på lut” tidigare, vilket bland annat beror på att anläggningarna i vårt anläggningsbestånd naturligtvis blir äldre för varje år. Samtidigt blir våra entreprenörer så att säga mer kommersiellt orienterade. Därför krävs det nog en lite hårdare styrning av kontrollen än vi haft i det förgångna.

Vid avbrott på stamnätet, särskilt om de delar av landet berörs där kärnkraftverken finns, är det väldigt viktigt att kärnkraftverken inte går ned till noll och behöver återstartas med den långa procedur som krävs vid en kallstart. Därför finns det krav på kärnkraftverken att de ska kunna klara husturbindrift. De ska, kan man säga, kunna gå ned på sparlåga för att sedan snabbare kunna gå upp i produktion igen. Det där är en tekniskt komplicerad process. I Ringhals klarade ett block att gå ned på husturbindrift, inte det andra. Vi har nu ihop med branschen startat en översyn av kraven på kärnkraftsblocken för att kunna gå ned till husturbindrift så att det går att snabbt komma tillbaka efter ett elavbrott.

Så småningom kommer vi att fastlägga de här kraven i föreskrifter riktade mot de stora produktionsanläggningarna.

Ett elsystem som detta är oerhört beroende av telekommunikationer och fjärrkontroll. Det visade sig att det var fråga om en driftscentral där kommunikationen med företaget inte fungerade under den aktuella eftermiddagen. Det har lett till att vi tillsammans med branschen har startat en funktionsutredning beträffande telekommunikationssystemet i hela elsektorn för att se till att vi återigen har samma nivå på kommunikationssystemet drifttekniskt och samma reservkapacitet och så vidare när det gäller batterikapacitet och annat.

Sist men inte minst har vi informationsfrågorna. De är oerhört viktiga i en sådan här situation. Detta ställer minst lika höga krav på oss som på de tekniska åtgärderna för att återställa systemet. Själva tyckte vi väl att vi klarade den viktigaste informationsdelen rätt så hyggligt – informationen till våra samarbetspartner när vi byggde upp nätet igen och till allmänheten via medierna den aktuella eftermiddagen. Därutöver finns det ett väldigt stort infor-

mationsbehov från länsstyrelser, kommuner, andra myndigheter och så vidare. Där brast det en del. Därför har vi också gjort en översyn av den hanteringen i allvariga situationer i framtiden.

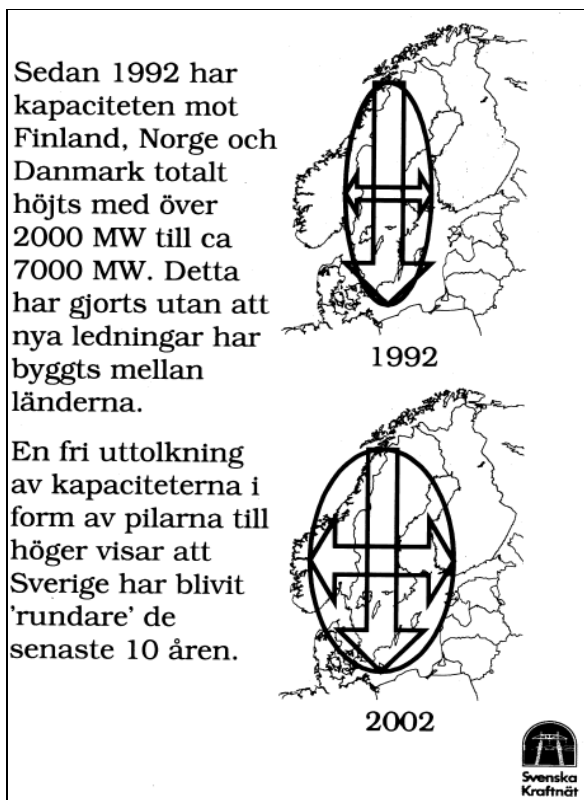
Det här är de viktigaste åtgärderna. En del går väldigt fort. Ombyggnaden av Horred gör vi i år. Andra åtgärder – såsom Nordels dimensioneringskriterier och de effekterna – är naturligtvis mycket mer långsiktiga. Vi menar att det efter en sådan här händelse finns anledning att höja den allmänna säkerhetsnivån i stamnätet. Även om den, förstås, är hög också i utgångsläget har samhällets elberoende gjort att det är ytterst angeläget att vi vidtar alla rimliga åtgärder för att undvika att den här typen av fel uppstår i framtiden.

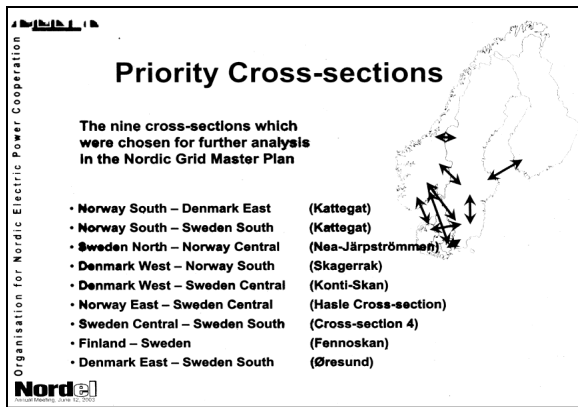
Utlandsförbindelserna är ett annat ämne. Det nordiska kraftnätet byggdes upp framför allt på 1950- och 1960-talen och är i huvudsak uppbyggt med hänsyn till de nationella förutsättningarna — det svenska systemet för att transportera vattenkraft från norr till konsumtionen i Syd- och Mellansverige, de röda linjerna på bilden, och det norska systemet är till för att transportera norsk vattenkraft från Vestlandet till konsumtionen i sydost. Sedan har man slagit broar mellan de här nationella systemen. Det gör naturligtvis också att kapaciteten på de här broarna inte är lika hög som kapaciteten i de nationella näten. Det har ändå varit en bra situation. I Norden har vi haft ett nationellt

elutbyte som har gagnat oss alla i 50 år. Men kraven på transportkapacitet över gränserna ökar i takt med att den här öppna elmarknaden breder ut sig och blir alltmer omfattande.

Under den senaste tioårsperioden har vi gjort en del. År 1992 då vi startade var kapaciteten mellan Sverige och andra länder ungefär 5 000 MW. Kapaciteten har ökat till ungefär 7 000 MW, alltså med 40 %, under den här tioårsperioden. Men fortfarande är det ofta flaskhalsar i det nordiska nätet.

Vi har därför inom Nordel bedrivit ett arbete för att hitta flaskhalsar, *missing links*, i det nordiska systemet. De finns redovisade här. Vad vi från svensk sida nu framför allt satsar på är tre förbindelser. Det gäller då den mellan Norge och södra Norrland, Nea-Järpströmmen, som vi kommer att fatta investeringsbeslut om i vår för att öka den kapaciteten. Vidare handlar det om en fördubbling av Fennoskan mellan Sverige i höjd med Forsmark och sydvästra Finland. Dessutom gäller det den ledning mitt i Sverige som till viss del är markerad på bilden och som alltså motsvarar ledningen mellan Hallsberg, Värnamo och sydvästra Skåne – som jag tidigare talade om.

Det här är de projekt som vi arbetar med. Naturligtvis är det väldigt stora investeringar. Hela programmet, alla de elva förbindelserna, skulle det kosta 40—45 miljarder att realisera. Våra tre projekt som vi i dagsläget talar om ligger kanske på nivån 3 miljarder. Det är givetvis mycket omfattande investeringar. Men för att få en helt integrerad nordisk elmarknad och för att vi ska kunna ha en betydande handel mellan länderna är det den här vägen som man måste gå.

Kärnkraftverkens tillförlitlighet

Ordföranden: Tack för det! Nästa talare är Judith Melin från Statens kärnkraftinspektion som ska tala bland annat om kärnkraftverkens tillförlitlighet. Varsågod!

Generaldirektör Judith Melin, Statens kärnkraftinspektion: Eftersom det nu ska handla om kärnkraftens tillförlitlighet tänkte jag börja med att klargöra den ansvarsfördelning som finns och vår roll.

Ansaret för den kärntekniska säkerheten ligger hos tillståndshavarna. SKI:s ansvar är att lägga fast säkerhetskraven och att följa upp att de åtföljs av inspektion och tillsynsåtgärder. Vidare handlar det om att vidta de förelägganden som behövs för att kraven ska verkställas.

Vi är alltså helt frikopplade från energiproduktionen. Säkerhetsfrågorna hos oss är helt frikopplade från energiproduktionen. Vi tillhör Miljödepartementet såväl organisatoriskt som när det gäller vad som följer av vårt uppdrag från regering och riksdag. Vår uppgift är att tillse att säkerhetssystemen slår till när det behövs, oavsett kapaciteten för energiförsörjningen. Dock finns det, som vi tidigare hört, ett visst beroende mellan säkerheten och tillgången till elförsörjningen för att hantera säkerhetssystemen i anläggningarna.

Jag övergår nu till det som hände den 23 september 2003 i anläggningen Oskarshamn 3. Spädmattningen av vattnet till reaktortanken stängdes av misslag av. Reaktorn snabbstoppades manuellt, vilket är helt i enlighet med de riktlinjer och krav som finns fastställda. Sedan inträffade det stora spänningsbortfallet i södra Sverige, vilket också innebar att strömförsörjningen av

yttre nät till Oskarshamn 3 uteblev. Det finns ett reservsystem för elförsörjningen till Oskarshamnsanläggningen för att säkerställa att både säkerhetsfunktionerna och kylningen fungerar. Tre dieselgeneratorer startades, också detta helt i enlighet med de krav som vi ställer.

Efter en och en halv timme återkom yttre nät och kylsystemet. Man började iscensätta det normala kylsystemet. Efter ytterligare en tid startade omblandningen i reaktortanken, vilket då ledde till att man fick ett så kallat HTG-larm – man överskred en teknisk parameter, innebärande att man måste utreda de mekaniska konstruktionerna och invänta SKI:s godkännande för återstart.

Oskarshamnsanläggningen utredde händelsen och inkom den 26 oktober med en ansökan till SKI om återstart. Återstart medgavs av oss efter granskning den 14 november 2003.

Detta för mig över till frågor som är säkerhetsrelaterade och som är av betydelse för tillgängligheten när det gäller att producera ström till nät från anläggningarna.

De årliga revisionerna är dels produktionsrelaterade, dels säkerhetsrelaterade. De årliga revisionerna inträffar under sommarperioden. De varar i två veckor eller mer, beroende på vad man vill göra och vad man hittar. De årliga revisionerna innebär till exempel att man genomför den kontroll av anläggningen som finns föreskriven – av säkerhetssystemen och av mekaniska komponenter och material. Det underhåll som är planerat genomförs samt reparationer. Det kan då vara både produktionsrelaterat och säkerhetsrelaterat. Under den perioden byter man också bränsle.

När man genomför den föreskrivna kontrollen av mekaniska komponenter och material är det inte sällan man fångar upp saker som kräver att återstarten senareläggs – saker som behöver utredas ytterligare eller saker som behöver åtgärdas. Det kan till exempel vara fråga om sprickor i svetsfogar eller om att dieselgeneratorerna inte startar inom stipulerad tid eller också om andra sådana saker som måste åtgärdas. En del måste åtgärdas, och en del måste beräknas för att se om man kan driva anläggningen med det man hittat ytterligare en period.

Snabbstopp kan förekomma, som vi hörde Jan Magnusson redovisa. Snabbstopp i ett säkert system ska slå till vid en felande funktion. När vi får bortfall av yttre nät finns visserligen husturbindriften som skulle kunna mildra effekterna av ett sådant snabbstopp. Det är viktigt att säkerhetssystemen utnyttjas när de behövs.

Spädmatning av vatten till reaktortanken, vilket inträffade i Oskarshamn, är också ett läge där snabbstopp föreskrivs. Snabbstoppen kan således vara både manuella och automatiska. Det är inte helt ovanligt med snabbstopp. Snabbstopp inträffar kanske en gång per reaktor och år. I regel kommer man i gång ganska snabbt efter ett snabbstopp.

Det som kan ta längre tid är större händelser som kräver omfattande utredningar. Exempel på sådana är den så kallade HTG-händelsen i Oskarshamn, det vill säga att en viss parameter överskreds. Vi hade också händelsen i Barsbäck i början av år 2003, och vi hade en händelse år 1996 då vi hittade

felfunktioner i driftsklarhetsverifieringarna. Sedan hade vi, som en del minns, den så kallade silhändelsen 1992. Sådant här kräver ett långt utredningsarbete. I regel krävs det också tillstånd från SKI för återstart.

Vidare förekommer det bränsleskador i reaktorerna. Vid en viss storlek på bränsleskadorna stoppar man reaktorn utanför revisionsperioden och byter bränsle. Det händer dock inte så ofta, kanske någon gång per år för någon reaktor.

Slutligen: Avgörande för reaktorns tillgänglighet från säkerhetssynpunkt är att man har en god kvalitet i säkerhetsarbetet, att man har en god framförhållning – det vill säga att man har metoder så att man väldigt tidigt upptäcker fel, till exempel sprickor. Man har då också möjlighet att i god tid planera för reparationer och utbyte av komponenter så att man slipper avställa i onödan. Därmed kan processen snabbas på.

Erfarenhetsåterföring är en annan sak. Ju mer man vet om inträffade händelser och orsakerna till dessa både i den egna anläggningen nationellt och internationellt, desto bättre framförhållning kan man ha.

För en god behandling av frågorna är det dessutom oerhört centralt med kompetensen och kapaciteten både hos anläggningarna och hos den myndighet som sedan ska hantera en återstart.

Leveranssäkerheten på regional och lokal nivå

Ordföranden: Nästa talare är överdirektör Håkan Heden från Statens energimyndighet. Håkan ska tala om hur det är med leveranssäkerheten på lokal och regional nivå. Varsågod!

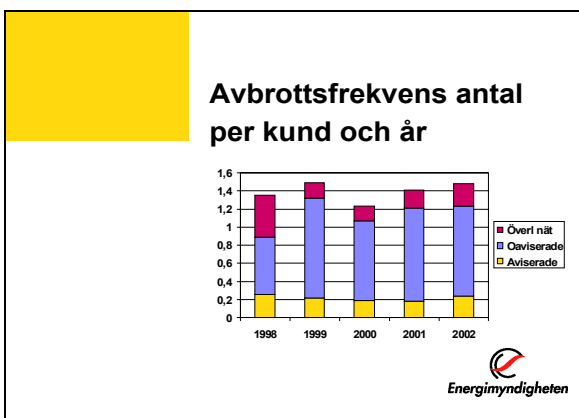
Överdirektör Håkan Heden, Statens energimyndighet: Vi på Statens energimyndighet följer leveranssäkerheten hos de lokala och regionala näten på tre vägar.

För det första får vi årligen in rapporter från nätföretagen om deras ekonomiska status men också en teknisk rapport där företagen redovisar vilka avbrott de haft under året – aviserade och oaviserade avbrott – och hur långa de varit.

För det andra har vi regeringens uppdrag att årligen följa upp nätföretagens åtgärder för att minska elnätens känslighet för snöoväder och liknande förhållanden.

För det tredje gäller det vår tillsyn av nättarifferna. I vår nya tillsynsmodell, som vi ska introducera i år, kommer vi att fästa väldigt stor vikt vid hur leveranssäkerheten är och vid hur stora avbrotten är.

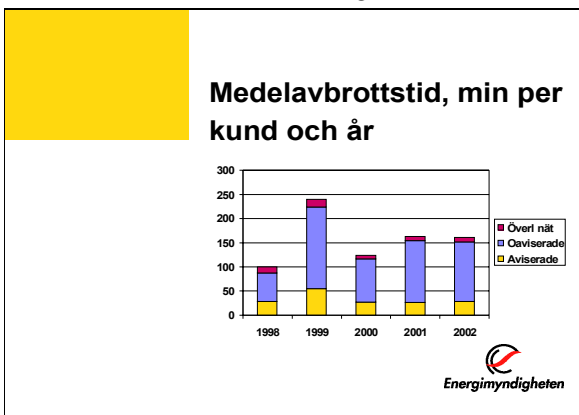
Jag tänker nu redovisa lite grann av den statistik vi har tagit fram från de årsrapporter som företagen har lämnat in. Jag tänker börja med en övergripande bild på hur avbrottsfrekvensen har utvecklats över åren.

Bilden, som visar lokalnätsstatistik, delar in avbrotten i tre delar. Först är det aviserade avbrott. Det är när man vidtar planerade åtgärder i näten. Till detta kommer oaviserade avbrott i lokalnäten, och överst ligger avbrott som lokalnäten får från de regionala näten. De två övre är oaviserade avbrott, och det är de som slår hårdast mot kunden.

Här ser man att det i genomsnitt över landet är ett till ett och ett halvt avbrott per år. Det mesta är oaviserat.

Om vi tittar på avbrottens längd kan vi konstatera att den varierar mellan åren. Det är svårt att säga att det finns någon entydig trend. De första noteringarna gjordes 1996–1997. Men de åren var kvaliteten så dålig att vi inte brukar ha med dem i statistiken. Vi började egentligen 1998, och utifrån de uppgifterna tycker vi inte att man kan utläsa någon trend. Men vi ser igen att det är de oaviserade avbrotten som utgör den stora delen.

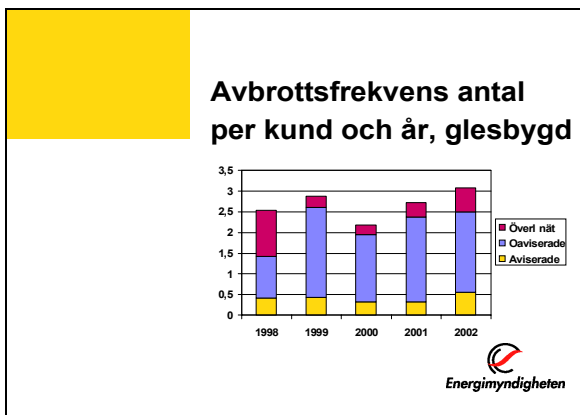
Det här varierar rätt rejält över landet. Vi som bor i tätorter vet ju att vi har ganska få avbrott. Vi får rapporter om att det är helt annorlunda ute i landet. Vi har då försökt att dela in näten i tre delar: tätortsnät, glesbygdsmät och blandade nät. Kriteriet vi har haft för nätföretagen är den renhet som de redovisar i meter ledning per kund. Glesbygdsmät har vi sagt är sådana nät där längden är 125 meter per kund eller mer. Ni ser på bilden att det bor rätt

många kunder i de här områdena, så det här är nätföretag som också täcker in tätorter. Men genomsnittslängden är mer än 125 meter. Det är inte bara glesbygdskunder vi möter, för dem har vi inte statistik över, utan det visar hur företag som har en stor del av sina leveranser till glesbygd ser ut.

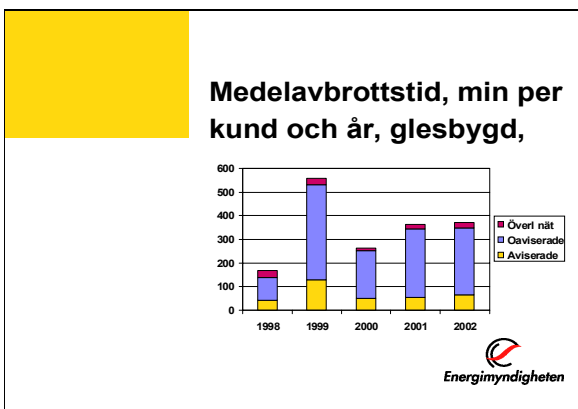
Ar 2001	Tätort	Blandad	Glesbygd
Meter ledning per kund	- 60	60 – 124	125 -
Antal kunder, tusental	2 173	1 243	1 827

Energimyndigheten

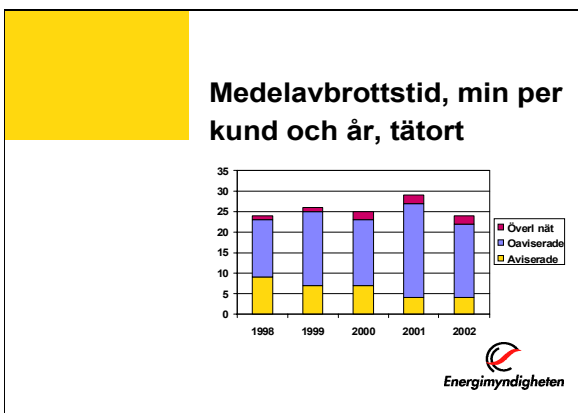
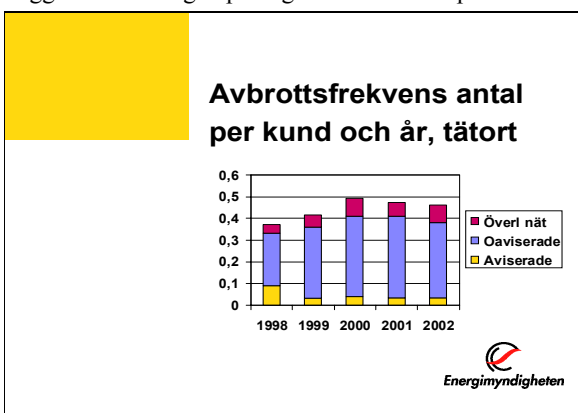
När det gäller frekvensen ser vi på en annan bild att om det var ett till ett och ett halvt avbrott i snitt över landet per år är vi uppe i två och ett halvt till tre avbrott i glesbygdsföretagen. Vi kan också återigen se att de flesta är oaviserade och från överliggande nät.

Om vi jämför avbrottstiden, som var ungefär 150 minuter, med andra ser vi att vi är uppe i 300—400 minuter per år i glesbygdsföretagen. Återigen, de som bor i glesbygden tycker nog att de har längre avbrott, men det beror på att det i den här statistiken också finns samhällen. Ur kundperspektiv säger den här bilden inte hela sanningen.

Vi kan också titta lite grann på hur det ser ut i tätorter. Där har vi, ungefär som vi känner igen, ett halvt avbrott per år. Det är många oaviserade avbrott, men där ligger tiden återigen på ungefär 25 minuter per år.

Några slutsatser jag tycker att man kan dra av den här statistiken är att det egentligen inte finns någonting som säger att det har blivit värre under den här perioden. Vi kan se att det är påtagliga skillnader mellan tätortsnet och glesbygdsnet. Vi kan också se att de sex timmar vi hade i glesbygden är mer än i tätorten, men vi ser ingen ökning i vår statistik.

Frågor från utskottets ledamöter

Ordföranden: Det är dags för ledamöterna att ställa frågor.

Maria Larsson (kd): Tack så mycket för all information! Jag har ett antal frågor.

200 störningar per år fick vi besked om att det var. Med tanke på att vårt samhälle blir alltmer tekniskt komplicerat, alltmer beroende av en säker elförsörjning är min fråga till samtliga som har uppträtt på arenan hittills: Är det en rimlig nivå?

Även om man säger att trenden inte har ökat har den inte heller minskat, trots att vårt samhälle egentligen kräver en bättre och säkrare elförsörjning. För min del tycker jag att det är alarmerande. Min fråga till er är: Är det en rimlig nivå? Vad ska vi i annat fall, om svaret är nej på den frågan, göra åt det?

Min andra fråga handlar om omständigheterna kring det stora strömavbrottet. Det var fyra kärnkraftsreaktorer som var avstängda för underhåll. Jag tycker att det är ganska anmärkningsvärt att inte samplaneringen sker på ett bättre sätt. Det kanske snarast är Kärnkraftinspektionen och Energimyndigheten som bör svara på frågan: Är det rimligt? Kan inte samordning ske på ett bättre sätt?

Min övergripande fråga är: Finns det andra omständigheter som hade kunnat innebära att man kunnat förebygga det som hände vid det stora strömavbrottet?

Min tredje fråga går lite tillbaka i tid och handlar egentligen om det stora strömavbrottet 1983. Det var ganska likartat till sin karaktär som det som hände förra hösten. I många av de strömavbrott som har ägt rum har det varit brist i relä- och brytarskydden. Svenska kraftnät har ju haft en planering för säker drift under ganska många år. Felet som uppträdde förra hösten har stora likheter med det som uppträdde 1983. Min fråga är egentligen: Har det skett en översyn av relä- och brytarskydden, eftersom man vet att det är en faktor som har spelat en väldigt stor roll vid de stora strömavbrotten? Innebär avskiljarfelet i Horred att man när ombyggnaden sker där också går in med andra effektiva medel i relä- och brytarskydden? Det framgår inte när man bara säger ombyggnation. Jag tycker att det är en ganska viktig faktor med tanke på att man här kan härleda en rad tidigare strömavbrott.

En annan sak som inte finns med i den åtgärdsplan som har tagits fram av Svenska kraftnät är också möjligheten till högspänd likströmstransmission, det som vi kallar HVDC-tillämpningar. Där vet man att ett utökat antal av den

typen av lösningar också kan förebygga och förhindra strömavbrott av den omfattning som skedde. Varför finns inte det med i listan? Finns det planer på att man ska titta närmare på den typen av lösningar också?

Jan Magnusson, Svenska kraftnät: Jag börjar med frågan om att det var fyra kärnkraftsblock som var ur drift för underhåll och om det sker en samplanering. Det sker i hög grad en samplanering. Det var därför som de var föremål för underhåll under den här låglastperioden. Kärnkraftverken behöver ju ses över ganska omfattande var 18:e månad. Det sker på ett väldigt intrikat och samplanerat sätt.

Samtidigt måste de tas ur drift för underhåll. Våra ledningar måste också tas ur drift för underhåll. Det går inte att smeta ut detta under hela året, för då skulle vi inte ha tillräcklig kapacitet under vintersäsongen. Det går heller inte att använda en del av våren för underhåll därför att då är det så mycket vattenkraft som måste transporteras från Norrland ned till Sydsverige för att man inte ska behöva spilla bort vatten. Det finns en mycket ingående planering kring detta. Den gör man på ett sådant sätt att man alltid upprätthåller dimensioneringskriteriet att man ska klara största fel men också så att man ska kunna få en jämn ytterligare marginal därutöver i verken.

Har vi sett över brytare och frånskiljare? Som jag nämnde hade vi sedan tidigare ett översynsprogram för våra frånskiljare som vi nu snabbar på efter det som hände den 23 september. Det som gör att vi inte kan genomföra allting på en gång är att vi för att kunna byta eller ta ned och renovera frånskiljarna i våra ställverk måste ta ställverket ur drift. Det är alltså också en åtgärd som sänker överföringsförmågan på näten. Vi kan naturligtvis inte göra det under spänning.

Det är de luckor som finns i systemet för att kunna ta de större ställverken ur drift som bestämmer när vi kan vidta den här typen av åtgärder.

HVDC finns med. I det arbete som vi bedriver på den nya ledningen Hallsberg–Värnamo–Sydvästkåne är ett tekniskt alternativ en HVDC-förbindelse. Om det blir så eller inte vet jag inte. ABB har ju en ny teknik som man kallar HVDC-light. Den har man använt på lägre spänningar tidigare. Vi är just nu inne i en fas då vi studerar om det går att tekniskt och ekonomiskt utnyttja den tekniken också på 400-kilovoltsnivå. Det finns med som ett av våra alternativ i projekteringen.

Så till den viktigaste frågan, om vi ligger på en rimlig nivå. Efter det stora strömavbrottet 1983 tillsatte man en offentlig utredning med landshövding Bengt Gustavsson som ordförande. Den gick igenom just detta. I den utredningen konstaterade man att det ställs väldigt höga krav på elsystemet därför att det är så mycket i samhället som är beroende av el. Men det är klart att sårbarheten inte kan elimineras alldeles helt, står det i utredningen. Det kanske inte heller ska göras, samhällsekonomiskt sett, därför att de anläggningar som är beroende av el är också beroende av andra saker som kan skapa avbrott i dem.

Men det är mycket hårda krav på elsystemet, slår man fast. En avbrottsfrekvens på stamnätet på någon gång vart 20:e år var någonting som man 1983 bedömde var rimligt. Man sade också då att dåvarande Statens vattenfallsverk har dimensionerat och hanterat nätet enligt detta kriterium, vilket är rimligt.

Som jag sade i mitt anförande är det min bedömning att samhällets elberoende sedan 1983 gör att kraven måste ställas högre än så framöver. Det är också därför som vi har tagit fram den åtgärdslista som jag presenterade och som vi nu är i färd med att genomföra.

Jag kan inte på något exakt sätt kvantifiera vad det innebär i form av höjning av driftsäkerhetsnivån i procent eller något annat sådant. Men vår allmänna bedömning är att genomför vi de här åtgärderna höjer vi oss med en faktor 2 åtminstone i säkerhetsnivå. Det ska enligt vår bedömning motsvara den känslighet för avbrott och de ökade områdeskostnader som finns i samhället nu jämfört med hur det var 1983.

Judith Melin, Statens kärnkraftinspektion: Om jag börjar med att kommentera de fyra avställda reaktorerna under den perioden kan jag säga att i alla fall ett par av dem var avställda på grund av att man var tvungen att åtgärda säkerhetsrelaterade funktioner. Hur länge man ställer av eller inte ställer av lägger sig inte SKI i, men att säkerhetsfunktionerna ska fungera är ett kriterium för att man ska få starta reaktorerna.

Tillgängligheten är inte heller någonting som SKI reglerar via vårt myndighetsansvar. Vi är, som jag sade tidigare, helt frikopplade från tillgängligheten.

Håkan Heden, Statens energimyndighet: Det talas om 200 incidenter i stamkraftnätet. Det är ytterst få av dem som går ända ned till slutkund. Jag visade på mina bilder att de allra flesta avbrotten och de långa tiderna ligger på fel och avbrott i lokalnäten. Vår uppfattning är att även om det sker ett antal incidenter i det svenska stamkraftnätet märker kunderna det väldigt sällan. Det i höstas var ett undantag.

Det är också obetvingligt så att elberoendet har ökat hos oss alla, vare sig vi bor i tätort eller i glesbygd. Vi är mer och mer beroende av el. Jag sade när jag visade mina bilder att man under den här perioden inte kan se att det har blivit sämre. Man kan också säga att det inte har blivit bättre. Nu har branschen åtagit sig ett åtgärdsprogram för att förbättra leveranssäkerheten. Vi får en redovisning av det senare. Men vår bild när vi ska beräkna skälig tariffnivå är att många nätföretag kommer att få stora kvalitetsavdrag på grund av brister och avbrott. Det är ingen generell bild. Det finns nätföretag både i glesbygd och i tätort som har alldeles utmärkt leveranssäkerhet, och det finns nätföretag både i tätort och i glesbygd som kommer att få stora avdrag när det gäller kvalitetsparametern när vi bedömer skäligheten.

När det gäller planeringen är vår bild att det sker en mycket noggrann planering av hur nät underhålls och hur anläggningar tas ur drift. Det är en fråga som vi inte tycker att vi kan lägga oss i utan det handlar om säkerhetsplanering för de här kärnkraftverken. Vi tycker att det vore väldigt konstigt om

vi gick in och hade synpunkter på revisionsperioders längd och när underhåll gjordes. Det vi ser är att man lägger dessa perioder när belastningen på nätet och elförbrukningen är som lägst.

Ett annat problem som har med strömavbrott att göra är kanske att det är obalans i den svenska elproduktionen. En väldigt stor del ligger i Norrland och Mellansverige och en väldigt liten del i södra Sverige. Det var väl en av orsakerna till det strömavbrott som vi hade i höstas.

Per Bill (m): Ordförande! Till att börja med ett stort tack för de fina föredragningarna. Jag tror att både vi och TV-tittarna har haft stor nytta av att de har hållits på en så begriplig nivå.

Jag ska försöka ställa en begriplig fråga också, som jag tror att många funderar över. Jag vänder mig till Jan Magnusson på Svenska kraftnät. Den handlar om ersättning till drabbade kunder både i dag och i framtiden.

Vi ser nu hur företag, till och med SJ, börjar ge resegaranti. Då blir min fråga: Vad händer med ersättningen till lokala nätbolag, till elproducenter och även till slutkunder när det uppstår stora driftstörningar i nätet?

Jan Magnusson, Svenska kraftnät: Den typen av händelse som inträffade i stamnätet förra året inträffar oerhört sällan. Det har varit en gång vart tjugonde eller vart trettonde år. Som jag sade tidigare är ambitionen att höja säkerhetsnivån så att den blir bättre än så framöver.

Jag kan bara säga att så här långt har den här typen av händelser i det här avseendet betraktats som force majeure. Det finns inga krav på ersättning som kunderna enligt lagen kan ställa när den här typen av händelser inträffar. Så är läget.

Håkan Heden, Statens energimyndighet: På lokalnätetsnivå har branschorganisationen tagit fram en princip om att man ska ge kunderna ersättning på en viss nivå vid avbrott som är längre än 24 timmar. Vi kan väl notera att de flesta företag är anslutna till den och att de följer den.

Vi har tidigare stött ett förslag till regeringen om att man skulle lagstifta om att ge ersättning efter 12 timmar. Vi tycker att 24 timmar är långt. Men det är en branschöverenskommelse, och det är så det ser ut.

Det är viktigt att kunderna får ersättning när strömmen försvinner. Men man måste också ha klart för sig att det aldrig går att bygga ett helt avbrottsfritt nät. De som är extremt beroende av att jämt ha ström måste nog försöka förse sig med reservkapacitet. Det gäller sjukhus och det gäller gårdar med djurhållning och krav på ventilation. Vi på Energimyndigheten har för säkerhets skull ett eget reservkraftverk.

Lennart Beijer (v): Först en fråga till Jan Magnusson. Du var inne på att den nya elmarknaden ställer nya krav på Svenska kraftnät. Du nämnde ökad styrning och kontroll av vad som händer, att man kanske inte kan lita på saker och ting som man gjorde tidigare. Det skulle vara intressant om du kunde utveckla lite grann vad denna förbättrade styrning innebär.

Till Håkan Heden vill jag rikta en fråga om leveranssäkerheten i glesbygden och på landsbygden. Vi hör ganska ofta när saker och ting inträffar att det egentligen beror på att den oreglerade marknaden har inneburit att man har minskat antalet anställda i bolagen och därför inte hinner med sådana jobb som man gjorde tidigare. Vi har hört den kritiken också från fackliga organisationer.

Dessutom en liten specialfråga som kanske kommer upp sedan också. Det gäller diskussionen om starkare elkablar. På vilket sätt engagerar sig Enerгимyndigheten i den?

Jan Magnusson, Svenska kraftnät: När vi kom till 1992 blev, som jag sade tidigare, den operativa hanteringen och bland annat underhållet kvar i Statens vattenfallsverk. Vi gick in i en entreprenadform för detta. Det har varit väldigt framgångsrikt. Det finns ju flera krav på en verksamhet som vår, inte bara att vi ska ha en hög säkerhet utan också att vi ska ha låga kostnader. Entreprenadformen har inneburit en väsentlig kostnadsreduktion under de här tio åren. Det är ingen tvekan om detta.

Sedan kan man säga att de som kom att bli våra entreprenörer rätt mycket var dotterbolag till de gamla kraftföretagen som hade skött de här anläggningarna tidigare. Man kan väl säga att vi kompetensmässigt surfade en del på det kunnande och den erfarenhet som låg i de här bolagen från början.

Nu har de utvecklats på sitt sätt, och vi har en situation då vi från Svenska kraftnät måste ta ett större ansvar styrningsmässigt, kompetensmässigt och så vidare över exakt vilka åtgärder som genomförs. Det är den fas vi är inne i nu. Vi hade varit inne i den diskussionen även om inte avbrottet den 23 september hade inträffat. Det är ganska naturligt att man efter en tioårsperiod börjar titta på den framtida kvaliteten i de här entreprenörernas arbete på ett lite tydligare sätt än vi behövde göra för tio år sedan. Det är den fas vi är inne i just nu.

Fortfarande tycker vi att entreprenadformen är bra. Men den behöver styras upp lite hårdare än vi har behövt göra under den gångna tioårsperioden.

Håkan Heden, Statens energimyndighet: Frågan gällde leveranssäkerheten och ett minskat antal anställda. Det är sant att också de nätföretag som ligger inom den fortfarande reglerade sektorn har minskat antalet anställda som en del i ett rationaliserings- och effektiviseringsarbete. I många fall har det skett genom att man, som det heter, har ”outsourcat” drift- och underhållsverksamheten. Från nätföretagens synpunkt är det uppenbarligen ekonomi i detta.

Vi har egentligen inga indikationer på att själva underhållsarbetet har sjunkit under en nivå som är acceptabel eller rimlig. Vi har snarast uppfattat det som ett annat sätt att organisera arbetet. Hittills har vi inte heller sett att näten har blivit sämre. Men det är naturligtvis en fråga som kan vara värd att diskutera ordentligt.

När det gäller starkare kablar finns det olika sätt att höja leveranssäkerheten i glesbygdsnätet. Det kan vara att gå från blanktråd, som det heter, till isolerad kabel. Det kan handla om att röja och sköta underhållet av ledningsgator bättre än man gör. Och det kan handla om att gräva ned kabeln under jord, vilket sker i allt större utsträckning.

Vi på myndigheten har väldigt svårt att gå ut med riktlinjer och ställa tekniska krav på hur företagen löser detta. Det är företagen som är ansvariga för leveranssäkerheten och det är de som ska sköta sina företag, så de måste välja teknisk lösning, vilket de gör. Det vi kan göra och det vi gör i vår nya nätnyttomodell när vi ska bedöma skäligheten är att företagen får betalt för det kanske dyraste alternativet, nämligen att gräva ned alla kablar. Sedan får de också ett kvalitetsavdrag om de inte kan leverera el med den leveranssäkerhet som ett nät med nedgrävda kablar ger. På det sättet tycker vi att vi utan att ställa några tekniska krav ändå ger incitament för företagen att hitta den bästa tekniska lösningen.

Nils-Göran Holmqvist (s): Jag får tacka för god information. Jag har två frågor. Den ena ställer jag till Jan Magnusson. Den gäller överföringskapaciteten mellan de olika länderna. Du pekade på att vi har en överföring genom landet som är väl dimensionerad men att det inte är så mellan olika länder, mellan Norge och Sverige eller något annat land. Min fråga till dig är: Är denna process påskyndad utifrån avbrottet den 23 september, och hur ser framtiden ut på det området?

Då det gäller leveranssäkerheten tänkte jag ställa en fråga till Håkan Heden. Du visade avbrottstider som var avsevärt mycket längre ute på landsbygden än i tätort. Det finns i och för sig förklaringar till det. Det är långa ledningar, och det är svårt att hitta var avbrotten är någonstans. Min fråga till dig är: Det är ofta i de stora företagen man ser avbrotten redovisade, men om man tittar på alla nätbolagen, hur många av våra nätbolag är drabbade av de här avbrotten? Vilka är mest frekvent utsatta? Är det så att nät sköts bättre av små och medelstora företag eller av stora? Det är också viktigt att se hur ett sådant system ser ut framöver.

Jan Magnusson, Svenska kraftnät: Det vi har sett i det nordiska elnätet sedan avregleringen 1996 är att hela elsystemet utnyttjas bättre än tidigare, vilket ju leder till att vi har större överföringar på nätet än man hade om vi går 10–15 år tillbaka i tiden. Det är i grunden positivt, därför att det innebär att gjorda investeringar utnyttjas på ett bättre sätt. Det gynnar hela det nordiska kollektivet.

Men det har också fått till följd att det har blivit tydligare att vi har en del flaskhalsar i det nordiska systemet som inte var synliga tidigare när nätet utnyttjades i mindre utsträckning. Det är framför allt det som har lett till diskussionen om de utbyggnader i det nordiska systemet som vi delvis har genomfört och de elva projekt som jag redovisade att vi har i Nordels *grid plan*, som den kallas för.

Energibranschens syn på säkerheten i elförsörjningen och åtgärder för att minska elavbrotten

Ordföranden: Då går vi in på nästa del av den här offentliga hearingen. Vi har hört myndigheternas syn på elsäkerhet, och nu ska vi höra användarna och brukarna av densamma.

Först ut är Bo Källstrand, verkställande direktör vid Svensk Energi, som ska ge energibranschens syn på säkerheten i elförsörjningen och även vilka åtgärder man kan föreslå för att minska elavbrotten. Industrin är ju väldigt beroende av säker el.

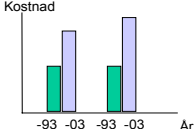
Verkställande direktör Bo Källstrand, Svensk Energi: Svensk Energi är branschorganisation för landets såväl producenter som distributörer och handlare med el. Med mig har jag också, för att hjälpa mig svara på frågor, Henrik Grill, som är vd i Jämtkraft och också ordförande i vårt nätråd i branschen.

Som har framgått under diskussionen hittills i dag utgör elförsörjningen och elnäten en oerhört viktig infrastruktur. Vi har totalt, om vi koncentrerar oss på näten, ungefär 500 000 kilometer elledning i Sverige. Det motsvarar ungefär tolv varv runt jorden. Av det här ligger en del, ungefär 10 %, i stamnät och i de så kallade regionalnäten, som är en sorts huvudlinjer i det här, medan 90 % ligger i de lokala näten som är distributionsnät av olika slag. Nyanskningsvärdet för de här näten ligger en bra bit över 200 miljarder kronor, så det är en tung infrastruktur.

Sveriges viktigaste infrastruktur?

- Elberoendet ökar i samhället
 - Vård i hemmet
 - Datoriserade processer
 - Automatisering i jordbruket
- Kostnaderna vid avbrott ökar
 - För hushåll, jordbruk och industrin med 50 procent jämfört med 1993
 - För handel och tjänster med 100 procent jämfört med 1993

Kategori	-93	-03
1	100	150
2	100	200

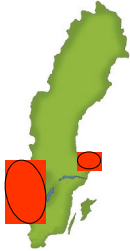
Samhället ställer högre krav på tillförlitliga elleveranser

Som också har framkommit här i dag blir vi alltmer elberoende i samhället. Både framför allt datorisering och olika processer gör att kostnaderna och följderna av elavbrott blir alltmer kännbara. Naturligtvis är det också så att det ute i glesbygden, framför allt i jordbruket, sker en ökad automatisering. Vi har också mera vård i hemmen. Kraven ökar alltså kraftigt från samhällets sida på en mycket hög kvalitet i elförsörjningen och korta avbrott. Kostnaderna för kunderna och för samhället vid avbrott ökar också. Håkan Heden nämnde tidigare att vi både i branschen och gemensamt med myndigheten arbetar på en ny avbrottsvärdering. Vi har gjort en uppdatering av det som gjordes senast, för tio år sedan, och finner då att för hushåll och för industri har det ökat med kanske i storleksordningen 50 %, och för en del andra sektorer som handel och tjänster har de kostnader som våra kunder drabbas av i samband med avbrott ökat med mer än 100 %. Det här gör naturligtvis att samhället ställer allt högre krav på tillförlitliga leveranser.

De ökade kraven ska mötas av det elnät som vi har byggt upp. Detta nät har byggts upp under en period av 50 år. Det är som vi har sagt här: Delar av det här nätet ligger naturligtvis i glesbygd, i trakter där saken kompliceras av att expansionen inte har varit så stor. Det har inte varit så mycket nyinvesteringar i det här nätet under åren. I tätort har det ofta varit mycket expansioner så att bolagen av det skälet har bytt ut näten eller förstärkt dem så att de är nyare. Problemen ligger här väldigt ofta ute i glesbygd, framför allt i de områden där näten löper igenom mycket skog. Det kräver mycket underhållskostnader, och det kräver också reinvesteringar om vi ska bygga bort de fel som finns.

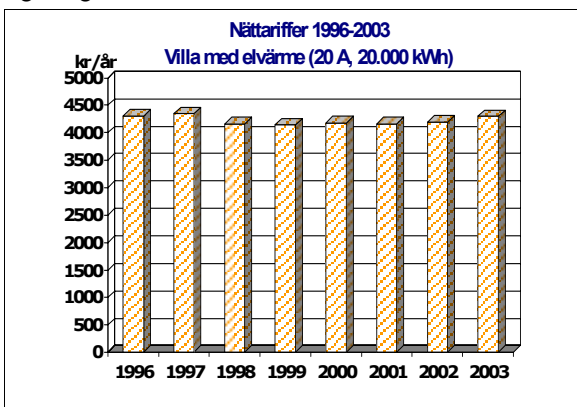
Dagens elnät

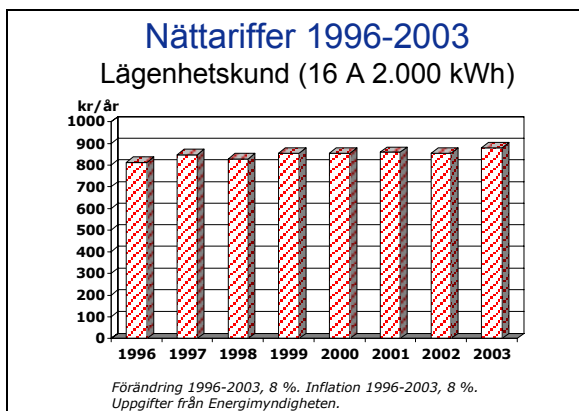
- Uppbyggt successivt under 50 år
- Delar av nätet kräver mycket underhåll och reinvesteringar
- Tarifferna i princip konstanta sedan avregleringen 1996

Konsumentintresset har fokuserat på låga elpriser och tariffer

Samtidigt kan vi konstatera att det alltid är en avvägning mellan kvalitet och kostnad. Den reglering vi har haft och det konsumentintresse och det tryck som vi känner i den här branschen har varit väldigt fokuserade på priser under ett tiotal år. Vi kan konstatera att tarifferna i princip har hållits konstanta när det gäller just nätdelen under tiden sedan avregleringen 1996. På den overhead-bild som nu visas ser vi statistik för en villa med elvärme. Vi har haft ganska precis konstanta nättariffer för den här typen av kunder under perioden sedan avregleringen 1996.

Inte minst i de områden som visades på en tidigare bild – det gäller framför allt Roslagsområdet, Västra Götaland, Dalsland, Värmland och småländska höglandet – har det varit ett antal återkommande fel. Man kan då säga att det här har lett till åtgärder från bolagens sida. Vi gjorde ett åtagande 2001 inom ramen för något vi kallar NÄTKIC, Nätkunden i centrum, som är ett program som tillkom efter bland annat påtryckningar från regeringshåll men också naturligtvis från det starka konsumenttryck som vi känner i branschen. Fokus ligger där på ungefär 57 000 kilometer ledning, och det handlar om ungefär de ca 12 % av det totala nätet i Sverige som består av oisolerad blanktrådsledning som löper genom skogsmark. Det är det som är kriteriet på de här 57 000 kilometrerna. Mycket av dem finns i de områden jag hade markerat på en bild som jag visade tidigare. Under perioden sedan 2001, under 2 ½ år nu, har ganska mycket åtgärder redan fokuserats där. Bland annat har ungefär 70 % av de här 57 000 kilometrerna fram till dags dato varit föremål för extra röjningsinsatser. Ungefär 10 % av blanktråden i det här nätet har ersatts av antingen isolerad luftlinje eller av nedgrävda kablar. Det är de extra investeringar och underhållsinsatser som har gjorts. I det här programmet har också legat åtgärder i samarbete med bland annat LRF och lantbrukare som samarbetar om det här. Det finns ganska goda exempel i många delar av landet där det här har fungerat sedan länge, och det har då överförts till andra områden.

Storstörningssamverkan mellan elbolagen har organiserats i sju distrikt i landet där man då lånar resurser av varandra för att snabbare komma till rätta med fel. Informationsinsatser, har vi talat om tidigare, är mycket viktigt. Här har bland annat samarbetet med Sveriges Radio ökat – jag vill särskilt peka på det – vilket har gjort att informationsgivningen för närvarande är mycket bättre än tidigare. Slutligen har branschen, som tidigare nämnts, frivilligt tagit på sig en avbrottsersättning där vi har etablerat en viss miniminivå som vi rekommenderar och som de allra flesta bolag följer eller överskrider.

De här åtgärderna, kan vi säga också, har ju nu i ljuset av de senaste avbrotten och det tryck som råder ökat på av några av de bolag som har varit mest utsatta. Vattenfall har deklarerat att man kommer att öka sina insatser i de här områdena med ungefär 30 % och räknar med att ha bytt ut all oisolerad

kabel i sina nät inom en femårsperiod. Man satsar totalt 10 miljarder kronor inom den här verksamheten under den tiden. Sydkraft har aviserat liknande åtgärder, och jag har varit i kontakt med Fortum, som inte har konkretiserat exakt hur mycket pengar det handlar om ännu men som avser att göra stora extrainsatser, framför allt i Värmlandsområdet, där man har haft stora problem. Det gäller naturligtvis även andra bolag som har haft problem men som inte har varit lika synliga i medierna i det här sammanhanget.

I ett lite större perspektiv kan vi från branschens sida se att vi trots allt och trots det fokus som finns på det här har förhållandevis låga tariffer. Vi har bland de lägsta tarifferna i Norden, men vi har också den bästa leveranssäkerheten i våra nät av de nordiska länderna. I ett europeiskt perspektiv har vi låga tariffer, och man kan säga att vi har en leveranssäkerhet som ligger väl till om man betänker vårt geografiska läge och vårt svåra klimat.

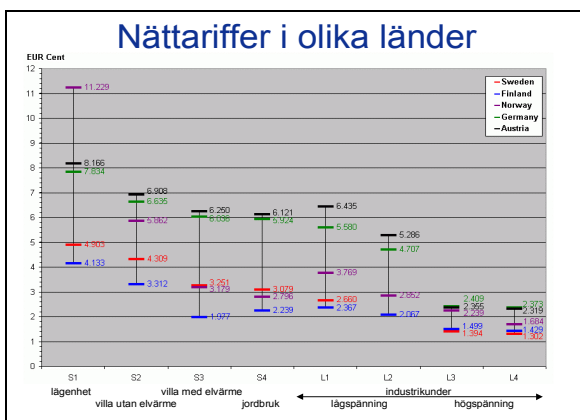
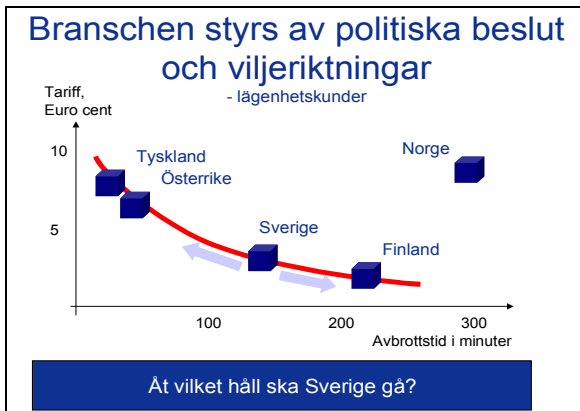
Branschen känner naturligtvis det här trycket och arbetar, som jag har nämnt, hårt för att erbjuda säkrare elleveranser. Samtidigt är det klart att nätverksamheten ju inte är någonting som bedrivs i öppen konkurrens och helt på fria villkor, utan det här är koncessionerade monopol som är föremål för reglering. Det är därför väldigt viktigt att regleringen, som ytterst har politiska ramar och sker från myndighetshåll, styr åt det håll som samhället önskar att utvecklingen ska gå åt. I det sammanhanget kan jag inte undgå att nämna att vi nu har på gång en ny regleringsmodell som kommer att införas under den närmaste tiden, och den fråga vi måste ställa oss är vart den styr. Där har vi en kontinuerlig dialog med Nätmyndigheten i de här frågorna, men det finns ändå några frågor jag vill lyfta fram i det här sammanhanget.

Dagens situation på elmarknaden

- Sverige har förhållandevis låga tariffer och god leveranssäkerhet
- Branschen arbetar för att erbjuda säkra elleveranser
- Nätdelen är reglerad och föremål för politisk styrning
- Förslag till ny nätreglering under 2004. Vart styr den?

Om vi försöker relatera den avbrottstid vi har i minuter till hur priset ser ut tycker vi att vi får en intressant bild. På den bild som visas nu ser vi att Sverige som vi hörde tidigare har avbrott ungefär 150 minuter i snitt per år och ett nätpris som ligger på ungefär 20 öre per kilowattimme. Vi ser att Finland har ett något lägre pris, men å andra sidan bra mycket mera avbrott per år. I andra änden av skalan kan vi se länderna nere i Centraleuropa. Vi har siffror från Tyskland och Österrike här, där man har väsentligt kortare avbrottstider –

de har mycket kortare nät också – men också väsentligt högre nätkostnader. Jag kan också nämna att Frankrike ligger någonstans mitt emellan Österrike och Sverige i det här avseendet.

Det här tycker vi är en intressant frågeställning. Vart ska vi ta vägen i det här sammanhanget? Det är en diskussion vi gärna för, och vi för den också för närvarande inför den nya modell som ska lanseras med myndigheten. Var ligger konsumentintresset i det här sammanhanget? Ska vi nedåt i tariff, och då sannolikt gå åt höger på den bild som visas, det vill säga en lägre driftsäkerhet? Man kan ju inte få allt – man kan inte få både gratis elleverans och inga avbrott. Man kommer så att säga inte ned i det hörnet. Som bilden visar finns det ett visst samband däremellan. Eller ska vi dra oss i den andra riktningen? Man kan då konstatera att med tanke på det jag visade tidigare, det vill säga den kraftiga ökningen vi har av kostnaderna för elavbrott och det ökade elberoende som finns, tycker vi från branschens sida att diskussionen borde föras utifrån att de krav som våra barn och barnbarn kommer att ställa på det här nätet snarare ligger i riktning mot väsentligt högre säkerhet i nätet. Det är möjligt att man då får styra det hela mot robustare, starkare nät och ökade underhållsinsatser snarare än att fokusera ensidigt på att få ned priset.

Min sista bild visar den nya modell som vi för diskussioner kring. Vi är rädda för att den inte kommer att styra mot det önskade målet. Det beror på hur parametrarna styrs in. Vi är rädda för att den kvalitetsstyrning som sker så att säga inte leder åt det tyska hållet, med kortare avbrottstider, utan mer åt det andra hållet, därför att man fokuserar ensidigt på dagens situation med avbrott. Vi vill föra en diskussion om parametrarna i den här modellen. Det är väldigt viktigt att tillräckliga resurser avsätts för röjningsinsatserna och för underhållet, och det får inte gälla några fiktiva eller teoretiska nät, utan vi måste underhålla dagens verkliga nät – det är det vi måste ha resurser för. Vi måste föra diskussioner om framtidens kvalitet, inte bara straffas för hur många avbrott det var i fjol utan mera inrikta oss på vilka insatser som krävs och vilka investeringar som ska göras för att få upp kvaliteten i näten och nå morgondagens mål. Då är det någon form av kvalitetsindex som bör införas i det här, kanske också ett nöjd-kund-index, som är en parameter att sträva mot. Det har vi sett exempel på utomlands.

Nätnyttomodellen visar handlingsväg – hot eller möjlighet?

- Modellen styr inte mot önskat mål
- Risk för urholkning av kvaliteten
- Styrande parametrar som bör utvecklas vidare
 - Verkligt nät kontra fiktivt nät enligt modellen
 - Kvalitetsindex
 - Marknadsmässig avkastning

Utgångspunkt bör vara kraven på det framtida nätet

Slutligen vill vi också peka på att det är viktigt, när vi diskuterar den här modellen, att bolagen kan få en marknadsmässig avkastning för sina insatser på det här området. Annars kommer det att bli väldigt svårt i det långa loppet att få fram tillräckliga investeringsmedel.

Näringslivets syn på säkerheten i elförsörjningen

Ordföranden: Tack för det! Nästa talare är verkställande direktör i Jernkontoret Håkan Murby, som ska redogöra för näringslivets syn på det här med säkerhet i elförsörjningen. Han representerar en stor del av vår basnäring.

Verkställande direktör Håkan Murby, Jernkontoret: Jernkontoret är stålindustrins branschorganisation. Jag är också vice ordförande i något som heter SKGS, som är basindustriernas sammanslutning för att hantera energipolitiska frågor bland annat. Ordförande i SKGS är Jan Svärd, som är vd i Eka Chemicals och som inte kan vara med i dag.

Jag ska prata mest med utgångspunkt i basindustrins behov av elförsörjning. Basindustrierna står för ungefär 80 % av hela industrins energibehov. Basindustrin är ju lite speciellt placerad i landet. Basindustrierna är ofta knutna till bruksorter och ligger långt bort från storstäderna, ofta i bruksorter som har ett företag på en ort. Företagen är därför väldigt betydelsefulla för sin omgivning. Industrierna ligger i stor utsträckning längs Norrlandskusten och i Bergslagen men även på ost- och västkusten och i Småland.

De här industrierna, som alltså förbrukar 80 % av industrins energibehov, svarar för ungefär 25 % av den svenska varuexporten. Det är en viktig industri också på så sätt att den förädlar svenska råvaror, så 25 % av exporten betyder de facto mycket mer av nettoexporten eftersom en stor merpart utgörs av svenska råvaror, framför allt malm och skogsvaror. För de här industrierna är elen i sig en strategisk råvara. En strategisk förutsättning för att man ska kunna ha en fabrik är alltså att man har säker och bra tillgång på el till konkurrenskraftiga priser. Det blir ingen fabrik om man inte är säker på att ha ett system som kan leverera elkraft till exempelvis ett stålverk i Bergslagen. Elen är nödvändig, dels för att smälta stålet, dels för att värmebehandla stålet i flera olika fall.

**Skogen och Kemin
Gruvorna och Stålet**

SKGS branscherna

- 25 % av Sveriges varuexport
- El är en strategisk ”råvara”
- Vi är beroende av el
 - i tillräckligt mängd
 - till konkurrenskraftigt pris

Sida 1

Vi är självklart beroende av el. Det som vi fokuserar på och är mest intresserade av är att det finns el i tillräcklig mängd och att det finns en säkerhet i att det finns el i tillräcklig mängd också på lång sikt framöver eftersom investeringsbeslut som tas nu i nya fabriker och nya processer ska betala tillbaka sig, inte på ett år utan kanske på 30–40 år. Då måste man ha en tilltro till att det finns en säkerhet i elförsörjningen och att den också ska kunna ske till konkurrenskraftiga priser, som vi ju har varit vana vid i Sverige i många år. Vi har inte samma konkurrensfördel nu som vi haft tidigare eftersom priserna nivelleras mera med kontinenten, men så länge som möjligt vill vi ha förutsättningar som skapar konkurrensfördel för Sverige och inte minst för vår svenska basindustri.

Det viktigaste för oss i basindustrierna är att vi har en elproduktionskapacitet som motsvarar den efterfrågan vi har. För närvarande ser vi inte att vi har det riktigt lugnt på den fronten, eftersom efterfrågan ökar – visserligen sakta,

men den ökar. Utbyggnaden av kapaciteten är för långsam. Vi ser ingen utbyggnad av format i Sverige egentligen. Den enda stora utbyggnad vi kan se är det finska kärnkraftverk som är på väg om fem sex år – kanske tio. Vi vill se en energikapacitet som motsvarar efterfrågan, och vi vill därför ha en energipolitik som möjliggör utbyggnad av kapaciteten, men också en politik som möjliggör kapacitet av konkurrenskraftigt slag – inte vilken kapacitet som helst. Den måste ju kunna leverera ström till våra industrier till konkurrenskraftigt pris. Vi vill också ha en rimlig lösning på den stora målkonflikten mellan energiproduktion och minskningen av klimatgaserna. Inte alltför avlägset har vi ett stort hot i form av en ganska stor prisuppgång på grund av handel med utsläppsrätter som kan generera väldigt kraftiga elprisökningar om inte några åtgärder vidtas på den kanten.

Skogen och Kemlin Gruvorna och Stålet				
<h2>Viktigast</h2> <ul style="list-style-type: none"> • Elproduktionskapacitet som matchar efterfrågan • En energipolitik <ul style="list-style-type: none"> – som möjliggör utbyggnad – till elpriser som är konkurrenskraftiga • En rimlig lösning på målkonflikten energiproduktion - klimatgaser <ul style="list-style-type: none"> – bl.a. elprisernas påverkan från utsläppshandel <p style="text-align: right; font-size: small;">Sida 2</p>				

Jag går över till distributionsfrågorna. Vad som är viktigt för industrin är att det finns ett robust leveranssystem som är väl underhållet och kostnadseffektivt. Jag pekar återigen på att man inte ska bygga upp ett system som är för dyrt, utan vi vill kunna köpa elen kostnadseffektivt. Vi tycker att man måste värda elproduktionskapaciteten i Sverige, i södra Sverige specifikt, eftersom det är där problemen har uppstått, och det är där efterfrågan är stor och produktionskapaciteten är mindre. Ett robust system kräver ju också att det finns en distribuerad produktionskapacitet.

En mycket viktig fråga för de här industrierna, en fråga som är allt viktigare, är att det finns en kvalitet i den levererade elen, och det har mycket att göra med att det ska vara en konstant i spänning och frekvens så att vi inte får störningar i system som alltmer beror på styrning av IT-system. Det är väldigt många av processerna som styrs av datorer numera. De tar stryk och systemen kan hoppa ur fas och annat när man får störningar, det vill säga korta, inte ens sekundlånga utan millisekundlånga störningar. Så leverans av el av god kvalitet är oerhört viktigt.

Dessutom har vi den uppfattningen att kommunikationssystemen skulle behöva ha en säkrare energiförsörjning. När det händer någonting inträffar det saker med informationssystemet. Om vi får brott i elleveranserna så stannar informationssystemen – nuförtiden stannar ju även telefonerna – och dato-

terna. Det är alltså svårt att kommunicera, dels i samhället, dels inom ett verk. Vem gör vad? Vem vidtar en åtgärd ute i verket när man inte ens kan ringa till varandra?

Skogen och Kemin
Gruvorna och Stålet

Viktigt

- Robust leveranssystem
 - väl underhållet
 - kostnadseffektivt
- Produktionskapacitet i Södra Sverige
- Leverans av el av god kvalitet
- Informationssystemen (tel, datorkomm.) bör ha separat elförsörjning

Sida 3

Däremot är vi inte särskilt bekymrade över de stora elavbrott som har inträffat någon gång då och då. Det var ju ett stort i höstas, och då stannade flera industrier, framför allt i Småland och längre söderut. Men summa summarum: Även när vi pratar med folk därifrån finns det inga större bekymmer för att detta händer ofta.

Snarare säger vi att vi har ganska bra kvalitet på leveranserna till den tunga industrin. Vi tror inte att det är kostnadseffektivt att öka säkerheten dramatiskt. Det skapar snarare ett distributionssystem som blir överdimensionerat från säkerhetssynpunkt. Det är bättre att ta en risk som inte är värre än att man kan få ett avbrott vart 20:e år. Det kan man leva med.

Skogen och Kemin
Gruvorna och Stålet

Om stora elavbrott

- Basindustrin drabbas sällan av avbrott
- Ett absolut säkert system kan inte byggas
- Ett avbrott vart 20:e år kan vi tåla
- Bygg inte upp extremt hög och därmed onödigt dyr säkerhet

Sida 4

Mitt budskap är att man inte ska kräva utbyggnad av de system som försör basindustrin med el. Kräv inte stora investeringar för att öka säkerheten! Nu kanske det inträffar en skada vart tjugonde år, och man kanske kan minimera det ytterligare och komma ned till vart femtionde år eller vart hundra år.

Det lönar sig inte. Så farliga är inte konsekvenserna. Det som har hänt nu när det har varit avbrott är att fabriker har blivit stående, men de har i nästan samtliga fall kunnat köra i kapp den förlorade produktionen.

Konsumenternas syn på säkerheten i elförsörjningen

Ordföranden: Tack så mycket för det! Nu är det dags för generalsekreterare Charlotte Hedin från Sveriges Konsumentråd att berätta lite grann om konsumenternas syn på elförsörjningen i Sverige. Varsågod!

Generalsekreterare Charlotte Hedin, Sveriges Konsumentråd: Tack så mycket, fru ordförande, för att jag har fått komma hit i dag. Jag representerar alltså Sveriges Konsumentråd som är en sammanslutning av 25 organisationer. De har på olika sätt intresse av konsumentfrågor eller har konsumentfrågor som en del i sin verksamhet. Det är stora folkrörelser och mindre organisationer, sammanlagt 25 stycken. Man kan säga att vi är ett slags lobbyorganisation som arbetar för ökad konsumentmakt och att beslutsfattare alltid ska ha konsumenternas bästa för ögonen.

Jag vill också så här inledningsvis tacka så mycket för att ni vurmar särskilt för konsumenterna. Ibland är konsumenterna en enda massa av något slag. Jag är därför extra glad över att få vara här i dag.

Den enklaste av sanningar har vi redan berört här i dag. Det är självfallet så att vi som konsumenter är beroende av elektricitet. Eftersom vi är alltmer datoriserade och elektrifierade även i hemmen ställer vi höga krav på att elförsörjningen fungerar. Vi har redan pratat om vad som händer. Det känner ni väl till. Både vid stora och mindre avbrott drabbas man vare sig man bor i staden eller på landet. Men hur hårt man drabbas beror naturligtvis på hur elberoende man är, om man har elvärme eller inte, om man bor högt upp med hiss och inte kommer ut. Jag skulle vilja påstå att det är lika illa vilket som. Det är inte acceptabelt i Sverige 2004.

Då kommer vi in på detta med nödvändighetstjänsterna. Vi ställer höga krav på tjänstesektorn över huvud taget. I Konsumentrådet har vi engagerat oss i olika typer av tjänster, och elbranschen är ju en sådan. Det ska egentligen heta ”annan nyttighet” på lagspråk, men man kan väl betrakta den som en tjänst i alla fall.

Vi brukar prata om ett begrepp som heter nödvändighetstjänster, det vill säga tjänster som man måste kunna använda för att leva ett normalt liv. Där tycker vi att el ingår. Nu är el i sig lite speciellt eftersom den el som man tar ut ser exakt likadan ut, oavsett vilka hål i väggen som den kommer ifrån. Det är inte riktigt alla dessa punkter som är exakt tillämpbara just när det gäller elektricitet.

Men när det gäller elförsörjningen så är åtminstone ett par punkter synnerligen viktiga. Det gäller god tillgång till ett vettigt pris, hög nivå av säkerhet och pålitlighet, inte risk för avbrott, oberoende reglering, sanktionsmöjlighe-

ter vid överträdelser, konsumentrepresentation, aktivt deltagande från konsumentföreträdare när tjänsterna utformas och möjligheter till reklamation och tvistlösning för den enskilde.

 SVERIGES KONSUMENTRÅD <small>THE SWEDISH CONSUMERS' ASSOCIATION</small>	
Konsumentkrav på nödvändighetstjänster	
1.	God tillgång (fysisk och geografisk) resp. till pris som man har råd med
2.	Valmöjlighet
3.	Komplett information om t.ex. priser och betalningsmöjligheter
4.	God kvalitet
5.	Hög nivå av säkerhet och pålitlighet, dvs. ingen risk för avbrott i tjänsten
6.	Rättvis konkurrens
7.	Oberoende reglering med sanktionsmöjligheter vid överträdelser
8.	Konsumentrepresentation och aktivt deltagande från konsumentföreträdare när tjänsterna utformas
9.	Möjlighet till reklamation och tvistlösning

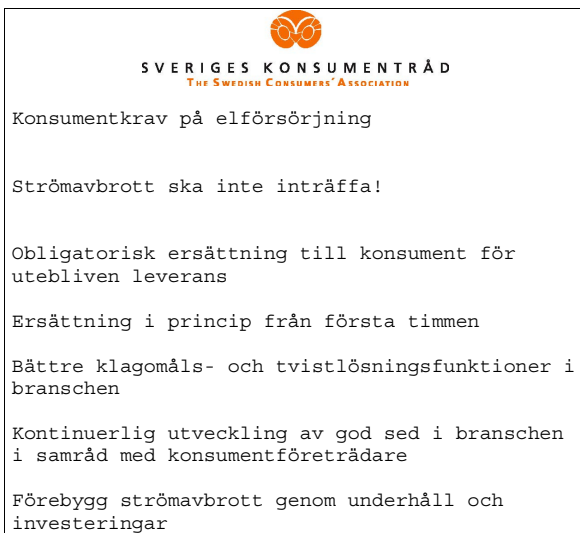
Vi har också fått höra här i dag att konsumenternas krav på elförsörjningen ökar. Det är någonting som jag också kan skriva under på. En bidragande orsak till detta tror jag är att priserna också ökar. Det är kanske lite orättvist om det är så att nättarifferna inte har ökat samtidigt som kostnaden för konsumenten har ökat totalt sett. Därmed kommer också ökade kvalitetskrav. Det är självfallet så att betalar man mer för någonting vill man också ha en bra kvalitet.

Man kan samtidigt konstatera att även om kraven är höga och dessutom ökande motsvarar tyvärr inte elbranschen totalt sett konsumenternas förväntningar. Nu pratar jag både om nätföretag och elleverantörer, vilket ligger något utanför dagens tema. Jag har sett en del undersökningar av hur man ser på förtroendet för elbranschen.

Den senaste var någonting som kallades för nöjd-kund-index som ett företag som heter Svenskt Kvalitetsindex har gjort. Man har gjort den här undersökningen i flera branscher, och elbranschen är en av dem som har fått lägst betyg. Det är en skala 1–100, och elbranschen får knappt 60 jämfört med drygt 65 för övriga branscher. För de stora företagen Vattenfall, Fortum och Sydkraft ligger betyget ytterligare lägre. Det är en varningsklocka till företagen. I den undersökningen frågade man bland annat om strömavbrott. Ungefär hälften av de 1 500 tillfrågade privatkunderna ansåg att de hade blivit drabbade av strömavbrott under det senaste året.

Nu ska inte sådana här siffror övertolkas. Bland annat gör man inte riktigt skillnad på nätbolag och elleverantörer, som jag sade. Men det är i alla fall en indikation på läget.

Vad ska då göras för att åtminstone de som vi pratar om i dag, nätkunderna, ska bli nöjda med elförsörjningen. Vilka krav ska man som konsument ställa. Då kommer vi till nästa bild. Utgångspunkten för mig är att el ska levereras – punkt slut. Avbrott är faktiskt inte acceptabelt år 2004. Det handlar om ett slags nollvision. Men alla förstår ju att det är en vision. Dithän kan vi kanske aldrig nå, men vi har det som en utgångspunkt.

Det finns en del saker som är viktiga ur konsumentperspektivet. Det skadeståndsansvar som finns i ellagen är givetvis viktigt. Det finns en branschöverenskommelse, som vi har hört, men det är fortfarande så att det öppnar för en viss tolkning här. Man har något olika tillämpning. En del bolag är bättre än andra. Det finns en praxis att betala ut schablonersättning efter 24 timmar. Det innebär att det i förhållande till kunderna är gratis för nätbolagen att ha strömleveransen avstängd upp till 24 timmar. Det är naturligtvis inte gratis totalt sett eftersom man måste skicka ut en massa reparatörer, men man behöver inte betala någonting till konsumenterna.

Min uppfattning är att utöver de här skadeståndsreglerna behövs någon form av obligatorisk ersättning. Resegarantier nämndes här i förmiddags, och vi tror att någonting liknande behövs här.

Dessutom anser jag att det egentligen är rimligt att konsumenten får ersättning från första timmen, åtminstone betydligt snabbare än efter de 24 timmar som gäller i dag. Exakt hur många timmar det ska vara och hur stor ersättningen ska vara kan naturligtvis diskuteras. Ersättningen ska vara så stor att den skapar incitament att se till att strömmen inte försvinner men givetvis inte så stor att konsumenterna får för sig att gå ut och fälla träd över sina lokala elledningar.

Vidare tycker jag att det borde vara obligatoriskt att ha klagomålsfunktioner, möjligheter att pröva tvister i alla el- och nätbolag. Det kunde kanske vara någonting gemensamt för branschen. I det här fallet är faktiskt bank- och försäkringsbranscherna, som annars är rätt utskällda, ett föredöme.

Det borde också vara lättare att få en tvist prövad i offentliga organ när det gäller elleveranser. Sådana här skadeståndsärenden prövas i Reklamationsnämnden, vilket är bra, men det finns andra ärenden på det här området som inte prövas.

I konsumentrörelsen, och annorstädes med för den delen, talas det ofta om företagens sociala ansvar, det som kallas för *corporate social responsibility*. Det är någonting som i synnerhet nät- och elbolag kanske borde syssla med och tänka på. Det finns regler i ellagen för hur till exempel en avstängning får gå till om konsumenten inte betalar sina räkningar. Det beror på att det får så stora sociala konsekvenser om elen stängs av. Därför säger vi att det behövs en kontinuerlig utveckling av en god sed i branschen, gärna tillsammans med konsumentföreträdare.

Sedan är det förstås så att underhåll måste fungera. Lokala problem av det slag som hände ute på Järvafältet, sådant som orsakas av blötsnö eller de stora avbrott som vi har talat om här måste förebyggas. Man måste kunna lita på att elleveranserna fungerar. Man ska slippa det som jag brukar få göra på landet i Norduppland, nämligen att varenda gång det ser ut att dra ihop sig till storm spola upp vatten, kolla fotogenlampan, batteriradion och så vidare. Man måste kunna lita på att det fungerar till allra största delen. Det handlar om trädröjning tillsammans med de här moderna ledningarna som vi har hört talas om. Strömavbrott ska alltså inte behöva inträffa.

Jag kan avslutningsvis konstatera att det finns andra problem med elmarknaden. I dag har vi pratat om avbrottsproblematiken. Det är inte bara strömavbrotten som orsakar att konsumenterna ger elbranschen bottenbetyg. Det gäller också krångel vid byte av elleverantör, oskäliga avstängningar, fakturaproblem och så vidare. Vi hoppas förstås att detta kan diskuteras vidare, men nu tackar jag för mig i dag.

Regeringens syn på säkerheten i elförsörjningen

Ordföranden: Då har vi slutligen kommit till Näringsdepartementet och statssekreterare Claes Ånstrand som nu har att knyta ihop lite trådar och berätta om regeringens syn på detta. Görs det tillräckligt? Ska vi vänja oss vid lite elavbrott?

Statssekreterare Claes Ånstrand, Näringsdepartementet: Det är en viktig och angelägen diskussion som utskottet har bjudit in till. Först skulle jag vilja deklarerat regeringens ambition, och den är att vi ska ha en mycket säker elförsörjning i Sverige. Det är inte minst viktigt att svenska företag, organisationer och hushåll kan känna förtroende för den svenska elförsörjningen. Den frågan har delvis fokuserats här i dag, och jag tycker att den är oerhört viktig.

Först tänkte jag kommentera några av den senaste tidens avbrott, eftersom det är huvudinriktningen i diskussionen, för att sedan redovisa regeringens syn på några viktiga frågor som har koppling till detta.

Låt mig först diskutera lite grann det som hände vid det stora strömbavbrottet den 23 september. Jan Magnusson från Svenska kraftnät redogjorde för hur händelseförloppet såg ut. Jag kan bara konstatera att Svenska kraftnät nu för oss har redovisat ett antal åtgärder som man har för avsikt att vidta i sitt system. Man gjorde det snabbt. Vi förutsätter nu att de här åtgärderna kommer på plats, några ganska omedelbart medan andra tar längre tid. Det är dock viktigt att alla fullföljs.

Vi tycker också att det är viktigt att vi fortsätter att bevaka leveranskvaliteten i vårt stora system. Den måste vara tillfredsställande.

Jag kanske ska nämna att just det här elavbrottet också har diskuterats av de nordiska ministrarna i Nordiska ministerrådets regi. Där har temat varit: Hur kan vi förstärka elförsörjningen i Norden? Man har kommit fram till att i första hand göra en ordentlig sårbarhetsanalys av hela det nordiska systemet.

Låt mig så säga några ord om vinterns övriga strömbavbrott. Där vill jag vara väldigt tydlig. Avbrott som beror på dåligt underhåll eller händelser som har kunnat förutses är inte acceptabla. Snö och blåst i Sverige vintertid är normala förhållanden. Det är förvånande att det i så stor omfattning har drabbat elnätet under december och januari.

Regeringen kommer naturligtvis att följa upp detta i samtal med nätbolagen som ju har ansvaret för att näten är i gott skick och som ska ha beredskap för snabba åtgärder när avbrott ändå inträffar. Det kommer naturligtvis också att inträffa i framtiden.

I de diskussioner som regeringen hittills har haft med branschen har man väldigt tydligt gett uttryck för en ökad ambitionsnivå för att undvika avbrott, att informera bättre när det väl blir avbrott och för att göra snabbare insatser när så sker. Jag kan dock i dag konstatera att de ambitionsökningarna inte har varit tillräckliga när det gäller det vi kan avläsa i vinter.

Vi kommer att träffa nätföretagen igen inom kort. Jag tror att man kan säga att dagordningen för den träffen kommer att vara väldigt tydlig. Det är egentligen två punkter som är viktiga att följa upp. Hur kan den ökade ambitionsnivå som såväl regeringen som företagen har omsättas ännu tydligare än vad vi hittills har sett i praktiken? Jag tycker att det är särskilt viktigt att diskutera vissa områden som synes ha större avbrottsfrekvens än andra.

Den andra frågan som är nog så viktig i det här perspektivet är: Hur kan vi snabbare åstadkomma en återställning när avbrotten väl inträffar? Jag och regeringen tycker inte att det är acceptabelt att det efter tre dygn återstår åtskilliga hundratals abonnenter som är utan elström.

Det är klart att detta är en avvägning. Vi vill ju gärna lösa de här frågorna i nära samförstånd med branschen, men vi måste också hela tiden vara beredda att vidta ytterligare åtgärder från statens sida om detta inte räcker till. Vi har två myndigheter på området, nämligen Energimyndigheten som ju har uppträtt här tidigare i dag och Elsäkerhetsverket som inte har varit här ännu. Vi

kan naturligtvis föranstalta att de ytterligare prioriterar frågor om leverans-kvalitet och avbrott, men vi hoppas naturligtvis kunna lösa detta i gott samförstånd med branschen.

Låt mig säga någonting om elmarknaden. Man snuddar väldigt nära vid den frågan här. Vår uppfattning är att man måste se elmarknaden i ett nordiskt perspektiv. Vi har en nordisk elmarknad i dag. Vi tycker att den fungerar väl. Vi tycker också att prisbildningen på marknaden fungerar på ett godtagbart sätt. Vi har fortfarande relativt sett övriga länder i Europa låga elpriser. Vi tycker att konkurrensen på den här marknaden är tillfredsställande och att handelsplatsen Nordpol har utvecklats väl.

När det gäller konkurrens vill jag dock säga att vi efter avregleringen har kunnat konstatera att vi har fått en ökad koncentration i produktionsledet, det vill säga de som producerar elström. Relativt stora marknadsandelar är nu kopplade till några få företag. Även om vi måste betrakta konkurrenssituationen i ett nordiskt perspektiv och inte i ett svenskt, är det en oroande utveckling. Det är någonting som regeringen följer fortsättningsvis. Det är viktigt att man har ett högt konkurrenstryck på en avreglerad marknad.

Det har förts en diskussion också här i dag om vilken betydelse som avregleringen har haft för just nätavbrotten. Regeringens uppfattning är att det finns ett rätt litet samband mellan dessa frågor. Det här handlar om verksamhet som bedrivs i monopol. Det är inte underkastat den konkurrens som sker i själva produktionsledet. I den mån det har haft någon betydelse är det väl det att lagstiftningen för såväl nätverksamheten som för den konkurrensutsatta verksamheten har skärpts under den här perioden. Jag vill påstå att det är till konsumenternas fördel.

Sårbarheten i samhället är stor i dag. Jag delar de flesta inledande talarnas synpunkter på den punkten. Vi har fått ett större elnät i Sverige, och vi är mer beroende av el. Elen är mer vital i samhället i dag än tidigare. Därför måste vi egentligen ställa väsentligen högre krav på vårt elnät i dag än vi faktiskt har gjort tidigare. Det räcker inte att vi är lika bra som tidigare. Vi måste vara bättre än tidigare med hänsyn till det. Det har jag gett uttryck för alldeles nyss.

Vi vill dock titta på hur avregleringen över huvud taget har slagit. Det har ju skett på elområdet men också på andra områden. Därför har Näringsdepartementet startat en utredning som tittar över hela avregleringen. Ett av perspektiven kommer att vara konsumentperspektivet, och vi förväntar oss naturligtvis att vi får en bra analys av vilka effekter som avregleringen i stort har inneburit.

Jag ska till sist fokusera på några saker, utöver det jag redan har sagt, som vi tycker är viktiga att framhålla.

För det första är det tydligt stipulerat i ellagen att nätföretagens sätt att bedriva verksamheten ska påverka priset, det vill säga att om man har dålig leveranskvalitet är det också underlag för att man egentligen ska betala mindre. Det är vad ellagen utgår ifrån. Vi har hört här tidigare att vår myndighet, Nätmyndigheten, tittar på en ny modell för att granska nätföretagen. Det är

fortfarande under arbete. Det finns många synpunkter på detta. Jag är övertygad om att de huvudsakliga principerna som styr den här modellen att granska företagen är bra. Det kommer att leda till en skärpning av kvalitet i elnäten om den här modellen tillämpas på det sätt som det underlag som vi ser i dag skvallrar om. Det innebär de facto att man får ett kraftigt utslag om man har många avbrott i sitt system. Då kommer också myndigheten att ha synpunkter på de priser som företaget tar ut av sina kunder.

Vi tittar också på att skapa föreskrifter om vad som är god kvalitet i överföring av el. Det är viktigt att fylla ut den luckan och bli lite tydligare i definitionen på den punkten.

Vi arbetar också med en lagstiftning som ger oss möjligheter att gripa in om ett nätföretag allvarligt åsidosätter sina skyldigheter på marknaden. Den är en glidande möjlighet att gå in där den yttersta konsekvensen är att vi helt enkelt fråntar bolaget möjligheterna att driva nätet.

Jag vill också fokusera på en sak som inte har varit uppe i dag. Det är ett uppdrag som Svenska kraftnät har fått av regeringen att titta över hela elförsörjningen i Storstockholmsområdet. Det är i yttersta grad en förebyggande åtgärd för att garantera god leveranssäkerhet, men det handlar också om att ta hand om alla de konflikterande intressen som finns i ett storstadsområde.

Med detta tror jag att jag har gett en exposé över regeringens syn på de här frågorna.

Frågor från utskottets ledamöter

Ordföranden: Tack för det! Jag tror att det många gånger finns olika meningar hos utskottets ledamöter om hur regeringen sköter sig och vad man gör, men jag tror att i frågan om säker elleverans önskar vi alla lycka till med de åtgärder som är på gång. Detta är en väldigt viktig fråga som inte är så politiskt skiljande. Vi har samma åsikt här.

Då är det ledamöternas tur att ställa frågor. Tiden är ganska kort. Jag skulle vilja vädja till ledamöterna att fatta sig kort, att man försöker precisera sina frågor, inte håller långa föreläsningar och att man riktar frågorna till en speciell person. Det tar väldigt lång tid om alla ska svara på samtliga frågor.

Lennart Beijer (v): Fru ordförande! Bo Källstrand ställde frågan huruvida vi ska gå till höger eller vänster. Svaret på den frågan är ju självklart. Men ändå kan jag läsa ut att det är en omöjlighet att tänka sig att både ha ett lågt pris och korta tider som elen är borta. Jag skulle vilja att Källstrand utvecklar det lite mer.

Håkan Murby var inne på den svåra frågan om hur mycket el som ska finnas i systemet. Om jag förstår Håkan rätt tycker han att tillgången är för liten nu. Den nya elmarknaden innebär ju att vi inte har några produktionsreserver över huvud taget. Det vore intressant att veta om Håkan Murby anser att marknaden ska återregleras något för att fungera på ett bra sätt.

Håkan tog också upp en fråga som jag inte har hört tidigare, nämligen detta med att man skulle kunna ha en separat elförsörjning till informationssystem. Jag undrar vem som kan kommentera det. Är det myndigheten eller Svenska kraftnät? Det skulle vara intressant att höra.

Sedan hörde vi slutligen att konsumenternas intresse är lite annorlunda än industrins. Det är naturligtvis skillnad på de här verksamheterna. De som verkligen borde veta hur det ser ut längst ut på linjerna där skogen står tätast är väl LRF. Jag skulle vilja höra deras synpunkter på det vi nu pratar om.

Bo Källstrand, Svensk Energi: Frågan var om det är omöjligt att kombinera lågt pris med korta avbrottstider. För att få korta avbrottstider finns det väsentligen några vägar att gå. En sådan väg är ökat underhåll. En annan är ökade investeringar, som vi talade om. Det handlar väldigt mycket om att i stället för att bygga så kallade radiella nät, som ser ut som ett träd ut mot kunderna, bygga dubbleringar så att man klarar avbrott i vissa delar av nätet utan att det behöver bli störningar i elförsörjningen. Man bygger in en redundans och den typen av saker.

Det gör att det naturligtvis finns ett samband mellan hur mycket resurser man avsätter och hur mycket man får ut ur det hela. Vi har under en tid levt under en kostnadspress. Priserna har inte höjts och effektiviteten har ökats. Ser vi det i ett internationellt perspektiv har vi ett mycket bra läge när det gäller låga tariffer.

Det är självfallet så att branschen arbetar hårt med de här frågorna och kan komma längre, men det finns gränser för hur långt vi kan gå. Om det är så, som allt indikerar, att avbrottskostnaderna ökar kraftigt, bör vi föra dialogen om hur näten ska se ut i framtiden. Om det är väldigt dyrt med avbrott lönar det sig ju att bygga nät där det finns dubbleringar som är lite längre och som kan hålla den här högre leveranssäkerheten som då blir lönsam. Jag tror att vi behöver få möjligheter att arbeta mot nät som är mycket robustare än dagens.

Håkan Murby, Jernkontoret: Vi vill inte återreglera marknaderna, åtminstone inte totalt sett. Vi tycker att det är bra med en fri konkurrens, men en fri konkurrens under sådana villkor att marknaden kan skapa den kapacitet som behövs. För närvarande har vi inte den kapacitet som behövs i Sverige för den elkonsument som finns i Sverige. Vi importerar mängder. Jag kommer inte ihåg siffran, men jag har för mig att importen förra året motsvarar ungefär produktionen i tre kärnkraftverk. Vi importerar alltså mycket.

Hela den här bristen på el driver ju också upp priset. Vi skulle vilja se en högre produktionskapacitet i Sverige så att vi kunde exportera el i stället. Då skulle vi få en annan prispress i Sverige och få lägre elkostnader, tror vi.

Vi vill inte återreglera, men jag ska ta upp ett undantag där vi kanske kommer tillbaka och säger att vi vill ha en reglering på en punkt. Det gäller den svåra frågan om hur elpriset kommer att påverkas av handeln med utsläppsrätter. Nu när det systemet börjar ta form och vi ser hur det blir, verkar det som om den ökade kostnad som man får, för att göra det enkelt, i ett kol-

kraftverk i Danmark kommer att innebära att man inte kör det kolkraftverket med mindre än att man får betalt för utsläppsrätterna vare sig man har fått dem gratis eller har köpt dem.

Denna mekanism gör helt enkelt att priset på marknaden stiger. Beroende på vad kostnaden blir för utsläppsrätten stiger kanske elpriset med 3 öre, men det kan också stiga med 10 öre per kilowattimme.

Det kan bli gigantiska genomslag för de stora, tunga köparna. Det är möjligt att vi på den punkten faktiskt kommer att komma tillbaka och föreslå åtgärder för att eliminera denna effekt.

Ordföranden: Sedan fick Johan Ekselius en direkt fråga. Ett kort inlägg, tack!

Johan Ekselius, Lantbrukarnas riksförbund: Jag tackar så mycket för frågan. Vi har hört att säkerhetsnivån när det gäller kärnkraften och stamnätet verkar vara väldigt hög. Men ju längre ut man kommer på ledningsnätet, desto sämre kontroll har samhället över hur ledningsnätet ser ut. Därför tycker jag att man skulle använda koncession som ett mer riktat instrument så att vi verkligen har koll på hur det ser ut där ute och vilka investeringar som görs.

Bolagen talar hela tiden om investeringar i miljoner och miljarder. Det är väldigt svårt att följa det där. I stället borde man tala om medelåldern – hur gammalt är nätet? I vilken takt förnyas det? Det är orimligt att näten ska bli äldre och äldre. Man kan förstå att kärnkraften blir äldre och äldre. Där har vi bestämt att den ska avvecklas, och då blir den ju äldre. Men näten, som är så viktiga, borde hålla en viss nivå hela tiden.

Sedan vill jag bara kort säga en sak om det här med avbrottsersättning som många talar om. Det är egentligen inte en avbrottsersättning kopplad till verkliga kostnader, utan det är mer en typ av goodwillersättning. Man ger lika mycket till alla. Häromdagen stod det i Dagens Nyheter om en bonde som var utan ström i tre dygn. Det kostade honom med merarbete och extrakostnader ungefär 60 000 kronor. Man vill för det första inte vara utan ström i tre dygn. Skulle man drabbas av det vill man naturligtvis ha en rimlig ersättning, alltså en ersättning för de verkliga kostnaderna.

Maria Larsson (kd): Tack så mycket. Jag har två frågor till Claes Ånstrand. Jag tycker att det vara en bra föredragning av Claes Ånstrand, som har insett den problematik som ändå finns att hantera. Det är regeringen som har möjligheter och verktyg att sätta i sjön, så jag förväntar mig mycket framöver.

Svenska kraftnät är ju ett monopolföretag. Det diskuterades 1991, när det bildades, huruvida man skulle ha en delning av det. Men i dag har vi ett monopolföretag. När vi tittar på hur det var när strömavbrottet inträffade i USA så tillsatte Bush en extern utredning för att titta på problematiken, vad som hade hänt och så vidare. Min fråga är: Vore det inte på sin plats att göra en extern utredning över stamnätets förutsättningar för framtiden? En intern utredning är naturligtvis viktig, men kanske inte tillräcklig. De föreslagna åtgärderna kanske kan kompletteras med ytterligare åtgärder om man gör en extern utredning.

Min andra fråga handlar om Energimyndigheten. Om jag förstår saken rätt är den föremål för en förändring, kanske mest en organisatorisk förändring. Min fråga är: Anser Ånstrand att det behövs ytterligare verktyg i verktygslådan för att få en effektiv myndighet med tanke på det som vi har pratat om i dag?

Till sist har jag ett litet medskick, eller kanske en liten fråga, till Bo Källstrand. I fråga om nätnyttomodellen har det i dag kommit lite för mycket grus i maskineriet för att det ska gå riktigt smidigt framåt. Jag tror att det är oerhört viktigt att vi får till stånd ett sådant instrument. Jag tror att det skapar förutsättningar för investeringar för förbättrad säkerhet i de lokala och regionala näten. Jag skulle önska att man nu från Svensk Energis sida sätter sig med myndigheten och verkligen effektiviserar arbetet så att vi snabbt får fram ett förslag. Det tror jag skulle underlätta elförsörjningen i framtiden ganska mycket.

Claes Ånstrand, Näringsdepartementet: Tack för det förtroende som regeringen kan ha som aktör på det här området. Vi ser naturligtvis också vår roll som väldigt viktig. Jag vill först svara på frågan om Svenska kraftnät. Jag tycker att det är väldigt viktigt att säga att när den här stora störningen inträffade kom det en oerhört snabb analys av vad som hade inträffat. Den var oerhört precis. Man visade också att återleverans av el i systemet kunde ske efter mycket kort tid. Det tyder på ett väldigt robust system. Om man till det lägger att avbrottsfrekvensen är vad den är tror jag nog att vi ska nyttja de här utredningsresurserna på något annat än att lägga dem på Svenska kraftnät just nu. Jag är mer bekymrad, vilket jag redogjorde för, över den situation som finns i lokal- och regionalnät. Det är där vi ska lägga kraften.

Då kommer vi till den andra frågan, om instrumenten. Det är klart att så där väldigt många instrument har trots allt inte regeringen på en avreglerad marknad. Jag har visat på några punkter där jag tycker att lagstiftningen behöver skärpas. Det är naturligtvis en bevakning som vi hela tiden har gällande vilka ytterligare åtgärder som kan krävas på det området. Jag har faktiskt också stor tilltro till den betydelse som nätnyttomodellen kan ha för att öka kvaliteten när man väl får de allra sista bitarna på plats. Där kommer Energimyndigheten att ha en väldigt viktig uppgift.

Bo Källstrand, Svensk Energi: När det gäller frågan om nätnyttomodellen kan jag till att börja med säga att det här är ett arbete som vi från branschens sida har bedrivit förtroendefullt tillsammans med Energimyndigheten i flera år. Det har varit ett bra samarbete. Vi har kommit en bra bit på väg för att utveckla den här modellen, bygga upp den tekniskt och så vidare. Den sista biten, som nu återstår, är ju frågan om hur modellen ska ställas in mot framtiden. Vilka parametrar sätter man upp på de olika punkterna i den här ganska komplexa matematiska modellen? Det är just det parametervälet, hur man så att säga ställer in siktet, som är så väldigt avgörande för vilket resultat vi kommer att nå.

I den diskussionen, som fortfarande återstår lite grann men som vad jag förstår kommer att föras de närmaste veckorna, hoppas vi kunna nå en samsyn om just vikten av att den här modellen ska styras så att vi dels får tillräckliga resurser för att underhålla dagens nät, dels också får tillräckliga resurser och incitament för att bygga morgondagens nät, det nät som vi vill ha i framtiden. Givetvis kommer också myndigheten att ha krav på oss att vi ska öka vår effektivitet. Det är vi naturligtvis beredda på.

Ingegerd Saarinen (mp): Det var lite bekymmersamt att tidigare höra att den statistik som redan nu är otydlig vad gäller till exempel avbrott på landsbygden kommer att bli ännu otydligare för glesbygdens del genom hur man redovisar. Jag undrar, och det är riktat till Håkan Heden och Bo Källstrand, om det inte är viktigt att i framtiden kunna särskilja glesbygden så att vi ser hur den avbrottsfrekvens som redan är högre utvecklas.

Så har det också varit lite goda idéer kring ersättningar. Är det inte rimligt att ersättningen också borde grundas på hur stor skada man lider och att det borde kunna utgå extra beroende på det? Vi har haft stora avbrott vad gäller kärnkraftverk. Vad skulle hända i den nuvarande marknaden, där det börjar finnas en viss brist, om vi befann oss i en situation där fem kärnkraftverk stod i många månader? Vad skulle det få för konsekvenser?

Och så har jag en fråga till, kanske mest till Ånstrand. Han sade nyligen att konkurrensen är tillfredsställande. I en redan koncentrerad marknad som går mot alltmer koncentration är konkurrensen tillfredsställande. Konkurrensreglerna borde se annorlunda ut för elbranschen än för andra branscher eftersom villkoren är annorlunda i den branschen. Borde inte elbranschen ha speciella konkurrensregler som tar hänsyn till hur den ser ut?

Håkan Heden, Statens energimyndighet: Jag håller med om att vi behöver förbättra statistiken för avbrotten. Vi har också i den rapport som vi skickade till regeringen i höstas, som jag nämnde tidigare, föreslagit att regeringen ska föreskriva att företagen ska redovisa omfattande elavbrott till oss. Det gäller om de är omfattande i tid eller omfattande på så sätt att de berör många kunder. Då skulle vi automatiskt få in det. I så fall får vi direkt in exakta uppgifter om var det har inträffat och hur stora avbrotten är. Då får vi ett underlag och en ökad transparens i systemet. Bedömer regeringen att den av olika skäl inte vill ge oss det får vi komma överens med Svensk Energi om att på frivillig väg få in de uppgifterna.

Bo Källstrand, Svensk Energi: I fråga om statistikinsamlandet är det inte bara omfattande avbrott som man måste följa upp. För att få ett bra underlag är det väldigt viktigt att det gäller alla. Glesbygden råkar ofta ut för lite mindre avbrott som är nog så störande för de kunder som drabbas. Det är just glesbygdensproblematiken. Jag tror att det ligger något i detta. Jag säger precis detsamma som Håkan Heden. Från branschens sida sätter vi oss väldigt gärna i diskussioner med myndigheten om att hitta ett system som gör att vi kan hålla en fortsatt god och kanske till och med förbättrad kvalitet på den statistik som förs så att vi styr åtgärderna rätt. Det tycker vi är viktigt.

När det gäller frågan om ersättning vid avbrott är det klart att branschen har tyckt att det är rimligt att göra detta och lämnat rekommendationer, frivilligt av goodwillskäl, till ersättningsnivåer som dessutom överskrids av många bolag som vill lägga på ytterligare. Jag tror att det viktigt att ha klart för sig att det däremot är orimligt att gå alltför långt i att kräva att bolagen ska betala alla konsekvensskador som blir av ett elavbrott. Den principen har vi inte på andra håll i samhället. Det får ställas i relation till intäktsnivån. En del av de avbrottsersättningar som bolagen i dag betalar ut vid lite längre elavbrott motsvarar en eller flera årsdebiteringar till nätkunden. I de fallen får man säga att vi redan nu börjar komma upp på ganska höga nivåer i förhållande till värdet av produkten.

Claes Ånstrand, Näringsdepartementet: Jag kanske först ska ta upp Ingegerds fråga om konkurrenssituationen, som jag bedömt som tillfredsställande. När jag gör den bedömningen är det naturligtvis med utgångspunkt i att följa prisutvecklingen på denna marknad. Fungerar inte konkurrensen tillfredsställande får man ett genomslag i prisutvecklingen. Jag konstaterade då att vi fortfarande i ett europeiskt perspektiv har ett lågt energipris. Dock är det ju så i en avreglerad marknad att det kommer att variera. Det som har stor betydelse i Sverige, eftersom en stor del av vår basproduktion av el sker via vattenkraft, är hur välfyllda våra vattenmagasin är. Vi såg ju förra vintern att när de inte är det slår det igenom kraftfullt på priserna. Vad man hittills kan konstatera över en längre period är att det ändå fungerar.

Dock vill jag än en gång stryka under att vi är bekymrade över att det har blivit en sådan koncentration när det gäller elproducenter. Därför vill vi följa utvecklingen. Det första man skulle kunna se med den bristande konkurrensen är naturligtvis just att prisnivån generellt sett ökar. Det andra som det alltid finns en risk för om det är för få aktörer är ju att det uppstår kartellbildningar och sådana saker. Det är det också viktigt att ha bevakning på. Det är ingen regeringsfråga, utan det är naturligtvis Konkurrensmyndigheten som tittar på sådana saker. Det är mot den bakgrunden som jag gör de här bedömningarna.

Jag vet inte om jag ska svara på det här med bortfallet och kärnkraften. Jag är ju inte tekniker utan politiker. Min bedömning är i alla fall att jag tror att Sverige, givet att vi har välfyllda vattenmagasin, skulle klara en så pass stor påfrestning som den du beskriver. Men man skulle se det på prisnivån. Den skulle ju under ett sådant förhållande öka kraftigt i Sverige. Det förtjänar att sägas att under den förra vintern, då vi hade förhållandevis låg nivå i vattenmagasinen, var det faktiskt också rätt många av kärnkraftsreaktorerna som var avstängda. De fanns inte i drift då.

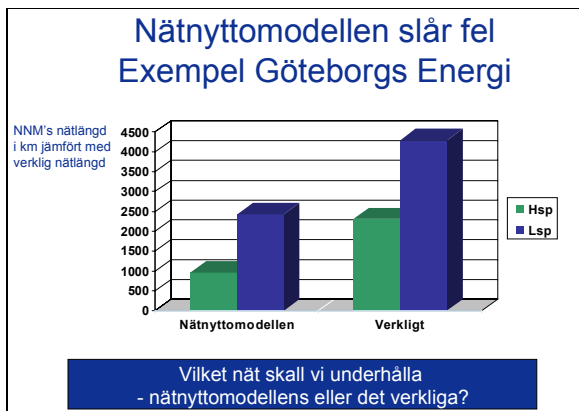
Det är klart att med den utgångspunkten har vi ett förhållandevis robust system i Sverige. Det är absolut inget argument för att inte produktionskapaciteten borde öka i vårt system. På den punkten håller jag med Håkan Murby. Vi behöver ökad kapacitet i Sverige. Jag tycker att prisnivån i dag är av den karaktären att det borde stimulera producenterna till ökade investeringar i produktionskapacitet.

Karl Gustav Abramsson (s): Min fråga ligger i linje med dem som Lennart Beijer och Maria Larsson ställde. Jag vill ställa den till Bo Källstrand men kanske spetsa till den lite grann. När jag först lyssnade till din föredragning kändes det som om den här nätnyttomodellen, som vi så småningom tror ska komma att fungera väl, inte är särskilt väl mottagen i branschen. Man skulle vilja vikta upp vissa parametrar väldigt hårt för att styra priset mot en önskad nivå. Jag såg bilden. Den var väldigt tydlig. Ju högre pris, desto bättre rent generellt. Jag kanske kan få en kommentar om detta.

Den andra saken gäller något som vi ofta hör när vi träffar de fackliga företrädarna i nätföretagen. De påstår, i motsats till vad Bo Källstrand och egentligen också Håkan Heden säger, att underhållet av elnätet har försämrats. Man har gjort sig av med väldigt mycket personal på underhållssidan. Man tappar i kompetens. Även om jag förstår att de har ett visst partsintresse kan jag ändå tro att det finns vissa belägg för det här. Det skulle jag vilja ha en kommentar om.

Bo Källstrand, Svensk Energi: Jag skulle gärna vilja lägga fram en bild. När det gäller frågan om nätnyttomodellen, som även har bäring på den andra diskussionen, om underhållet, har jag en illustration till en av de farhågor som vi har beträffande hur den här modellen slår. Vad det handlar om, mekanismen här, är ju att vi får en modell som bygger upp ett teoretiskt nät utgående från var kunderna finns. Sedan jämför man det här nätet och kostnaderna för att driva det med vad bolagen i verkligheten tar ut och försöker se om det är lagom pris eller inte.

Jag har valt ett exempel med ett av våra medlemsföretag. Det här råkar vara Göteborg energi. Där ser ni till vänster på bilden att nätnyttomodellen räknar fram ett nät som på lägre och högre spänningar har väsentligt kortare utbredning än verklighetens nät. Sedan räknar modellen fram vad underhållet av det här nätet får kosta. Då baseras beräkningen på det teoretiska nätet, som är till vänster. Om vi ser hur det ser ut i verkligheten är det ju det verkliga nätet som finns därute och som vi måste ha folk för att underhålla. Det gör att om vi inte får täckning för de kostnaderna, vilket modellen inte ger oss, räcker inte det antal personer som ska underhålla det vänstra nätet för att jobba särskilt verksamt med det högra nätet. Det är ett av de problem vi ser.

En annan fråga är huruvida det vänstra nätet på sikt ger tillräckligt hög leveranssäkerhet. Det kan vara så att det högra nätet, verklighetens nät, här uppbyggt för att ge en högre leveranssäkerhet, med fler dubblingar, än vad det andra nätet ger. Det är de här inställningsparametrarna för modellen som vi väldigt gärna vill fortsätta diskutera med myndigheten för att försöka komma till en riktig slutsats.

Sedan har vi den andra frågan, om underhållet har försumrats. Jag tror att man kan säga att under de år som har gått har det varit en press på ökad effektivitet i bolagen. Trots inflation och trots ganska mycket nya uppgifter som har lagts på bolagen har det varit en konstant taxenivå. Det är andra komponenter, som elpriset som har stigit, som gör att vi som konsumenter känner det som om det har gått upp mycket. Nätpriiset har varit konstant. Det här har naturligtvis lett till ökade effektiviseringar. Sedan kan det vara olika i bolagen. I vissa fall kan det hända att man har gått under den gräns som skulle behövas. Men jag tror inte att man kan säga det generellt om branschen. Men det är klart att det har blivit ett större tryck av det här.

Håkan Heden, Statens energimyndighet: Den där bilden bygger på några grava missförstånd som har skett i Göteborg energi. Jag har med mig andra bilder, så vi kan väl gå över till ett seminarium om nätnyttomodellen. Det ska vi avstå från. Jag kan bara konstatera att enligt våra beräkningar lägger modellen först ut ungefär 80 % av de verkliga ledningslängderna och 85 % av de transformatorstationer som finns om vi jämför med det verkliga nätet. På detta lägger modellen på ytterligare 25 % för att åstadkomma hög leveranssäkerhet. Modellen bygger ett nät som är resursstarkt och ska klara hög leveranssäkerhet. Sedan får företagen i och för sig ett avdrag om de inte levererar med den höga leveranssäkerheten. Nätnyttomodellen ger ett robust nät som skapar förutsättningarna för goda leveranser. Bilden bygger på gammalt material och delvis också på ett missförstånd.

Eva Flyborg (fp): Fru ordförande! Med tanke på Lennart Beijers fråga tidigare, om vad svaret är på frågan om kvalitet eller pris och om vi ska gå åt höger eller vänster, förstår ju de flesta att svaret är att lösningen som vanligt finns i mitten. Men det hade ni redan gissat. Vi måste både ha en god kvalitet och ett bra pris.

Jag ska skära bort de flesta av mina frågor, för tiden lider dessvärre. Jag riktar mig främst till Bo Källstrand men också till Claes Ånstrand. Bo Källstrand vill jag fråga följande: Har det någon inverkan på situationen att Sverige blir alltmer beroende av importerad el? Då tänker jag på den totala belastningen i nätet och så vidare. Den andra frågan är: Skulle Svensk Energi vara villiga att ta med sig hem att allvarligt överväga att rekommendera sina medlemsföretag att avbrottsersättningen börjar redan efter tolv timmar, det vill säga att göra det dubbelt så bra som det är i dag?

Så vill jag rikta några frågor till Claes Ånstrand. Konsumenterna har här, och även tidigare, talat om att vi behöver mer konkurrens. Det håller vi absolut med om. En del av detta rör byte av elleverantör, som vi i riksdagen har beslutat om. Vi har givit regeringen i uppdrag att återkomma med ett förslag om vitessystem om man inte följer det här. När kommer förslaget från regeringen? Den andra frågan är: I riksdagen fattade vi också beslut för något år sedan om begreppet god kvalitet. Vi visste inte vad det skulle innehålla, men det skulle komma sedan. Då undrar jag: Har det kommit sedan, det här med vad som är god kvalitet?

Sedan har jag den sista frågan. Vi är mer beroende av el i dag. Det säger alla, även Claes Ånstrand i dag. Med tanke på vårt ökande elberoende, vår konsumtion som hela tiden ökar, hur påverkas vi då av det faktum att den svenska regeringen stänger av svensk produktion i Sverige? Vi stänger av kärnkraften, först nu bara något verk och sedan alltfler.

Bo Källstrand, Svensk Energi: Om den första frågan, huruvida den importerade elen haft någon betydelse i sammanhanget, kan man säga att när det gäller problemen i lokalnäten har den egentligen inte det. Där förutsätts så att säga att det finns spänning i stamnätet. När det däremot gäller stamnätssidan har det framhållits väldigt tydligt hur situationen ser ut. Jan Magnusson sade tidigare att vi egentligen har fyra nationella system med vissa broar. Han redovisade också ambitionen att förstärka de här broarna. Sett från branschsidan skulle vi önska att arbetet gick ännu fortare. Det är inte bara säkerhetstänkande som ligger bakom att det är viktigt att få en bra förbindelse mellan länderna. Det är också ett systemtänkande. Till syvende och sist gäller det att kunna få systemen att fungera tillsammans så bra som möjligt. Också möjligheten att hålla ett gemensamt pris och en väl fungerande konkurrens över hela den nordiska marknaden skulle stärkas av det här. Vi har i dag alltför ofta brister i detta. Det är något vi ser som mycket önskvärt.

Frågan om importerad el har i och för sig inte varit ämnet för de inlägg som jag har gjort i dag, men från branschens sida ser vi det givetvis som mycket önskvärt att vi får sådana villkor för kraftproduktion att det blir lönsamt att investera i detta i Sverige. Vi tror i likhet med industrin att det är viktigt att få

till stånd detta. Jag vill bara nämna att enligt vad jag har förstått från mina finska kolleger ger det nya kärnkraftverket i Finland 100 000 årsarbeten i den finska ekonomin. Det är oerhört kraftig injektion för den finska ekonomin. Varför skapar inte vi i Sverige, oavsett vad gäller för bränsle, vi kanske ska ha andra bränslen, villkor som gör att vi kan få investeringar inom kraftsektorn som kan dra i gång hela samhällsekonomin? Det tycker jag är en annan debatt som är intressant att föra.

Sedan fick jag en annan konkret fråga. Den gällde avbrottsersättningen och om vi från branschens sida skulle vara beredda att rekommendera att gå ned från 24 timmar till 12 timmar. Det är en fråga som jag inte har möjlighet att svara på i dag. Vi får ta det under omprövning. Men jag vill betona att jag tror att det kan vara svårt. Om vi ser på framför allt glesbygden, som det här gälder, är det ju ofta så, som vi konstaterar här, att ska man ut och reparera fel i glesbygd är det ofta inte bara att köra motorvägen rakt ned. Man ska ta sig fram. Det ligger ofta träd över vägen. Man kanske måste få in bandvagnar och så vidare. I en del sammanhang är inte tolv timmar jättelång tid. Men det är en fråga som vi får ta med oss och diskutera.

Claes Ånstrand, Näringsdepartementet: Först var det några väldigt precisa frågor. Energimyndigheten fick ju ett uppdrag att komma med förslag till föreskrifter om god kvalitet på överföring av el. Det förslaget har kommit, eller den rapporten har kommit, från deras del den 31 oktober förra året. Den är just nu ute på remiss, och remisstiden går ut den sista mars. Därefter kan vi bearbeta detta i Regeringskansliet.

När det gäller byte av elleverantör vill jag verkligen understryka att det inte är en tillfredsställande ordning i dag. Systemet behöver skäppas och bli bättre. Det är ett av fundamenten för en väl fungerande marknad. Där ligger just vitesfrågan i den utredning som vi har om el- och gasmarknaden som ska vara klar i september månad i år.

Sedan var det en fråga om kärnkraften som jag kanske inte riktigt uppfattade. Jag vill också understryka när det gäller avbrottsersättningar, även om den frågan inte har riktats till mig, att det är ju inget som hindrar att företagen tidigarelägger avbrottsersättningarna om man tycker att det är god kundvård. Det är naturligtvis upp till varje företag att faktiskt fundera över den frågan. Lagstiftningen pratar i och för sig inte om några tidsgränser.

Eva Flyborg (fp): Den sista frågan handlade om att vi blir mer och mer beroende av el och att vi är mer beroende av el i dag, precis som Claes Ånstrand sade i sitt inlägg tidigare i dag. Med tanke på det ökade elberoendet och den ökade elkonsumtionen, hur påverkas det av det faktum att regeringen bidrar till att försvåra situationen genom att stänga av en del av den svenska elproduktionen, det vill säga kärnkraftverken?

Claes Ånstrand, Näringsdepartementet: Det är riktigt att regeringen ser framför sig en långsiktig utfasning av kärnkraften. Därför har Banverkets generaldirektör Bo Bylund fått i uppdrag att med branschen förhandla om hur en sådan avveckling ska ske under ordnade former. Självklart kommer det att

behöva tillföras ny produktionskapacitet som en ersättning för den produktionskapacitet vi har i kärnkraften. Det behövs i dag, och det kommer att behövas i framtiden. Det ingår i uppgiften att lösa detta.

Åsa Torstensson (c): Jag ska ställa en fråga till Claes Ånstrand.

Claes Ånstrand gav en viktig signal. Jag vet att det finns många som lyssnar. Du gav en tydlig signal om att det inte är acceptabelt att det blir elavbrott varje gång det blåser i landet. Det är en signal som många har väntat på.

Vi har fått två delvis olika världsbilder och ingångar på synen på säkerhet och elleveranssäkerhet. SKGS företrädare beskrev att målet är låga energipriser. Det behöver inte läggas så stor kraft på att bygga ut för ett avbrott vart tjugonde år. Den världsbilden ska jämföras med de konsumenter som vi därefter lyssnade på och deras verklighet, det vill säga avbrott varje år. Det krävs incitament, det vill säga ekonomi, för att tillfredsställa både den ena och den andra ingången. Är de två världsbilderna genomförbara? Är de utifrån ett politiskt perspektiv möjliga att möta? Jag vill påpeka att elkonsumtionen i sig har gått ned under 2003.

Claes Ånstrand, Näringsdepartementet: Jag gör en åtskillnad i min bedömning av det nät som Svenska kraftnät tillhandahåller. Det är robust och bra. Det utesluter inte att även de måste vidta åtgärder i sitt system. Det har visat sig genom att vi nyligen har haft strömavbrott och att en rad åtgärder har blivit följderna av det.

Det stora bekymret som jag ser framför mig – och som jag också sade som svar på Maria Larssons fråga – är de problem vi har i de lokala och regionala näten. Det är dit vi riktar vårt fokus, och vi hoppas att vi tillsammans med branschen ska komma överens om en bättre tingens ordning, som jag redogjorde för i inledningen.

När det gäller den totala produktionen är det svårt att se på enstaka år. Vi har haft en stigande konsumtion av el under ganska lång tid. Vad som möjligtvis kan sägas är att konsumtionsökningen har avtagit lite grann, men det är viktigt att stryka under att konsumtionen av el, i synnerhet i Sverige, är starkt kopplad till konjunktursituationen eftersom vi har en mycket elintensiv industri i Sverige. Konsumtionen påverkas kraftfullt av den ekonomiska situationen. Det måste man ta höjd för i diskussioner om produktionsfrågor i Sverige.

Jag förstod inte riktigt din sista fråga. Hade du någon ytterligare fråga? Nej. Okej.

Avslutning

Ordföranden: Då finns inga fler frågor från ledamöterna just nu. Det är inte samma sak som att det inte finns frågor och kommer att finnas frågor framöver.

Jag vill än en gång tacka alla som har kommit hit i dag så att vi har fått möjlighet att ha denna utfrågning och från olika utgångspunkter bilda oss en uppfattning om den viktiga frågan om elsäkerhet. Vi från utskottets sida kommer självklart att bevaka detta ännu mer framöver. Jag kan tänka mig att

detta kommer att leda till interpellationer, frågor, motioner, artiklar och så vidare. Vi tycker att detta är en viktig fråga. Vi kommer att bevaka vad olika intressenter gör. Det är utskottets roll.

Tack så mycket för att ni har kommit hit och gett oss bränsle i vårt arbete framöver. Jag tackar också för att vi har kunnat genomföra utfrågningen med så många deltagare och intressenter på nästan utsatt tid. Det har krävt disciplin, och jag tackar för att ni har tagit det på allvar.

Vi fortsätter att bevaka frågorna, och vi kommer att ha många kontakter med er på olika sätt framöver.